

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องบรรจุภัณฑ์เครื่องสำอางสมุนไพรเพื่อการส่งออกผู้วิจัยดำเนินการสืบค้นข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเข้าใจในเชิงลึกด้านต่างๆที่เป็นองค์ประกอบในการสร้างแบรนด์และความเชื่อมั่นต่อตัวสินค้า วัสดุและกรรมวิธีการผลิตบรรจุภัณฑ์เครื่องสำอางในปัจจุบันความสะดวกในการใช้งานบรรจุภัณฑ์ องค์ประกอบและรายละเอียดของบรรจุภัณฑ์เครื่องสำอางในปัจจุบัน โดยผู้วิจัยมีแนวทางการศึกษาจากแหล่งข้อมูลดังนี้

1. ข้อมูลทางการตลาดของผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางสมุนไพร (2549-2552)
2. ข้อมูลเกี่ยวกับการออกแบบบรรจุภัณฑ์เครื่องสำอาง
3. ข้อมูลด้านวัสดุและกรรมวิธีการผลิตบรรจุภัณฑ์
4. องค์ประกอบของรูปแบบบรรจุภัณฑ์เครื่องสำอาง
5. ทิศทางการสื่อสารภูมิปัญญาไทย

1. ข้อมูลทางการตลาดของผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางสมุนไพร (2549-2552)

การนำเข้าและส่งออกโดยรวมข้อมูลส่วนใหญ่จากกรม ศุลกากร กระทรวงการคลัง และกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ซึ่งทำการรวบรวมข้อมูลย้อนหลังเป็นเวลา 10 ปี (พ.ศ.2538 - พ.ศ.2547) โดยมีรูปแบบการนำเสนอข้อมูลทั้งในรูปแบบกราฟและตาราง การรวบรวมนี้ได้รับการนำเข้าและส่งออกสมุนไพรประมาณ 20 ชนิด โดยจัดเรียงข้อมูลตามลำดับปริมาณมูลค่าและราคาต่อกิโลกรัมจากมากไปหาน้อยของข้อมูลในแต่ละปี ซึ่งจากการรวบรวมนี้ได้พบว่าในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา การส่งออกสมุนไพรมีมูลค่าและปริมาณโดยเฉลี่ยสูงกว่าการนำเข้า(มูลค่าเฉลี่ยการส่งออกปี 2,529,167,057 บาท มูลค่าเฉลี่ยการนำเข้าปี 598,921,538 บาท)โดยสมุนไพรที่มีปริมาณและมูลค่าการส่งออกสูงสุด 3 อันดับแรกในช่วงรวม 10 ปีย้อนหลัง ปีคือ 1. กาแฟ (451,154,75 กิโลกรัม) 2 . ขิง (188,873,613 กิโลกรัม) 3 .เมล็ดงาดำ (52,851,455 กิโลกรัม) สมุนไพรที่มีมูลค่าการส่งออกสูงสุด 3 อันดับแรกในช่วงรวม 10 ปีย้อนหลังคือ 1. กาแฟ (17,564,301,724 บาท) 2. ขิง (3,727,640,321 บาท) 3.เมล็ดงาดำ (1,204,529,182 บาท) สมุนไพรส่งออกที่มีราคาต่อกิโลกรัมสูงสุด 3 อันดับแรกในช่วงรวม 10 ปีย้อนหลังคือ 1. ใบโหระพา (1,195.25 บาท/กิโลกรัม) 2. จันทน์เทศ (941.63 บาท/กิโลกรัม) 3. รากโสม (580.03 บาท/กิโลกรัม) ส่วนสมุนไพรที่มีปริมาณการนำเข้าสูงสุด 3 อันดับแรกในช่วงรวม 10 ปีย้อนหลังคือ 1.กระเทียม (118,084,116 กิโลกรัม) 2. พริก (96,132,160 กิโลกรัม) 3. เมล็ดละหุ่ง (75,079,623 กิโลกรัม) สมุนไพรที่มี มูลค่าการนำเข้าสูงสุด 3 อันดับแรกในช่วงรวม 10 ปีย้อนหลังคือ 1. พริก (2,296,588,562 บาท) 2. เมล็ดละหุ่ง (698,697,086 บาท) 3. กระเทียม (687,481,520 บาท) และสมุนไพรที่มีการนำเข้าที่มีราคาต่อกิโลกรัมสูงสุด 3 อันดับแรกในช่วงรวม 10 ปีย้อนหลังคือ 1. รากโสม (5,764.88 บาท /กิโลกรัม) 2. วานิลลา (1,599.90 บาท/กิโลกรัม) 3. ใบโหระพา (389.48 บาท/กิโลกรัม) การนำเข้าและส่งออกสมุนไพรที่ได้มีการรวบรวมข้อมูลไว้ส่วนใหญ่พบว่ามักจะเป็นสมุนไพรที่เป็นพืชสวนครัว เครื่องเทศและสมุนไพรที่ใช้ในการสกัดน้ำมันหอมระเหย แต่สมุนไพรอื่นๆยังไม่มีข้อมูลรวบรวมไว้ โดยสมุนไพรนำเข้าและส่งออกบางชนิดไม่ใช่สมุนไพรที่ปลูกใน

ประเทศไทย แต่เป็นการนำเข้ามาและส่งออกไปยังประเทศอื่น กล่าวโดยกองทอง บุญบุรพงศ์, ศิริรัตน์ แต่ปติกุล (2548:4)

สินค้าเครื่องสำอางสมุนไพรเป็นที่รู้จักโดยได้มีการเผยแพร่สรรพคุณในระดับที่มีปริมาณการส่งออกสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมุนไพรอาหารจะเป็นที่รู้จักกันจากอาหารไทยที่ได้รับการส่งเสริมและเผยแพร่สูตรอาหารไปในวงกว้างในเกือบทุกประเทศทั่วโลก และจากผลการวิจัยพบว่าสมุนไพรเป็นพืชหลากหลายชนิดที่มีสรรพคุณแตกต่างกันโดยเป็นที่ยอมรับในวงการเภสัชกรรมด้านภูมิปัญญาและความเชื่อที่มีมาแต่สมัยโบราณของชนเผ่าต่างๆทั่วโลก กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข (2547) ค้นพบการจำแนกพืชสมุนไพรไทยโดยสามารถจำแนกได้หลายวิธี ซึ่งเอกสารนี้จะทำการจำแนกพืชสมุนไพรพอสังเขป ดังนี้

1.1 การจำแนกตามลักษณะการใช้ประโยชน์

1.1.1 น้ำมันหอมระเหย (Essential oil) พืชสมุนไพรหลายชนิดสามารถนำมาสกัด น้ำมันหอมระเหยได้โดยวิธีการกลั่น ซึ่งจะได้ น้ำมันหอมระเหยมีกลิ่นหอมแตกต่างกันไปตามชนิดของพืชสมุนไพร น้ำมันหอมระเหยนี้มีสาระสำคัญที่สกัดออกมาซึ่งจะใช้ประโยชน์ได้ตรงตามวัตถุประสงค์มากกว่า รวมทั้งการใช้ในปริมาณที่น้อยกว่าเมื่อเทียบกับการนำพืชสมุนไพรมาใช้ในรูปแบบอื่น ตัวอย่างของพืชสมุนไพรที่นำมาสกัดน้ำมันหอมระเหย เช่น น้ำมันตะไคร้หอม ใช้ในอุตสาหกรรมผลิตสบู่ แชมพู น้ำหอมหรือใช้ทำสารถีไล่แมลง

- น้ำมันไพล ใช้ในผลิตภัณฑ์ครีมทาภายนอก ลดอาการอักเสบจากการฟกช้ำ
- น้ำมันกระวาน ใช้แต่งกลิ่นเหล้า เครื่องดื่มต่าง ๆ รวมทั้งใช้ในอุตสาหกรรมน้ำหอม
- น้ำมันพลู ใช้ในอุตสาหกรรมเครื่องสำอางหรือใช้เป็นเจลทาภายนอกแก้คัน

1.1.2 ยารับประทาน พืชสมุนไพรหลายชนิด สามารถนำมาใช้รับประทานเพื่อรักษาอาการของโรคได้ อาจใช้สมุนไพรชนิดเดียว หรือหลายชนิดรวมกันก็ได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสาระสำคัญที่มีอยู่ในพืชสมุนไพรชนิดนั้น ๆ ที่ออกฤทธิ์เพื่อการบำบัดรักษา เช่น

- แก้ไอ : บอระเพ็ด ฟ้าทะลายโจร
- แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ : กระเพรา ไพล จิง
- ระบายประสาท : จี่เหล็ก ไมยราพ
- ลดไขมันในเส้นเลือด : คำฝอย กระเจี๊ยบแดง กระเทียม

1.1.3 ยาสำหรับใช้ภายนอก เป็นพืชสมุนไพรที่สามารถนำมาบำบัดโรคที่เกิดขึ้นตามผิวหนัง แผลที่เกิดขึ้นตามร่างกายรวมทั้งแผลในปาก อาจใช้สมุนไพรชนิดเดียวหรือหลายชนิดรวมกันก็ได้ ลักษณะของการนำมาใช้ มีหลายลักษณะมีทั้งใช้สด บดเป็นผง ครีม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสาระสำคัญที่มีอยู่ในพืชสมุนไพร และความสะดวกในการนำมาใช้ ตัวอย่างของพืชสมุนไพรที่นำมาใช้เป็นยาสำหรับใช้ภายนอก เช่น

- รักษาแผลในปาก : บัวบก หว้า โทงเทง
- ระบายคลื่นปาก : ผึ้ง กานพลู
- แก้แพ้ : ผักบุ้งทะเล เสดดพังพอน เท้ายายม่อม ตำลึง
- รักษาแผลน้ำร้อนลวก : บัวบก ขาสูบ ว่านหางจระเข้
- แก้ปวด : ตำลึง พุดตาน ว่านมหาภาพ เสดดพังพอน

1.1.4 ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารและเครื่องดื่ม พืชสมุนไพรหลายชนิดสามารถนำมาทำเป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ ผู้บริโภคจึงรู้สึกปลอดภัยในการนำมารับประทาน เช่น

- ดูดจับไขมันจากเส้นเลือด ลดน้ำหนัก : บุก

- เปลี่ยนไขมันเป็นพลังงาน ลดน้ำหนัก : ส้มแขก

- เครื่องดื่มบำรุงสุขภาพ : หนุ้าหนดแมว ค่ำฝอยหญ้ำหวาน

1.1.5 เครื่องสำอางเป็นการนำพืชสมุนไพรมาใช้เอกลักษณ์หนึ่ง การนำพืชสมุนไพรมาใช้เป็นเครื่องสำอางมีมานานแล้ว และในปัจจุบันได้รับการยอมรับมากขึ้น เนื่องจากปลอดภัยกว่าการใช้สารสังเคราะห์ทางเคมี ทำให้มีผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นโดยมีส่วนผสมของพืชสมุนไพรเกิดขึ้นมากมาย เช่น แชมพู ครีมนวดผผ สบู่ โลชั่น ตัวอย่างพืชสมุนไพรที่นำมาใช้เป็นเครื่องสำอาง เช่น อัญชัน วั้นหางจระเข้ มะค้ำค้ำววย เห็ดหลินจือ เป็นต้น

1.1.6 ผลิตภัณฑ์ป้องกันกำจัดศัตรูพืช เป็นสมุนไพรที่มีฤทธิ์เบื้อเมาหรือมีรสขม ซึ่งมีคุณสมบัติในการปราบหรือควบคุมปริมาณการระบาดของแมลงศัตรูพืช โดยไม่มีพิษตกค้างในผลผลิต ไม่มีพิษต่อผู้ใช้และสภาพแวดล้อม ตัวอย่างพืชสมุนไพรที่ใช้ป้องกันกำจัดศัตรูพืช เช่น สะเดา ข่าขบ ตะไคร้หอม ฟ้าทะลายโจร ไพล เป็นต้น

ที่มา : จากเอกสารประกอบการบรรยายโดยกระทรวงสาธารณสุข(2547)

ภาพ 1: พลู่ (*Piper betel* Linn.)

ภาพ 2: บอระเพ็ด (*Tinospora tuberculata* Beumee)

ภาพ 3: ผักบั้งทะเล (*Ipomoea pes-caprae* (Linn.) Sweet.)

ภาพ 4: บุกน้อทราย (*Amorphophallus campanulatus* Blume.)

ภาพ 5: อัญชัน (*Clitoria ternatea* Linn.)

1.2.1 ไม้ยืนต้น (tree) เป็นต้นไม้ที่มีลำต้นใหญ่ ลำต้นเดี่ยว สูงมากกว่า 6 เมตร เจริญเติบโตตั้งตรง ขึ้นไป

1.2.2 ไม้พุ่ม (shrub) เป็นต้นไม้ที่มีเนื้อไม้ขนาดเล็กและเตี้ยมีหลายลำต้นที่แยกจากกันหรือลำต้นจะแตกกิ่งก้านใกล้โคนต้น หรือมีลำต้นเล็ก ๆ หลายต้นจากโคนเดียวกัน ทำให้ดูเป็นกอหรือเป็นพุ่ม

1.2.3 ไม้ล้มลุก (herb) เป็นพืชที่มีลำต้นอ่อน ไม่มีเนื้อไม้ หักง่าย มีอายุ 1 ปี หรือ หลายปี

1.2.4 ไม้เลื้อยหรือไม้เถา (climber) เป็นพืชที่มีลำต้นยาว ไม่สามารถตั้งตรงได้ต้องอาศัยสิ่งยึดเกาะ ตามกิ่งไม้ อาศัยส่วนของพืชเกาะ อาจเป็นลำต้น หนวดหรือหนามก็ได้

1. 2. การจำแนกตามลักษณะภายนอกของพืช

ภาพ 6: ส้มแขก

Garcinia atroviridis Griff.

ภาพ 7: เนระพูสีไทย

Tacca chantrieri Andre.

ภาพ 8: สะค้าน

Piper sp.

ที่มา :เอกสารประกอบการบรรยายโดยกระทรวงสาธารณสุข(2547)

ข้อควรปฏิบัติใน การใช้สมุนไพร

1. ใช้ให้ถูกต้อง สมุนไพรมีชื่อพ้องหรือซ้ำกันมาก และบางท้องถิ่นก็เรียกชื่อไม่เหมือนกัน จึงต้องรู้จักสมุนไพรและรู้จักใช้ให้ถูกต้อง
2. ใช้ให้ถูกส่วน สมุนไพรไม่ว่าจะเป็น ราก ใบ ดอก เปลือกผล เมล็ด จะมีฤทธิ์ไม่เท่ากัน บางทีผลแห้งอ่อนก็มีฤทธิ์ต่างกันด้วย จะต้องรู้ส่วนใดใช้เป็นยาได้
3. ใช้ให้ถูกขนาด สมุนไพรถ้าใช้น้อยไปจะรักษาไม่ได้ผล แต่ถ้ามากเกินไปก็อาจเป็นอันตรายหรือเกิดพิษต่อร่างกายได้
4. ใช้ให้ถูกวิธี สมุนไพรบางชนิดต้องใช้สด บางชนิดต้องคองเห่า บางชนิดใช้ต้ม จะต้องรู้จักนำมาใช้ให้ถูกต้อง
5. ใช้ให้ถูกโรค เช่น เมื่อท้องผูกต้องใช้ยาระบาย ถ้าใช้ยาที่มีฤทธิ์ฝาดสมาน จะทำให้ท้องผูกยิ่งขึ้น

เครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพร

ปัจจุบันวิวัฒนาการของเทคโนโลยีต่างๆ ประกอบกับการศึกษาวิจัยของมนุษย์ทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของผู้คนเพื่อความสวยงาม นวัตกรรมและสุขภาพในนิยามของคำว่าเครื่องสำอาง แต่ในปัจจุบันผลิตภัณฑ์เป็นส่วนหนึ่งที่สร้างปัญหาให้กับผู้บริโภคและการกำกับดูแลของภาครัฐมากพอ สมควรโดยอาศัยกลยุทธ์ของการเป็นเครื่องสำอาง หลีกเลี่ยงการเป็นยา ที่จะถูกควบคุมกำกับอย่างเข้มงวด มีการใช้ส่วนผสมใหม่ๆ อ้างสรรพคุณของผลิตภัณฑ์ การให้ข้อมูลผลิตภัณฑ์ทั้งเรื่องของฉลากและโฆษณาก้าวล่วงไปในความเป็นยา ทำให้ผู้บริโภคคาดหวังในสรรพคุณที่เกินความเป็นจริง มองข้ามหลักความปลอดภัย

ผลที่ได้รับคือผลกระทบจากผลิตภัณฑ์ที่มีสารที่ไม่ปลอดภัยในการใช้ ปัญหาเหล่านี้นับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นดังนั้นจึงควรหันมาใส่ใจกับผลิตภัณฑ์ที่ทำมาจากธรรมชาติมากขึ้น โดยเครื่องสำอางมีหลายชนิด และสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ เวชสำอาง ได้แก่เครื่องสำอางเพื่อการรักษาและบำรุง และเครื่องสำอางทั่วไปซึ่งใช้เป็นเครื่องสำอางเพื่อปรุงแต่งความงาม นอกจากนี้หากอาศัยเกณฑ์ของกระทรวง อุตสาหกรรมก็จะสามารถแบ่งเครื่องสำอางออกได้เป็น 6 ประเภท ได้แก่ เครื่องสำอางสำหรับผม เครื่องสำอางเโรโซล เครื่องสำอางสำหรับใบหน้า เครื่องสำอางสำหรับลำตัว เครื่องหอมและเบ็ดเตล็ดแต่หากแบ่งตามเกณฑ์ของคณะกรรมการอาหารและยาจะแบ่งได้เป็น เครื่องสำอางควบคุมพิเศษ เครื่องสำอางควบคุมและเครื่องสำอางทั่วไป

ดังนั้นปัจจุบันเราจึงควรหันมาสนใจกับเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรมากยิ่งขึ้นเพื่อความสวยงามและมีสุขภาพที่ดีควบคู่กันไปโดยมีสมุนไพรหลายชนิดในปัจจุบันที่นิยมใช้เป็นส่วนผสมของเครื่องสำอาง และได้รับความนิยมอย่างดีเนื่องจากผู้ใช้นั้นใจว่าปลอดภัยมากกว่าการใช้สารเคมี ได้แก่ ว่านหางจระเข้ อัญชัน มะค้ำติควาย เปลือกมังคุดเป็นต้น โดยนำมาใช้เป็นส่วนผสมของแชมพู ครีมนวดผม สบู่ โลชั่นบำรุงผิว เป็นต้น

รายละเอียดทางด้านการตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะในการประกอบกิจการ รวมทั้งนโยบายรัฐบาลที่ให้การสนับสนุนและให้คำปรึกษาในการลงทุนในอุตสาหกรรมเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพร มีดังต่อไปนี้

ปัจจุบันผู้ประกอบการภายในประเทศไทยในอุตสาหกรรมเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพร มีจำนวนทั้งสิ้น 131 ราย แบ่งเป็นผู้ประกอบการรายใหญ่จำนวน 4 ราย ผู้ประกอบการขนาดกลางจำนวน 49 ราย และผู้ประกอบการขนาดเล็กจำนวน 78 ราย (ข้อมูลจากกรมโรงงาน ณ เดือนมีนาคม 2545) และผู้ประกอบการระดับท้องถิ่นในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์จำนวน 125 ราย (ข้อมูลจาก WWW.THAITAMBON.COM) ส่วนผู้นำเข้าในอุตสาหกรรมเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรมีจำนวน 281 ราย และผู้ส่งออกในอุตสาหกรรมเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรมีจำนวน 442 ราย

ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรเป็นผู้ประกอบการที่อยู่ภายในเขตความรับผิดชอบของศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 9 จำนวนทั้งสิ้น 1 ราย โดยเป็นผู้ประกอบการขนาดเล็กและผู้ประกอบการระดับท้องถิ่นในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์จำนวน 9 ราย

ผู้ผลิตและผู้นำตลาดผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรของไทยนั้นได้แก่ บริษัท อิมพีเรียล อินดัสเตรียล เคมีภัณฑ์ (ประเทศไทย) จำกัด จังหวัดปทุมธานี มีทุนจดทะเบียน 127,500,000 บาท บริษัท อินซ์ เคาแปนุแฟกเจอริง จำกัด จังหวัดปทุมธานี มีทุนจดทะเบียน 119,000,000 บาท บริษัท นิโอคอสเมต จำกัด จังหวัดปทุมธานี มีทุนจดทะเบียน 75,491,000 บาท บริษัท อินเตอร์เนชั่นแนล แลบบอราทอรีส์ จำกัด จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีทุนจดทะเบียน 75,000,000 บาท และ บริษัท แมนดอมคอร์ปอเรชั่น จำกัด จังหวัดปทุมธานี มีทุนจดทะเบียน 72,000,000 บาท ส่วนผู้นำตลาดเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรที่อยู่ในเขตศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 9 คือ บริษัท

อินเตอร์เนชั่นแนล แลบบอราทอรีส์ จำกัด จังหวัดสมุทรปราการ มีทุนจดทะเบียน 174,241,000 บาท บริษัท เค.เอ็ม. อินเตอร์เล็ป จำกัด จังหวัดสมุทรปราการ มีทุนจดทะเบียน 137,600,000 บาท และบริษัท เอ็กซ์ตรา ฟาร์มาซูติคอล จำกัด จำกัด จังหวัดสมุทรปราการ มีทุนจดทะเบียน 53,500,000 บาท มีรายละเอียดผู้ประกอบการที่สำคัญๆดังต่อไปนี้

รายชื่อผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรที่สำคัญของประเทศไทย

รายชื่อผู้ประกอบการ	สถานที่ตั้ง	เงินทุนจดทะเบียน (บาท)
บริษัท อินเตอร์เนชั่นแนล แลบบอราทอรีส์ จำกัด	สมุทรปราการ	174,241,000
บริษัท เค.เอ็ม.อินเตอร์เล็ป จำกัด	สมุทรปราการ	137,600,000
บริษัท อิมพีเรียล อินดัสเตรียล เคมีภัณฑ์ (ประเทศไทย) จำกัด	ปทุมธานี	127,500,000
บริษัท อินซ์เคปแมนูแฟกเจอร์ จำกัด	ปทุมธานี	119,000,000
บริษัท นิโกลอสเมค จำกัด	ปทุมธานี	75,491,000
บริษัท อินเตอร์เนชั่นแนล แลบบอราทอรีส์ จำกัด	กรุงเทพมหานคร	75,000,000
บริษัท แมนคอมคอร์ปอเรชั่น จำกัด	ปทุมธานี	72,000,000
บริษัท ควินเนทเจอร์โปรดักส์ จำกัด	กรุงเทพมหานคร	68,000,000
บริษัท นวศรีแมนูแฟกเจอร์ จำกัด	ปทุมธานี	56,454,049
บริษัท เอ็กซ์ตรา ฟาร์มาซูติคอล จำกัด	สมุทรปราการ	53,500,000
บริษัท เอส แอนด์ เจ อินเตอร์เนชั่นแนล เอนเตอร์ไพรส์ จำกัด (มหาชน)	ชลบุรี	49,540,000
บริษัท คิวอลิตี้ เล็บ จำกัด	กรุงเทพมหานคร	49,000,000
บริษัท ไทยเฮลีย จำกัด	สมุทรปราการ	45,000,000
บริษัท ไมลอฟท์แลบบอราทอรีส์ จำกัด	สมุทรปราการ	45,000,000
บริษัท เบดเดอร์ มาร์เก็ตติ้ง จำกัด	สมุทรสาคร	43,500,000
บริษัท ยูไนเต็ด แพต แอนด์ ออยล์ จำกัด	กรุงเทพมหานคร	40,700,000
บริษัท ยามาฮ่า (ประเทศไทย) จำกัด	ชลบุรี	40,000,000
บริษัท อังกฤศตรา (แอลพี) จำกัด	สมุทรปราการ	35,322,053
บริษัท กรีนสวิลล์ จำกัด	กรุงเทพมหานคร	33,500,000

ที่มา : กรมทะเบียนโรงงานอุตสาหกรรม, 2545

ตารางแสดงรายชื่อผู้นำเข้าที่สำคัญในผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรของประเทศไทย

รายชื่อผู้นำเข้าที่สำคัญ	สถานที่ตั้ง
บ. ริชาร์ดสัน-วิกส์ จำกัด	75 ซ.แสงจันทร์-สุขุมวิท 42 ถ.สุขุมวิท แขวงพระโขนง เขตพระโขนง กรุงเทพฯ
บ. จอห์นสัน แอนด์ จอห์นสัน (บ. ยูนิลีเวอร์ ไทย โซลคิง จำกัด)	411 ถ.ศรีนครินทร์ แขวงสวนหลวง เขตสวนหลวง กรุงเทพฯ
บ. แอมเวย์ (ประเทศไทย) จำกัด	52/183 ถ.รามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ
บ. ไลอออน (ประเทศไทย) จำกัด	666 ถ.พระราม 3 แขวงบางโพงพาง เขตยานนาวา กรุงเทพฯ
บ. สตีเฟล ลาบอราทอรี (ไทยแลนด์) จำกัด	408/143 อาคารพหลโยธินเพลส ชั้น 33 แขวงสามเสนใน เขตพญาไทย กรุงเทพฯ
บริษัท แมนคอมคอร์ปอเรชั่น จำกัด	408/143 อาคารพหลโยธินเพลส ชั้น 33 แขวงสามเสนใน เขตพญาไทย กรุงเทพฯ
บ. พรอดเดอร์แอนด์เกมเบิลแมนูแฟกเจอร์ (ประเทศไทย) จำกัด	112 หมู่ 5 ต.บางสมัคร อ.บางปะกง จ.ฉะเชิงเทรา
บ. คาโอ อินดัสเตรียล (ประเทศไทย) จำกัด	38 หมู่ 8 ถ.เจ้าสมิงพราย ต.สำโรงใต้ อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ
บ. เอิร์ธแคร์ จำกัด	1693 ถ.พหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ
บ. โคเซ่ (ประเทศไทย) จำกัด	139 ถ.ปิ่น แขวงสีลม เขตบางรัก กรุงเทพฯ

ที่มา : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, 2545

ตารางแสดงรายชื่อผู้ส่งออกที่สำคัญในผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรของประเทศไทย

รายชื่อผู้ส่งออกที่สำคัญ	สถานที่ตั้ง
บ. พรอดเตอร์แอนด์แกมเบิลแมนูแฟจเจอร์ (ประเทศไทย) จำกัด	112 หมู่ 5 ต.บางสมัคร อ.บางปะกง จ.ฉะเชิงเทรา
บ. ไทยเฮลีย จำกัด	163 หมู่ 17 ต.บางนา-ตราด ต.บางเสาธง กิ่งอำเภอบางเสาธง จ.สมุทรปราการ
บ. ยูนิลีเวอร์ ไทย โฮลดิ้ง จำกัด	411 ถ.ศรีนครินทร์ แขวงสวนหลวง เขตสวนหลวง กรุงเทพฯ
บ. อัลฟา เอ็ก-ซิม เทคคิง จำกัด	1549/19-20 ถ.เจริญสนิทวงศ์ แขวงบางอ้อ เขตบางพลี กรุงเทพฯ
บ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำกัด	548 ซ.มาตานุสรณ์ ถ.มหาสารคาม แขวงบางค้อ เขตบางค้อ กรุงเทพมหานคร
บ. คอลเกต-ปาล์มโอลีฟ (ประเทศไทย) จำกัด	19 ซ.แยกถนน ๓ รัชดาภิเษก แขวงคลองเตย เขตคลองเตย กรุงเทพฯ
บ. จอห์นสัน แอนด์ จอห์นสัน (ไทย) จำกัด	106 หมู่ 4 การนิคมอุตสาหกรรมลาดกระบัง ถ.ฉลองกรุง แขวงลำปลาทิว เขต ลาดกระบัง กรุงเทพฯ
บ. วี.เอส.พี.เคมีคอล แอนด์ แล็บ จำกัด	386/17 ซ.เฉลิมสุข ถ.พหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ
บ. ไลออน (ประเทศไทย) จำกัด	666 ถ.พระราม 3 แขวงบางโพงพาง เขตยานนาวา กรุงเทพฯ
บ. ไมลอร์ท แลบบอราทอรีส์ จำกัด	84/55 หมู่ 11 ซ.ธนสิทธิ์ ถ.เทพารักษ์ ต.บางปลา ต.บางพลี จ.สมุทรปราการ

ที่มา : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, 2545

ภาวะตลาดภายในประเทศ

กระแสนิยมธรรมชาติที่เป็นไปอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน ได้ส่งผลให้ผู้คนเริ่มที่จะหันมาเอาใจใส่กับสภาวะแวดล้อมรอบๆตัวกันมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็เริ่มหันมาให้ความสนใจกับสุขภาพของตนเองมากขึ้นด้วยเช่นกัน จึงทำให้การตัดสินใจในการเลือกซื้อหาสินค้ามาใช้ของผู้คนเริ่มเปลี่ยนไปจากเดิม คือ นอกจากจะพิจารณาจากปัจจัยทางด้านคุณภาพและราคาสินค้าแล้ว ปัจจุบันยังพิจารณาถึงผลกระทบของ สินค้าที่ตนต้องสภาวะแวดล้อมอีกด้วย ซึ่งก็ทำให้สินค้าที่มีแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์สภาวะแวดล้อม (Green Marketing) ขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง 2-3 ปีที่ผ่านมา และหนึ่งในสินค้าที่มีแนวคิดในการอนุรักษ์ที่เรากำลังจะพูดถึง ก็คือ เครื่องสำอางจากสารสกัดธรรมชาติ ซึ่งปัจจุบันได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านผู้ประกอบการและจำนวนผู้บริโภค ส่งผลให้เครื่องสำอางจากสารสกัดธรรมชาติเป็นอีกส่วนหนึ่งของตลาดความงามที่น่าสนใจ

ปัจจุบันมีบริษัทผู้ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ เพื่อสุขภาพมากมายหลายชนิด ตั้งแต่ ผลิตภัณฑ์อาหาร, ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร, ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางทั้งจากธรรมชาติและอื่นๆ, ผลิตภัณฑ์ยาจากสมุนไพร และสมุนไพรเดี่ยว ทั้งในรูปแบบของวัตถุดิบและ ผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปพร้อมรับประทาน และใช้ประโยชน์ในการบริโภค ซึ่งการใช้สมุนไพรในธุรกิจต่างๆ ทั้งในลักษณะของยา อาหารเสริมสุขภาพ เครื่องสำอางสมุนไพร นวดและอบตัวด้วยสมุนไพร ไปจนถึงการรับประทานสมุนไพรเพื่อสุขภาพมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ซึ่งธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพรเหล่านี้เป็นธุรกิจที่สร้างรายได้อย่างมาก อีกทั้งยังเป็นธุรกิจที่ใช้เทคโนโลยีที่ไม่สูงมาก ผู้ประกอบการรายใหม่มีโอกาสเข้าตลาดได้ และมีโอกาสเติบโตได้ยิ่งยวด ทั้งนี้จะเห็นได้จากผลผลิตจากสมุนไพรในประเทศไทยในขณะนี้คาดว่าจะมีมูลค่าตลาดประมาณ 20-30 ล้านบาท เนื่องจากความนิยมในการบริโภคและใช้สมุนไพรไทย และมูลค่าตลาดรวมในประเทศของผลิตภัณฑ์สมุนไพรในปี 2544 จะมีมูลค่าสูงถึงเกือบ 30,000 ล้านบาท และมีอัตราการขยายตัวร้อยละ 30 มูลค่าตลาดรวมผลิตภัณฑ์สมุนไพรในประเทศเติบโตในลักษณะก้าวกระโดด(ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2545) เนื่องจากความนิยมผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพราะสอดคล้องกับกระแสธรรมชาติที่เน้นธรรมชาติที่เป็นกระแสที่กำลังมาแรง ซึ่งนับว่าเป็นการขยายตัวที่สวนทางกับ

ภาวะเศรษฐกิจที่ยังคงซบเซา โดยเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มสินค้าต่างๆ ได้ดังนี้

1. ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอาง และเวชสำอางจากสารสกัดจากธรรมชาติ

- แชมพูสมุนไพร - ว่านหางจระเข้, ว่านประคำดีควาย, ดอกอัญชัน, มะกรูด
- สบู่เหลว - สารสกัดจากว่านหางจระเข้, ดอกไม้รวม, สารสกัดเปลือกมังคุด
- สบู่ก้อน - สารสกัดเปลือกมังคุด, สารสกัดจากว่านหางจระเข้, สารสกัดจากใบบัวบก, สารสกัดจากเนื้อมะขาม, สารสกัดจากขมิ้นชัน

2. เวชสำอางจากสมุนไพร

- เวชสำอางครีมจากสมุนไพรรวมสารสกัดจากมะขาม, ใบบัวบก, ขมิ้นชัน และ สารสกัดจากสมุนไพรอื่นๆ จากต่างประเทศ สำหรับ สิว ฝ้า กระ รอยด่างดำบนใบหน้า (ได้ผลภายใน 7-15 วัน แล้วแต่พื้นฐานของผิวหนัง)

- ครีมโฟมล้างหน้าจากสารสกัดจากสมุนไพรสำหรับกำจัด เซลล์และสิ่งสกปรกที่ตกค้างอยู่บนผิวหนัง และ ฆ่าเชื้อแบคทีเรียที่เป็นสาเหตุของสิว

- โคนพอกหน้าเพื่อฟื้นฟูสภาพผิวให้สดชื่นและความสดใสแก่เซลล์ผิวพรรณใหม่ๆ ให้มีสุขภาพดี

- มาส์กผ้าสำลีชุ่มด้วยสารสกัดจากสมุนไพรและสารสกัดจากแตงกวาและ สารสกัดจากสมุนไพรต่างประเทศกว่า 5 ชนิด สำหรับฟื้นฟูสภาพผิว และ ปรับสภาพผิวพรรณให้ดูสดใสภายใน 15 นาที

ตลาดภายในประเทศในสินค้าเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรที่มีการนำเข้ามีมูลค่าเท่ากับ 2,534.79 และ 3,439.74 ล้านบาท ในปีพ.ศ. 2543และ2544 ตามลำดับ และมีการนำเข้าสินค้าเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรจากประเทศต่างๆ ที่สำคัญได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส จีนและ สหราชอาณาจักร เป็นต้น การนำเข้าเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรจากต่างประเทศเพื่อนำมาใช้บริโภคภายในประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากปีพ.ศ. 2543 และ 2544 ซึ่งมีอัตราการขยายตัวของการนำเข้าเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรเท่ากับร้อยละ 36.68 และ 35.70 ตามลำดับ ดังนั้นจึงควรมีการส่งเสริมให้มีการผลิตเพื่อทดแทนการนำเข้าเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี และควรบรรณรักษ์ให้คนไทยบริโภคสินค้าภายในประเทศเพื่อลดการสูญเสียเงินตราออกนอกประเทศ

ช่องทางจัดจำหน่ายเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรภายในประเทศนั้นส่วนใหญ่มียังมีช่องทาง การจัดจำหน่ายได้ดังนี้

1.กลุ่มที่จำหน่ายโดยการตั้งเคาน์เตอร์ในห้างสรรพสินค้า ซึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเช่าพื้นที่และผู้ผลิตจะต้องจัดหาพนักงานขายที่มีบุคลิกดี มีความสามารถในการโน้มน้าวจิตใจและฝึกอบรมให้มีความรู้เกี่ยวกับเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรชนิดนั้นๆ โดยเฉพาะที่เรียกว่า B.A. (Beauty Advisor) เพื่อประจำอยู่ ณ จุดขายและเป็นผู้คอยแนะนำและบริการลูกค้า โดยภาพรวมกลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรที่มีราคาสูง เป็นยี่ห้อนำเข้าจากต่างประเทศและมีภาพลักษณ์ที่เป็นสากล เน้นความเชื่อถือในตัวสินค้า

2.กลุ่มที่จำหน่ายโดยการตั้งร้านของตนเองโดยเฉพาะ โดยร้านค้าเหล่านี้ส่วนใหญ่มักอยู่ในห้างสรรพสินค้า กลุ่มนี้จะเป็นเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรที่มีราคารองลงมาจากกลุ่มแรกมีทั้งยี่ห้อต่างประเทศและของไทย

3.กลุ่มที่ลูกค้าเลือกซื้อเองตามซูเปอร์มาร์เก็ต เป็นช่องทางการจำหน่ายที่เล็ก มุ่งเน้นตลาด

ระดับล่างเป็นหลัก สินค้ามีราคาไม่สูงนัก ผู้บริโภคสามารถเลือกเองโดยการอ่านคุณสมบัติและวิธีการใช้จาก บรรจุภัณฑ์

4.กลุ่มที่ใช้วิธีขายตรงโดยผ่านพนักงานขาย โดยเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรในกลุ่มนี้มีภาพลักษณ์ไม่สูงมากโดยมีทั้งเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรจากต่างประเทศและภายในประเทศ การจัดจำหน่ายวิธีนี้เป็นวิธีที่ผู้ขายสามารถเข้าถึงลูกค้าอย่างใกล้ชิด ทำให้สามารถบริการลูกค้าได้อย่างเต็มที่โดยไม่มีสินค้าของคู่แข่งมาเปรียบเทียบ

ดังนั้นผู้ผลิตเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรของไทยต่างพยายามคิดค้นพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา นอกจากนี้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆที่อ้างว่ามีคุณสมบัติต่างจากเดิมนั้น จะทำให้สามารถขยายตลาดเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรให้ใหญ่ขึ้นเนื่องจากการเป็นารดึงดูดลูกค้าที่ไม่สนใจให้มาบริโภคสินค้านั้นได้ หรือจะส่งเสริมการจัดกิจกรรมร่วมกันเพื่อเพิ่มส่วนแบ่งการขายเมื่อถึงระดับที่ตั้งไว้

ตารางแสดงตลาดนำเข้าเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพร ของประเทศไทย

ประเทศ	มูลค่านำเข้า(ล้านบาท)				สัดส่วน(ร้อยละ)			
	2541	2542	2543					
รวมทั้งโลก	1,775.3	1,854.52	2,534.79	3,439.74	100.00	100.00	100.0	100.00
1 สหรัฐอเมริกา	562.26	473.14	880.34	846.41	31.67	25.51	34.73	24.61
2 ญี่ปุ่น	283.95	331.90	370.83	572.73	15.99	17.90	14.63	16.65
3 ฝรั่งเศส	357.20	360.55	308.43	480.67	20.12	19.44	12.17	13.97
4 จีน	29.20	60.87	196.51	269.67	1.64	3.28	7.75	7.84
5 สหราชอาณาจักร	154.08	154.96	169.06	193.03	8.68	8.36	6.67	5.61
6 อินโดนีเซีย	66.18	41.59	98.82	188.45	3.73	2.24	3.90	5.48
7 เยอรมัน	49.92	85.19	106.24	292.60	2.81	4.59	4.19	8.51
8 เบลเยียม	49.40	42.68	84.27	93.16	2.78	2.30	3.32	2.71
9 ไต้หวัน	38.34	69.60	50.77	59.91	2.16	3.75	2.00	1.74
10 สวิตเซอร์แลนด์	20.78	31.01	15.32	47.21	1.17	1.67	0.60	1.37
รวม 10 ประเทศ		1,611.30	1,651.47	2,280.59	3,043.85			
ประเทศอื่น ๆ		164.05	203.05	254.20	395.89			
อัตราการเจริญเติบโต	-		4.46	36.68	35.70			

ที่มา : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, 2545

ภาวะตลาดต่างประเทศ

ประเทศไทยมีมูลค่าส่งออกสินค้าเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพร ไปยังทุกประเทศทั่วโลกเท่ากับ 5,876.49 ล้านบาทในปี พ.ศ. 2543และเพิ่มขึ้นเป็น 9,163.44 ล้านบาท ในปี พ.ศ.2544 ตามลำดับ ซึ่งมีอัตราการขยายตัวเท่ากับร้อยละ 5.93 โดยตลาดส่งออกที่สำคัญของประเทศไทยในสินค้าเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพร ได้แก่

ประเทศอินโดนีเซียโดยมีมูลค่าส่งออกเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพร จากประเทศไทยไปประเทศอินโดนีเซียเท่ากับ 1,050.93 และ 1,872.58 ล้านบาทหรือคิดเป็นร้อยละ 17.88 และ 20.44 ของมูลค่าการส่งออกเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพร ของประเทศไทยในปีพ.ศ.2543 และ 2544 ตามลำดับ

มาเลเซียโดยมีมูลค่าส่งออกเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพร จากประเทศไทยไปมาเลเซียเท่ากับ 701.53 และ 1,355.86 ล้านบาทหรือคิดเป็นร้อยละ 11.94 และ 14.80 ของมูลค่าการส่งออกเครื่องสำอาง

จากธรรมชาติและสมุนไพร ของประเทศไทยในปีพ.ศ.2543 และ 2544 ตามลำดับ

ฟิลิปปินส์ โดยมีมูลค่าส่งออกเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพร จากประเทศไทยไปฟิลิปปินส์เท่ากับ 830.32 และ 1,001.63 ล้านบาทหรือคิดเป็นร้อยละ 14.13 และ 10.93 ของมูลค่าการส่งออกเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพร ของประเทศไทยในปีพ.ศ.2543 และ 2544 ตามลำดับ

ฮ่องกง โดยมีมูลค่าส่งออกเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพร จากประเทศไทยไปฮ่องกงเท่ากับ 325.03 และ 644.21 ล้านบาทหรือคิดเป็นร้อยละ 5.53 และ 7.03 ของมูลค่าการส่งออกเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพร ของประเทศไทยในปีพ.ศ.2543 และ 2544 ตามลำดับ

สิงคโปร์ โดยมีมูลค่าส่งออกเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพร จากประเทศไทยไปสิงคโปร์เท่ากับ 426.80 และ 644.21 ล้านบาทหรือคิดเป็นร้อยละ 7.26 และ 6.92 ของมูลค่าการส่งออกเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพร ของประเทศไทยในปีพ.ศ.2543 และ 2544 ตามลำดับ

ตลาดส่งออกเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรในต่างประเทศมีกระแสดความนิยมสมุนไพรที่ดีเช่นกัน แม้ว่ามูลค่าในการส่งออกจะยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำเมื่อเทียบกับการส่งออกสินค้าสำคัญอื่นๆ ซึ่งในปัจจุบันเริ่มมีการตั้งธุรกิจการนวดแผนโบราณของไทยในหลายแห่งในต่างประเทศและได้รับความนิยมอย่างมากจากชาวต่างประเทศ ดังนั้นเครื่องสำอางจากสมุนไพร และ เครื่องดื่มสมุนไพรเพื่อสุขภาพ จึงเป็นสินค้าที่สามารถนำเงินมหาศาลเข้าประเทศ และยังมีอนาคตที่สดใส

โดยกระแสการใช้ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรกำลังเป็นที่นิยมอย่างมากทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป และประเทศในเอเชีย โดยปัจจุบันตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพรทั่วโลกมีมูลค่าสูงถึง 3 ล้านล้านบาท เฉพาะในตลาดสหรัฐมูลค่าตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพรสูงถึง 164,000 ล้านบาท หรือร้อยละ 5.5 ของมูลค่าตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพรของโลก(ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2545) สำหรับในไทยตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพรก็มีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน โดยตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพรมีอัตราการขยายตัวในแต่ละปีเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 20 แม้จะอยู่ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งนับว่าสวนทางกับสินค้าประเภทอื่นๆ จากกระแสดความนิยมผลิตภัณฑ์สมุนไพรทำให้ธุรกิจการค้าผลิตภัณฑ์สมุนไพรทั้งในลักษณะของยา อาหารเสริมสุขภาพ เครื่องสำอางจากสมุนไพร ตลอดจนเครื่องดื่มสมุนไพร ซึ่งธุรกิจผลิตภัณฑ์สมุนไพรเป็นธุรกิจที่สร้างรายได้อย่างมาก แม้ว่าจะอยู่ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจก็ตาม อีกทั้งยังเป็นธุรกิจที่ตลาดยังเปิดกว้างในการลงทุน และมีโอกาสเติบโตได้อีกมาก

ช่องทางในการจัดจำหน่ายในตลาดต่างประเทศนั้นได้มีหลายช่องทางเช่นร่วมมือกับผู้แทนจำหน่ายในต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สหรัฐอเมริกา ยุโรป และ ญี่ปุ่น โดยสามารถจัดทำข้อมูลทั้งที่เป็นภาษาอังกฤษและภาษาไทย และต้องผ่านการตรวจสอบจากทีมงานผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์และเภสัชกรรมของประเทศคู่ค้าเหล่านั้นอย่างละเอียดทุกครั้ง โดยมีการจัดงานแสดงสินค้าเครื่องสำอางในต่างประเทศ

ตารางแสดงตลาดส่งออกเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพร ของประเทศไทย

ประเทศ	มูลค่านำเข้า(ล้านบาท)				สัดส่วน(ร้อยละ)			
	2541	2542	2543	2544	2541	2542	2543	2544
รวมทั้งโลก	4,217.30	4,440.02	5,876.49	9,163.44	100.00	100.00	100.00	100.00
1 อินเดียเซีย	106.70	105.63	1,050.93	1,872.58	2.53	2.38		
2 มาเลเซีย	556.78	650.97	701.53	1,355.86	13.20	14.66	11.94	14.80
3 ฟิลิปปินส์	875.35	1,001.81	830.32	1,001.63	20.76	22.56	14.13	10.93
4 ฮ่องกง	687.27	447.83	325.03	644.21	16.30	10.09	5.53	7.03

5	สิงคโปร์	331.01	362.80	426.80	634.01	7.85	8.17	7.26	6.92
6	ไต้หวัน	134.16	159.23	176.29	567.26	3.18	3.59	3.00	6.19
7	กัมพูชา	207.12	221.28	210.63	401.81	4.91	4.98	3.58	4.38
8	เกาหลีใต้	18.36	94.00	278.48	382.89	0.44	2.12	4.74	4.18
9	ญี่ปุ่น	97.23	89.45	227.88	317.48	2.31	2.01	3.88	3.46
10	อินเดีย		3.10	20.62	189.91	281.09	0.07	0.46	3.23
	รวม 10 ประเทศ		3,017.08	3,153.62	4,417.80	7,458.79			
	ประเทศอื่น ๆ		1,200.21	1,286.40	1,458.68	1,704.65			
	อัตราการขยายตัว		-	5.28	32.35	55.93			

ที่มา : กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์, 2545

แนวโน้มของตลาดในอนาคต

ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรยังมีแนวโน้มที่ดี โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรที่พึ่งพิงตลาดในประเทศเป็นหลักไม่ว่าจะเป็นยาสมุนไพร เครื่องสำอางจากสมุนไพร และเครื่องสำอางจากสมุนไพร แต่ผลิตภัณฑ์ที่จะยังเติบโตต่อไปได้นั้นมีเงื่อนไขว่าราคาจะต้องอยู่ในเกณฑ์ที่ผู้บริโภคยอมรับได้ และผู้บริโภคมีความเชื่อถือในมาตรฐานการผลิตและคุณภาพของผลิตภัณฑ์สมุนไพร ดังนั้นแนวโน้มผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีอนาคตนั้นน่าจะเป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่ผลิตในประเทศที่มีการรับรองมาตรฐานจากหน่วยงานของราชการ ส่วนการนำเข้าผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรจากต่างประเทศนั้นประเทศไทยยังคงมีการนำเข้าผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรจากต่างประเทศสูง ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีอัตราการขยายตัวการนำเข้าสินค้าผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรจากต่างประเทศ เท่ากับร้อยละ 36.68 และ 35.70 ใน ปี พ.ศ.2543และ2544 ตามลำดับ ซึ่งมีแนวโน้มว่าราคาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรจากการนำเข้าจะอยู่ในเกณฑ์สูงกว่าผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่ผลิตในประเทศ และน่าจะมีปัญหาในเรื่องการผลักดันยอดขายเนื่องจากผู้บริโภคยังเน้นในเรื่องการประหยัดค่าใช้จ่ายในช่วงภาวะเศรษฐกิจที่ยังไม่ฟื้นตัว

สำหรับแนวโน้มการส่งออกเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรคาดว่าจะยังคงมีแนวโน้มที่ดีเช่นกัน เนื่องจากมีอัตราการขยายตัวการส่งออกเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรในปีพ.ศ. 2543 และ2544 เท่ากับร้อยละ 32.35 และ 55.93 ตามลำดับ ซึ่งเห็นได้ว่าการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นในอนาคตคาดว่าตลาดส่งออกของไทยจึงมีแนวโน้มที่ดีในอนาคตสำหรับผู้สนใจในเขตศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 9 ที่จะทำการลงทุนในผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรเพื่อรักษามูลค่าการส่งออกและให้มีการขยายตัวไปยังตลาดใหม่ๆในอนาคต สำหรับแนวโน้มตลาดต่างประเทศในสินค้าเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรที่กำลังมีแนวโน้มที่ดีคือตลาดเอเชีย สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป และออสเตรเลียเป็นต้น ไทยเป็นหนึ่งในไม่กี่ประเทศที่เป็นแหล่งอันอุดมสมบูรณ์และมีความหลากหลายของทรัพยากรสมุนไพร ซึ่งไทยต้องรักษาจุดแข็งในเรื่องนี้ไว้เพื่อที่จะให้ผลิตภัณฑ์สมุนไพรของไทยสามารถผลักดันให้อยู่ในแถวหน้าของประเทศผู้ส่งออกเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรที่สำคัญของโลก

ปัจจุบันเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรของไทยสามารถแข่งขันได้ในตลาดต่างประเทศ โดยเฉพาะตลาดหลักคือสหรัฐฯ ยุโรป จีนรวมถึงประเทศอื่นในภูมิภาคเอเชีย แต่เครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรไทยยังขาดการพัฒนาอย่างจริงจังทั้งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ เป็นที่ยอมรับในระดับมาตรฐานสากล รวมถึงแผนการเปิดตลาดอย่างจริงจัง ซึ่งสิ่งสำคัญที่ตลาดโลกต้องการคือ ผลิตภัณฑ์ที่มีความปลอดภัยมีประโยชน์ตรงกับคำกล่าวอ้างและมีคุณภาพมาตรฐานสม่ำเสมอ ดังนั้นต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาสินค้าเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรไทยให้เป็นที่ยอมรับ การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพร

ไทยที่ผ่านมาแม้จะมีกิจกรรมและผลงานวิจัย ค่อนข้างมาก แต่เป็นการวิจัยเฉพาะเรื่องตามความสนใจของนักวิชาการ โดยไม่เน้นการทำตลาด ทำให้ผลการวิจัยไม่สามารถผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดได้ และไม่เพิ่มมูลค่าสินค้ามากนัก ดังนั้นหากจะพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรไทยให้สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ จำเป็นต้องปรับแนวคิดในการวิจัยและพัฒนาใหม่ โดยเน้นให้เกิดการวิจัยพัฒนาอย่างครบวงจรโดยพิจารณาจากความต้องการของตลาดเพื่อให้เกิดเป็นสินค้าที่สามารถทำตลาดได้และสร้างมูลค่าเพิ่ม

ปัญหาและอุปสรรค

1. ปัญหาเรื่องของการยอมรับและความน่าเชื่อถือในผลิตภัณฑ์ที่มาจากสมุนไพรไทย
2. ขาดตลาดรองรับที่เพียงพอสำหรับสินค้าเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ
3. ผู้ประกอบการผลิตเครื่องสำอางจากธรรมชาติและสมุนไพรส่วนใหญ่เป็นผู้ผลิตในระดับท้องถิ่นซึ่งยังขาดความรู้ทางด้านกฎระเบียบการขอขึ้นทะเบียนฉลากสรรพคุณของ อย. เกี่ยวกับเวชสำอางไม่ชัดเจนอย่างแท้จริง
4. ขาดการค้นคว้าวิจัยคิดค้นและพัฒนาทางด้านการผลิตวัตถุดิบที่ใช้ในอุตสาหกรรมเครื่องสำอางทำ ความสะอาด และบำรุงผิวที่มาจากธรรมชาติและสมุนไพรอย่างจริงจัง

นโยบายรัฐและเอกชนที่ให้การสนับสนุน

ผลิตภัณฑ์สมุนไพรได้รับการสนับสนุนเป็นอย่างดีจากรัฐบาล โดย กระทรวงสาธารณสุขวางยุทธศาสตร์การพัฒนาสมุนไพรอย่างครบวงจรและประกาศนโยบายเพื่อดำเนินการเชิงรุกวางยุทธศาสตร์ในการพัฒนาสมุนไพรไทยให้เป็นผลิตภัณฑ์เศรษฐกิจของชาติ โดยมั่นใจผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทยจะได้รับการยอมรับจากต่างประเทศ เพียงแต่จะต้องเพิ่มคุณภาพและหาความต้องการที่แท้จริงของตลาดโลกให้ได้ โดยมีการจัดความสำคัญของความต้องการสมุนไพรตัวหลัก และเร่งพัฒนากลุ่มนี้ก่อน สมุนไพรที่จะคัดเลือกเป็นตัวแทนของไทย จะต้องเป็นที่ต้องการของตลาดโลก ผ่านการศึกษาวิจัยคุณภาพมาตรฐานทางวิชาการมาแล้ว ซึ่งในเบื้องต้นนี้ได้พิจารณาไว้ 4 ตัว ได้แก่

- ขมิ้นชัน(ใช้บรรเทาอาการจุกเสียด ฆ่าเชื้อรา รักษาอาการท้องเสีย รักษาโรคท้องเสีย และอาการอักเสบจากแมลงกัดต่อย)
- กวาวเครือ(ผลิตภัณฑ์เสริมความงาม ขาคุมกำเนิด ลดอาการกระดูกผุ และทดแทนฮอร์โมนเพศหญิง)
- ฟ้าทะลายโจร(ยาแก้ไข้ ลดความร้อน บรรเทาอาการไอและเจ็บคอ ยาแก้บิด ท้องเดิน และรักษาโรคกระเพาะอาหาร)
- และพญาขอ(รักษาโรคเรื้อรัง อาการเนื่องจากแมลงกัดต่อย และแผลอักเสบในปาก) และมอบให้กระทรวงพาณิชย์ และภาคเอกชนศึกษาตลาดและข้อกำหนดของแต่ละประเทศ เพื่อวางแผนพัฒนาให้สอดคล้องกับมาตรฐานต่างประเทศด้วย

ในส่วนของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์อยู่ระหว่างยกระดับสถาบันวิจัยสมุนไพร ให้เป็นสถาบันสมุนไพรแห่งชาติ เพื่อให้เป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ตรวจสอบ และควบคุมคุณภาพสมุนไพรของประเทศ ขณะเดียวกันเตรียมออกเครื่องรับรองคุณภาพสมุนไพรที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน โดยในเบื้องต้นนี้จะเน้นผลิตภัณฑ์สมุนไพรจากขมิ้นชันของไทย ซึ่งจัดว่ามีคุณภาพดีที่สุดในโลก ในปี 2545 จะพัฒนาอีก 10-15 ตัว ทั้งนี้หากไทยสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรเจาะตลาดโลกได้ก็จะสามารถสร้างรายได้เข้าประเทศได้อีกเป็นจำนวนมาก

การใช้งานเครื่องสำอางสมุนไพรไทย

เครื่องสำอางบำรุงผิวหน้า

แตงกวา (*Cucumis sativas* Linn.)

มีวิตามินสูง ในผลแตงกวายังมีเอนไซม์ cryssin ซึ่งช่วยย่อยโปรตีนได้ เอนไซม์ชนิดนี้ จะช่วยย่อยผิวหนังที่หยาบกร้าน ให้หลุดออกไป เพื่อให้ผิวใหม่ที่อ่อนนุ่ม เกิดขึ้นมาแทนที่ บางคนใช้แตงกวาสด ผ่าเป็นชิ้นบางๆ วางบนใบหน้าทีละสัปดาห์ แทนน้ำแตงกวา ปัจจุบัน มีน้ำ

แตงกวาผสมในเครื่องสำอาง เช่น ครีมล้างหน้า ครีมทาตัว เพื่อช่วยให้ผิวไม่หยาบกร้าน และช่วยสมานผิว แตงกวาเป็นสมุนไพร ที่หาง่าย มีประโยชน์ ราคาถูก ใช้ติดต่อกันเป็นประจำ จะทำให้สวยสดชื่น มีน้ำมีนวล สมานผิว ลบรอยเหี่ยวย่น

วิธีทำ ปอกเปลือกแตงกวาล้างน้ำให้สะอาด หั่นเป็นชิ้นเล็กๆ นำไปปั่นให้ละเอียด เติมน้ำและน้ำมะนาวปั่นจนเป็นเนื้อเดียวกัน จะได้ครีมพอกหน้าแตงกวา

วิธีใช้ ล้างหน้าให้สะอาด เช็ดให้แห้ง ใช้ครีมแตงกวาพอกให้ทั่วหน้า ยกเว้นรอบปากและดวงตา ทิ้งไว้ 20 นาที ล้างออกด้วยน้ำสะอาด สูตรนี้เหมาะ กับคนผิวมัน สำหรับคนผิวแห้ง ให้นำแตงกวาไปปั่นจนละเอียดกรองเอาเฉพาะน้ำมาทาหน้า ทิ้งไว้ 15 นาที ล้างออกด้วยน้ำสะอาด และน้ำมะนาวปั่นจนเป็นเนื้อเดียวกัน จะได้ครีมพอกหน้าแตงกวา

ว่านหางจระเข้ เป็นพืชสมุนไพร

ชื่อทางวิทยาศาสตร์: Aloe vera Linn. วงศ์ Liliaceae

ชื่อเรียกตามภาษาท้องถิ่น: ภาคกลางเรียก ว่านหางจระเข้ ภาคเหนือเรียก ว่านหางจระเข้ ภาคอีสานเรียก ว่านหางจระเข้, ว่านเข้, ว่านตะแคง, ว่านตะเข้ เขมรในถิ่นไทยเรียก ประเดีล, กระปือ ภาคใต้

ส่วนที่นำมาใช้มี 2 ส่วน คือ: ส่วนที่ 1. ขางจากใบ โดยการทำให้แห้งเป็นก้อน เรียกว่า ขาดำ นำมาใช้เป็นยาระบาย ส่วนที่ 2. ส่วนที่เป็นวุ้น

สารที่มีประโยชน์: สารอะโลอิน (aloin) และสารอื่นๆ มีฤทธิ์ยับยั้งเอนไซม์ ไทโรซิเนส (tyrosinase) ซึ่งอยู่ใต้ผิวหนัง

สรรพคุณทางยา: ส่วนที่เป็นวุ้น

1. ใช้เป็นยาฆ่าเชื้อ ช่วยสมานห้ามเลือด ระบายปวด
2. รักษาโรคผิวหนัง แผลเรื้อรัง เริ่ม งูสวัด
3. ลบรอยแผลเป็น แก่ผื่นคันจากการแพ้สารต่างๆ
4. แก้ไข้เรื้อรัง ผื่นปวดแสบปวดร้อน, แก้พิษแมลง, แมงกะพรุน, ใบตำแย
5. รักษาโรคกระเพาะอักเสบ, ท้องผูก, บำรุงร่างกาย, ขับพิษ

สรรพคุณในเครื่องสำอาง:

1. ใช้วุ้นของว่านหางจระเข้ ผสมในแชมพู ครีมนวดผผ
2. ผสมครีมบำรุงผิว ลบจุดด่างดำ ลดฝ้าบนผิวหนัง

3. ใฝ่ผม ทำให้ผมหงอกช้า เป็นเงางาม

4. ใช้ส่วนที่เป็นวันพอกหน้าทิ้งไว้ประมาณ 30 นาที ถึง 1 ชม. แล้วล้างออก ช่วยดูแลผิวและหน้าเนียน ผิวหน้า

ภูมิปัญญาชาวบ้าน: ไฟไหม้ น้ำร้อนลวก ใช้วันทาเพื่อป้องกันรอยแผลเป็น คุณค่าของวันทาจะเข้มข้นมากมา นอกจาก

สรรพคุณ บำรุงผิว ป้องกันฝ้า ลบรอยจุดด่างดำ รักษาผิว

ส่วนผสม วันทาจะเข้

รักษาโรคแล้ว ยังใช้บำรุงผิว

บำรุงเส้นผมได้ด้วย ปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า มีแชมพูสระผม และเครื่องสำอางหลายอย่าง ที่ใช้วันทาจะเข้เป็นส่วนประกอบ และกำลังเป็นที่นิยมของคนทั่วไป เนื่องจากวันทาจะเข้มีคุณสมบัติสามารถช่วยให้กระบวนการเมตาบอลิซึม ทำงานได้เป็นปกติ ลดการติดเชื้อ สลายพิษของเชื้อโรค กระตุ้นการเกิดใหม่ ของเนื้อเยื่อส่วนที่ชำรุด ฉะนั้น วันทาจะเข้จึงถูกนำมาใช้ เพื่อบำรุงผิวพรรณ ผู้ที่ใช้วันทาจะเข้บำรุงผิวพรรณอยู่เป็นประจำ จะรู้สึกได้ชัดว่า วันทาจะเข้มีส่วนช่วย ให้ผิวพรรณผุดผ่องสดชื่น มีน้ำมีนวล และยังสามารถขจัดสิว และลบรอยจุดด่างดำได้ด้วยการใช้วันทาจะเข้เพื่อบำรุงผิว โดยปอกเปลือกออก ใช้แต่เมื่อกวันสืขาวใส ที่อยู่ภายใน ทั้งนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดการแพ้

ตรวจสอบว่า ตนเองจะเกิดอาการแพ้หรือไม่ โดยใช้วันที่ได้จากวันสืขาว ของวันทาจะเข้ ทาตรงบริเวณโคนหู แล้วทิ้งไว้สักครู่ ถ้าเกิดการระคายเคืองเป็นผื่นแดง แสดงว่าไม่แพ้ ไม่เหมาะที่จะใช้กับผิวหนังอีกต่อไป ถ้าไม่มีอาการแพ้ ก็สามารถใช้ได้ตลอด แต่บางคนก็จะเห็นผลได้เหมือนกัน เมื่อใช้วันทาจะเข้ทาบริเวณหัวสื จะทำให้หัวสืแห้งเร็ว

นอกจากนี้ วันทาจะเข้ยังสามารถลดความแห้งกร้าน และลดความมันของผิวหนังได้ โดยคนที่ผิวมัน ก็จะช่วยให้ลดความมัน คนที่มีผิวหนังแห้ง ก็ยังรักษาความชุ่มชื้นของผิวไว้ได้

วิธีทำ เลือกใบจากต้นวันทาจะเข้ที่มีอายุ 1 ปีขึ้นไป โดยเลือกใบล่างสุดซึ่งจะอบโต มีวันมาก นำมาแช่น้ำเพื่อล้างยางเหลืองๆ ออกให้หมด(ยาง เหลืองมีฤทธิ์ระคายเคืองผิว ทำให้แสบร้อน เป็นผื่นแดง) จากนั้นปอกเปลือกออก แล้วเอาวันที่ได้ล้างน้ำให้สะอาดอีกทีหนึ่ง นำวันไปปั่นหรือใช้มือขยำ ก็จะได้เจลวันทาจะเข้ การใช้วันทาจะเข้สดได้ผลดีกว่าผลิตภัณฑ์แปรรูป ซึ่งจะมีปัญหาการคงตัวเมื่อถูกความร้อน

วิธีใช้ ล้างหน้าให้สะอาด เช็ดหน้าให้แห้ง แล้วใช้เจลพอกทั่วใบหน้ายกเว้นรอบดวงตาและรอบปาก ทิ้งไว้ประมาณ 20 นาที จึงล้างออก สูตรนี้เหมาะ สำหรับคนผิวมันสำหรับคนผิวแห้ง ไม่ควรใช้วันทาจะเข้เดี่ยว ๆ ควรเติมน้ำมันมะกอกกับไข่แดง ดีให้เข้ากัน แล้วจึงพอกหน้า ทิ้งไว้ประมาณ 20 นาที แล้วจึงล้างออกด้วยน้ำสะอาด

หมายเหตุ ไม่ควรใช้วันทาจะเข้กับสืหัวหนอง เพราะฟิล์มจากวันทาจะทำให้สืหายช้า

มะเขือเทศ (*Lycopersicon esculentum* Mill.)

สรรพคุณ สมานผิวลดรอยเหี่ยวย่น จุดด่างดำ

ส่วนผสม มะเขือเทศ 1 ผล

รำข้าวโอ๊ต 1 ช้อนโต๊ะ

ในมะเขือเทศ จะมีสาร Carotenoid และมีวิตามินหลายชนิด น้ำจากผลมะเขือเทศสุก จะมีสาร lycopersioin จึงมีฤทธิ์ฆ่าเชื้อรา และแบคทีเรีย และน้ำมะเขือเทศสด นำมาพอกหน้า จะรักษาผิวสมานผิวหน้าให้เต่งตึง หรืออาจจะผ่านบางๆ

แปะลงบนผิวหนังก็ได้

วิธีทำ นำมะเขือเทศไปปั่นหรือบดให้ละเอียด กรองเอาแต่น้ำผสมรำข้าวหรือข้าวโอ๊ตคนให้เข้ากัน

วิธีใช้ ล้างหน้าให้สะอาด เช็ดหน้าให้แห้งพอกครีมมะเขือเทศทิ้งไว้นานเท่าที่มีเวลาแล้วล้างออกด้วยน้ำสะอาด ในมะเขือเทศมีวิตามินเอมาก ซึ่งเป็น วิตามินที่ละลายได้ดีในน้ำมัน การใช้ข้าวหรือข้าวโอ๊ตเป็นส่วนผสม เพื่อให้ไขมันในข้าวหรือข้าวโอ๊ตเป็นตัวพาวิตามินเอเข้าสู่เซลล์ผิวหนังได้ดีกว่า การผ่านมะเขือเทศมาแปะหน้าเพียงอย่างเดียว สูตรนี้ใช้ได้ทั้งคนผิวแห้งและผิวมัน

ขมิ้นสด : บำรุงผิวหนังผ่องใสอ่อนวัย และช่วยให้ผิวยุบเร็ว

สูตรผสม

ขมิ้นสด (เล็กน้อย)

ดินสอพอง 2-3 เม็ด

มะนาว 1 ผล

วิธีผสม นำขมิ้นสดมาล้างน้ำให้สะอาดหั่นเป็นชิ้นเล็กๆ บดรวมกับดินสอพองและมะนาว จนละเอียดรวมเป็นเนื้อเดียวกัน จะได้เนื้อครีมข้นและเหนียวใช้สำหรับนำมาพอกกับหน้าที่สะอาดแล้วก่อนเข้านอน โดยพอกทิ้งไว้ประมาณ 15-20 นาที จึงล้างออกด้วยน้ำสะอาด จะรู้สึกผิวหนังดีขึ้นและต่งตึงขึ้นด้วย ทำเป็นประจำสัปดาห์ละ 3 - 4 ครั้งภายในเวลาไม่ถึงเดือนจะสังเกตเห็นว่าผิวหนังดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ก็จะเห็นความเปลี่ยนแปลงจนสามารถสังเกตได้มะนาว จะทำให้ผิวหนังเนียนขึ้นสามารถสัมผัสได้ และเมื่อผสมรวมกันกับผักแว่น ก็จะยังทำให้ผิวหนังดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด

กล้วยน้ำว้าสุก

ข้อต้องถื่น กล้วยมณีอ่อง (ภาคเหนือ) กล้วยทะนืออ่อง (อีสาน) กล้วยอ่อง , มะลิอ่อง กล้วยใต้

อภิยาสาสตร์ Musa ABB group (triploid) cv. 'Namwaa'

วงศ์ MUSACEAE

ชื่อสามัญ Banana

ในส่วนของผลไม้จะกินแบบสุก – ดิบอย่างไรก็ได้ให้พลังงาน (แคลอรี) โปรตีน ไขมัน (ต่ำ) วิตามินบี1 บี2 และนอาซินปริมาณเท่าผลดิบจะมีคุณค่ากว่าผลสุกๆ ในส่วนของเบต้าแคโรทีน วิตามินซี และฟอสฟอรัสที่ค่อนข้างชัดเจน

ส่วนผสม

1. กล้วยน้ำว้าสุก 1 ผล

2. น้ำผึ้งแท้ 1 ช้อนแกง

วิธีทำ ให้ใช้กล้วยน้ำว้าสุก 1 ผลกับน้ำผึ้งแท้ 1 ช้อนแกง บดรวมกันให้เป็นเนื้อครีมข้น

วิธีใช้ ให้ทาครีมให้ทั่วผิวหนัง (เว้นรอบดวงตาและปาก) ทิ้งไว้ประมาณ 15-20 นาที ล้างออกด้วยน้ำอุ่นทำประจำจะช่วยให้ผิวหนังนุ่มเนียนอ่อนวัย

หัวไชเท้า

ไชเท้า มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Raphanus sativus* Linn. อยู่ในวงศ์ *Crutiferae* เป็นสมุนไพรที่มีอยู่ในตำรายาจีน (หรือแม้แต่ของฝรั่งก็ใช้สมุนไพรตระกูลเดียวกันในสรรพคุณเช่นนี้สมุนไพรที่ว่าคือ Horseradish) โดยแนะนำให้คนวัยทองนำหัวไชเท้าดิบมาหั่นซอยเป็นเส้นฝอยกินวันละประมาณ 2 ช้อนโต๊ะ หรือมีละ 1 ช้อนโต๊ะ วันละ 2 ครั้ง (ถ้ารู้สึกมีกลิ่นจุนจอนรับประทานร่วมกับน้ำผึ้ง) โดยเชื่อว่าจะทำให้ผิวพรรณสดใสมีน้ำมีนวล ดูเปล่งปลั่งเหมือนคนหนุ่มสาว ทั้งยังเชื่อว่าหัวไชเท้าช่วยกำจัดพิษ สามารถช่วยให้ปัสสาวะใส ไม่ขุ่น ช่วยชำระล้างผนังกระเพาะอาหารและลำไส้ ช่วยย่อย และช่วยทำให้หายใจโล่งขึ้น

รสและสรรพคุณยาไทย กลิ่นหอม รสขมเล็กน้อย แก้อ่อนเพลีย เมื่อยล้า แก้อ่อนใน แก้อ่อนความดันโลหิตสูง
ข้อมูลทางวิทยาศาสตร์ สารที่สำคัญที่ได้จากใบบัวบกคือ มีฤทธิ์ในการสมานแผล ทำให้แผลหายเร็ว มีฤทธิ์
ในการฆ่าเชื้อแบคทีเรีย ฆ่าเชื้อราและลดอาการอักเสบ เรียก หวานเช่า

หัวไชเท้าหรือผักกาดหัวมีถิ่นกำเนิดในประเทศจีน แต่ตอนหลังหัวไชเท้าก็แพร่หลายไปทั่วตาม
การอพยพย้ายถิ่นของคนจีน นิยมรับประทานเป็นอาหาร ใช้ทำเป็นแกงจืด แกงส้ม ต้มจับฉ่าย หรือเอามาดองเค็ม ตากแห้ง
ทำเป็นหัวไชโป๊ แล้วนำมาปรุงเป็นอาหารกินกับข้าวต้มก๊วยได้อีกหลายๆ ตำรับ ที่สำคัญคือเจ้าหัวไชเท้านี้มีสารโปรวิตามิน
เอ ที่จะเปลี่ยนเป็นวิตามินเออยู่สูงมาก หัวไชเท้าจึงเป็นแหล่งวิตามินเอที่หาง่ายและราคาถูก หัวไชเท้าเป็นอาหารที่ดีมาก
ตำราจีนกล่าวว่าหัวไชเท้ามีสรรพคุณในการกระจายสิ่งหมักหมมในร่างกาย ละลายเสมหะ แก้พิษ ลดความดัน ขยายหลอดเลือด
และหลอดเลือด จึงควรเป็นอาหารที่อยู่ในเมนูของคนที่มีป่วยเป็นโรคหัวใจ ไอเสียงแหบแห้ง ท้องขึ้นเนื่องจากอาหารไม่ย่อย
คออักเสบเรื้อรัง

ตำรับยามีดังนี้ นำหัวไชเท้าสดมาคั้นน้ำแล้วเติมน้ำจิง เติมน้ำตาลทรายขาวพอหวาน ต้ม

หัวไชเท้า: ช่วยลดรอยฝ้าและกระให้จางลง

ส่วนผสม

1. หัวไชเท้า 1 หัว(ขนาดเล็ก)
2. น้ำมะนาวสด 1 ช้อนแกง

วิธีทำ ใช้หัวไชเท้าล้างน้ำให้สะอาด ทำการปอกเปลือก แล้วหั่นบางๆ นำไปปั่นให้พอละเอียด ใส่ น้ำมะนาว
ประมาณ 1 ช้อนแกงปั่นรวมกันอีกครั้ง

วิธีใช้ ให้ทาทั่วผิวน้ำ (ยกเว้นรอบดวงตาและปาก) ทิ้งไว้ประมาณ 10-15 นาที แล้วจึงล้างออกด้วยน้ำสะอาด
ทำเป็นประจำจะช่วยลดฝ้า และกระให้จางลง

บัวบก

ชื่อสามัญ : Asiatic Pennywort

ชื่อวิทยาศาสตร์ : Centella asiatica (Linn.) Urban.

แวงศ์ : UMBELLIFERAE

สูตรใบบัวบกลดรอยตีนกา

ส่วนผสม

1. ใบบัวบก
2. น้ำต้มสุก

วิธีทำ ใช้ใบบัวบกสดๆ ล้างให้สะอาด หั่นฝอยประมาณ 1/2 ถ้วย เติมน้ำต้มสุกนิดหน่อย นำไปปั่นให้เป็นน้ำ
ขึ้นๆ กรองเอาแต่น้ำ

วิธีใช้ ใช้สำหรับทาทั่วใบหน้า หรือจะใช้สำหรับแปะไว้ที่ผิวใบหน้า ทิ้งไว้ประมาณ 15 นาที ล้างออกด้วยน้ำ
สะอาด จะช่วยบำรุงผิวหน้าให้เต่งตึงไร้ริ้วรอย เพราะใบบัวบกมีสารกระตุ้นการสร้างคอลลาเจน และอีลาสตินให้ทำงาน
ได้ดีขึ้น

มะขามเปียก (*Tamarindus indica* Linn)

มะขามเปียกมีประวัติการใช้มายาวนาน ช่วยชำระสิ่งสกปรกจากผิวหนัง เพราะฤทธิ์ที่เป็นกรดอ่อนๆ ในมะขาม จะช่วยจัดสิ่งสกปรกจากผิวหนังได้ดี ปัจจุบัน ได้มีหญิงไทยจำนวนมาก ใช้มะขามเปียกผสมน้ำอุ่น และนมสดให้เข้ากันดี พอกบริเวณผิวหนัง โดยเฉพาะบริเวณที่เป็นรอยด่าง เช่น ตาตุ่ม ข้อมือ ฝ่ามือ ที่มีรอยกร้านดำ และบริเวณรักแร้ ขาหนีบ เพื่อให้ผิวหนังที่เป็นรอยด่างลง ทำให้ผิวขาวนุ่มนวลขึ้น และนมสดจะช่วยบำรุงผิว ให้นุ่มได้

วิธีทำ มะขามเปียกแกะเม็ดเอารกออกแล้วล้างน้ำให้สะอาดผสมกับนมแล้วขยำให้เข้ากัน กรองด้วยผ้าขาวบาง หรือกระชอนตาละเอียด เติมน้ำผึ้งคนให้เข้ากันก็จะได้ครีมมะขามเปียก ใส่ภาชนะมีฝาปิดเก็บไว้ในตู้เย็น

วิธีใช้ ล้างหน้าด้วยน้ำสะอาด ทาครีมมะขามเปียกทิ้งไว้ 10 นาที ล้างด้วยน้ำสะอาด สูตรข้างต้นนี้เหมาะกับ คนผิวมัน ถ้าคนผิวแห้งให้ลดมะขามเปียก เพิ่มปริมาณนมสดกับน้ำผึ้งให้มากขึ้น

สูตรผสม

มะขามเปียก 1 ถ้วย

ดินสอพอง (2-3 เม็ด)

วิธีผสม นำมะขามเปียกและดินสอพองมาขี้นรวมจนละเอียดรวมเป็นเนื้อเดียวกัน จะได้เนื้อครีมข้นและเหนียว ใช้สำหรับนำมาพอกกับหน้าที่สะอาดแล้วก่อนเข้านอน โดยพอกทิ้งไว้ประมาณ 15-20 นาที จึงล้างออกด้วยน้ำสะอาด จะรู้สึกผิวหนังสดชื่น และเต่งตึงขึ้นด้วยสูตรผสมนี้เป็นที่รู้จักกันดีทั่วไป สามารถนำมาขัดพอกผิวหลังจากอาบน้ำ ทุกครั้งและทิ้งไว้ประมาณ 10 นาทีจึงล้างออกด้วยน้ำสะอาด และไม่ต้องพอกสัปดาห์ก็ได้ทำเป็นประจำสัปดาห์ละ 3-4 ครั้งภายในเวลาไม่ถึงเดือนจะสังเกตเห็นว่าผิวหนังดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ก็จะเห็นความเปลี่ยนแปลงจนสามารถสังเกตได้

2. ข้อมูลเกี่ยวกับการออกแบบบรรจุภัณฑ์เครื่องสำอาง

เครื่องสำอางสมุนไพรนับเป็นเครื่องสำอางประเภทเวชภัณฑ์คือการผสมผสานระหว่างเภสัชกรรมและการเสริมความงาม(Cosmeticeuticals) ซึ่งรวมถึงผลิตภัณฑ์ประเภทครีมลดริ้วรอยชะลอความแก่ (Anti-aging Creams) และน้ำยาปรับสภาพความชื้นแก่ผิวพรรณ (Moisturizers) เครื่องสำอางประเภทนี้มีส่วนผสมที่เป็นธรรมชาติจึงส่งผลในเชิงเวชภัณฑ์มากกว่าเวชภัณฑ์สารเคมี Chen et al., 2005; Zettersten, Ghadially, Feingold, Crumrine, & Elias, 199 นักวิจัยพบว่าเครื่องสำอางที่มีส่วนผสมธรรมชาตินั้นให้ผลทางการบำรุงแก่ผิวพรรณตามวัฒนธรรมมาแต่ครั้งโบราณ และผลงานวิจัยพบอีกว่าสินค้าดังกล่าวถูกนำมาเปลี่ยนแปลงหรือฟ่องร้องเป็นจำนวนน้อยมาก การโฆษณาขายสินค้าเครื่องสำอางมักอ้างถึงเวชสำอางในสรรพคุณในแต่ละยี่ห้อ ทำให้หลายต่อหลายครั้งที่ผู้บริโภคแปลความหมายด้วยความเข้าใจของตนเองไปในทางที่ไม่ถูกต้องว่าเวชสำอางนั้นปลอดภัยเพราะถูกควบคุมด้วยเภสัชกรจากสภาวิชาชีพเภสัชกร ดังนั้นเวชสำอางในความเข้าใจของผู้บริโภคจะไม่ต่างจากยาหรือเวชภัณฑ์ทำให้สินค้าถูกยกระดับราคาขึ้นสูงกว่าเครื่องสำอางปกติ ตามปกติแล้วผลิตภัณฑ์กับเครื่องสำอาง ควรเก็บไว้ในสถานที่เย็น ซึ่งเป็นสภาพอากาศที่ไม่ทำให้ประสิทธิภาพในการใช้งานเปลี่ยนแปลงไป การเก็บรักษาปล่อยเครื่องสำอางทิ้งไว้ในรถยนต์โดยเฉพาะในฤดูร้อน อาจเป็นสาเหตุทำให้ผลิตภัณฑ์เสื่อมคุณภาพได้เร็วขึ้น

นอกจากนี้ควรปิดฝาผลิตภัณฑ์ให้แน่นผลิตภัณฑ์หรือเครื่องสำอางส่วนใหญ่มีส่วนผสมของสารกันเสียที่ช่วยยับยั้งแบคทีเรียและช่วยยืดอายุการใช้งาน แต่ถ้าผลิตภัณฑ์นั้นเปิดทิ้งรับสภาพอากาศภายนอกผลิตภัณฑ์จะเสี่ยงต่อการรับเชื้อโรคประเภทจุลินทรีย์ ซึ่งทำให้ประสิทธิภาพของสารกันเสียลดลง

การเปิดฝารับผลผลิตภัณฑ์หรือเครื่องสำอางยังเสี่ยงต่อการเปิดรับแบคทีเรียซึ่งสารกันเสียที่มีอยู่ในผลิตภัณฑ์นั้นไม่สามารถยับยั้งหรือป้องกันได้ ยิ่งฝาทิ้งของผลิตภัณฑ์นั้นเปิดไว้นานเท่าใด ก็ยิ่งทำให้มีเชื้อโรคมายา

หลายชนิดสามารถเข้าไปอาศัยอยู่ได้มากเท่านั้น ในปี พ.ศ. 2536 ได้มีประกาศราชกิจจานุเบกษาถึงการคุ้มครองผู้บริโภคจากฉลากสินค้า ดังนี้

(สำเนา)

ประกาศคณะกรรมการเครื่องสำอาง

ฉบับที่ 1 (พ.ศ.2536)

เรื่อง ฉลากของเครื่องสำอาง

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 30 วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 คณะกรรมการเครื่องสำอางออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ฉลากของเครื่องสำอางควบคุมพิเศษ อย่างน้อยต้องระบุข้อความอันจำเป็น ดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อเครื่องสำอาง และ/หรือชื่อทางการค้าของเครื่องสำอาง ซึ่งต้องมีขนาดใหญ่กว่าข้อความอื่น
- (2) ประเภทหรือชนิดของเครื่องสำอาง
- (3) ข้อความ “เครื่องสำอางควบคุมพิเศษ”
- (4) เลขทะเบียนเครื่องสำอาง
- (5) ชื่อและปริมาณของสารควบคุมพิเศษ และสาระสำคัญ
- (6) ชื่อและที่ตั้งของผู้ผลิตหรือผู้นำเข้า กรณีที่เป็นเครื่องสำอางนำเข้าต้องระบุประเทศที่ผลิตด้วย
- (7) เลขที่แสดงครั้งที่ผลิต
- (8) วันเดือนปีที่ผลิต
- (9) วิธีใช้เครื่องสำอาง
- (10) ปริมาณสุทธิ
- (11) คำเตือน เกี่ยวกับอันตรายที่อาจเกิดขึ้นต่ออนามัยของบุคคล (ถ้ามี)

ข้อ 2 ฉลากของเครื่องสำอางควบคุม อย่างน้อยต้องระบุข้อความอันจำเป็น ดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อเครื่องสำอาง และ/หรือ ชื่อทางการค้าของเครื่องสำอาง ซึ่งต้องมีขนาดใหญ่กว่าข้อความอื่น
- (2) ประเภทหรือชนิดของเครื่องสำอาง
- (3) ข้อความ “เครื่องสำอางควบคุม”
- (4) ชื่อและปริมาณของส่วนประกอบสำคัญ
- (5) ชื่อและที่ตั้งของผู้ผลิตหรือผู้นำเข้า กรณีที่เป็นเครื่องสำอางนำเข้าต้องระบุประเทศที่ผลิตด้วย
- (6) เลขที่แสดงครั้งที่ผลิต
- (7) วันเดือนปีที่ผลิต
- (8) วิธีใช้เครื่องสำอาง

(9) ปริมาณสุทธิ

(10) คำเตือนเกี่ยวกับอันตรายที่อาจเกิดขึ้นต่ออนามัยของบุคคล (ถ้ามี)

ข้อ 3 ฉลากของเครื่องสำอางอื่น ที่นอกเหนือจากเครื่องสำอางควบคุมพิเศษและเครื่องสำอางควบคุมอย่างน้อยต้องระบุข้อความอันจำเป็น ดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อเครื่องสำอาง และ/หรือ ชื่อทางการค้าของเครื่องสำอาง
- (2) ประเภทหรือชนิดของเครื่องสำอาง
- (3) ชื่อส่วนประกอบสำคัญ
- (4) ชื่อและที่ตั้งของผู้ผลิตหรือผู้นำเข้า กรณีที่เป็นเครื่องสำอางนำเข้าต้องระบุประเทศที่ผลิตด้วย
- (5) วันเดือนปีที่ผลิต
- (6) วิธีใช้เครื่องสำอาง
- (7) ปริมาณสุทธิ
- (8) คำเตือนเกี่ยวกับอันตรายที่อาจเกิดขึ้นต่ออนามัยของบุคคล (ถ้ามี)

ข้อ 4 ฉลากของเครื่องสำอางต้องใช้ข้อความภาษาไทยที่มองเห็นและอ่านได้ชัดเจน นอกจากข้อความอันจำเป็นที่ได้กำหนดไว้แล้ว อาจมีข้อความอื่นหรือมีภาษาต่างประเทศด้วยก็ได้ ยกเว้น ส่วนประกอบสำคัญของเครื่องสำอางอาจใช้ภาษาไทย หรือเขียนภาษาไทยทับศัพท์ภาษาอังกฤษ หรือใช้ภาษาอังกฤษอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้

ข้อ 5 ให้เครื่องสำอางที่ต้องมีฉลากซึ่งนำเข้าเพื่อขาย ได้รับการยกเว้นไม่ต้องทำฉลากเป็นภาษาไทยที่ภาษะบรรจุหรือหีบห่อ ในขณะที่นำเข้าที่ด่านศุลกากร แต่ต้องจัดทำฉลากเป็นภาษาไทยก่อนนำออกจำหน่ายให้แล้วเสร็จและถูกต้อง ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่พนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้ตรวจปล่อยให้นำเข้าแล้ว

ข้อ 6 ฉลากของเครื่องสำอางต้องจัด หรือติดแสดงไว้ในที่เปิดเผย มองเห็นได้ชัดเจนที่เครื่องสำอางหรือภาษะบรรจุ หรือหีบห่อของภาษะบรรจุเครื่องสำอาง

ในกรณีของเครื่องสำอางควบคุมพิเศษ จะต้องติดฉลากทั้งที่ภาษะบรรจุ และหีบห่อของภาษะบรรจุเครื่องสำอาง

ข้อ 7 ในกรณีของเครื่องสำอางที่มีภาษะบรรจุขนาดเล็ก และมีพื้นที่ในการแสดงฉลากน้อยกว่า 20 ตารางเซนติเมตร ให้แสดงข้อความตามข้อ 1(1) (4) (10) หรือ ข้อ 2 (1) (9) หรือข้อ 3 (1) (7) เป็นอย่างน้อยที่ภาษะบรรจุหรือหีบห่อ

สำหรับข้อความอื่นๆที่เหลือจากที่ระบุไว้ตามวรรคหนึ่ง ให้แสดงไว้ที่ใบแทรกหรือเอกสารหรือคู่มือที่ใช้ประกอบกับเครื่องสำอางนั้นด้วย

ข้อ 8 ฉลากของเครื่องสำอางที่ผลิตเพื่อส่งออกจำหน่ายต่างประเทศ จะแสดงข้อความเป็นภาษาใดก็ได้ แต่อย่างน้อยต้องมีข้อความและความหมายตรงกับภาษาไทย ดังต่อไปนี้

- (1) ชื่อเครื่องสำอาง และ/หรือ ชื่อทางการค้าของเครื่องสำอาง
- (2) ข้อความที่แสดงว่า ผลิตในประเทศไทย หรือเป็นผลิตภัณฑ์ของประเทศไทย
- (3) ข้อความ “สำหรับส่งออกเท่านั้น ”

ประกาศฉบับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ 21 มกราคม พ.ศ. 2536

ไพจิตร ปะบุตร

(นายไพจิตร ปะบุตร)

ปลัดกระทรวงสาธารณสุข

ประธานกรรมการเครื่องสำอาง

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 110 ตอนที่ 26 ลงวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2536

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมได้ระบุลักษณะของบรรจุภัณฑ์เวชสำอางไว้ดังนี้

การออกแบบบรรจุภัณฑ์ เป็นกระบวนการเกี่ยวกับการออกแบบ เพื่อให้บรรจุภัณฑ์สินค้ามีลักษณะจากสินค้าคู่แข่ง ซึ่งจะสร้างความสะดุดตาประทับใจแตกต่างสินค้าประเภทเดียวกันในท้องตลาดอย่างสิ้นเชิง เป็นการเพิ่มมูลค่าสินค้า เพราะการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจยุคใหม่ทำให้วิธีการดำเนินธุรกิจเปลี่ยนไป ธุรกิจเริ่มมองเห็นความสำคัญของการออกแบบเพราะค้นพบอย่างชัดเจนว่ามีผลต่อยอดขายสินค้าอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตาม การออกแบบบรรจุภัณฑ์จะสัมฤทธิ์ผลตามต้องการได้ สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงควบคู่ไปด้วย คือการรักษาคุณภาพสินค้าให้ได้อย่างต่อเนื่อง

เป้าหมายแรก คือ ความต้องการของลูกค้า

การออกแบบบรรจุภัณฑ์ประกอบด้วยการออกแบบที่สำคัญ 2 ส่วน คือ การออกแบบโครงสร้างและการออกแบบกราฟิก โดยที่การออกแบบโครงสร้างจะเน้นคุณสมบัติของวัสดุที่ทำบรรจุภัณฑ์ ส่วนการออกแบบกราฟิกจะสื่อความหมายด้วยภาพวาดสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ช่วยส่งเสริมการขาย การออกแบบทั้งสองส่วนจะเกี่ยวพันไปในทางเดียวกันเพื่อให้ได้บรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับสินค้านั้นๆ บางครั้งเราจะพบบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามสะดุดตาบนชั้นวางขาย แต่สภาพเสียหายเนื่องจากบรรจุภัณฑ์เหล่านั้นไม่คำนึงถึงการออกแบบ โครงสร้าง ส่งผลให้ภาพลักษณ์ของสินค้าด้อยลงไป

ในทางกลับกัน สินค้าและบรรจุภัณฑ์บางชนิดมีสภาพดีแต่ผู้ซื้อไม่สนใจหยิบชม เนื่องจากขาดสีสันและข้อมูลที่ผู้ซื้อสนใจ ดังนั้นการออกแบบทั้งทางด้าน โครงสร้างและกราฟิกจึงมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างคุณค่าของสินค้า และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้ประสบความสำเร็จทั้งด้านความคุ้มครองและส่งเสริมการขายจะต้องให้ความสำคัญในการรวบรวมข้อมูลความต้องการของลูกค้าหรือตลาดเป้าหมายเป็นลำดับแรกการเลือกตลาดเป้าหมาย

ก่อนที่สินค้าจะถูกปล่อยเข้าสู่ตลาดเป้าหมาย ผู้ผลิตควรศึกษาและวิเคราะห์โอกาสที่สินค้าจะสามารถขายได้ในตลาด โดยจะต้องศึกษาอย่างถี่ถ้วนและได้ข้อมูลที่ถูกต้อง การเลือกพิจารณาตลาดเป้าหมายจะต้องพิจารณาร่วมกับนโยบายด้านการค้าและการเมือง ประเพณี ภาษา สิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการขนส่ง และระยะทางการขนส่งสินค้าจาก

แหล่งผลิตไปสู่ตลาดเป้าหมาย หากงบประมาณด้านการโฆษณาและส่งเสริมการขายมีจำกัด ควรเลือกตลาดเป้าหมายที่มีการแข่งขันไม่รุนแรงมากนัก

การคัดเลือกตลาดเป้าหมายจำเป็นต้องศึกษาผลิตภัณฑ์ร่วมไปกับการแข่งขันด้านการตลาดโดยที่บรรจุภัณฑ์จะเป็นกุญแจสำคัญที่ต้องศึกษาร่วมไปกับผลิตภัณฑ์ด้วย ในการวิเคราะห์กฎเกณฑ์ด้านการบรรจุภัณฑ์ของตลาด ผู้ศึกษาจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลต่างๆ ด้านการค้า ประชากร ราคา ความต้องการของผู้บริโภค และกฎระเบียบต่างๆ ทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและอื่นๆ เมื่อข้อมูลพื้นฐานทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับตลาด ได้ถูกรวบรวมจนครบ เราจะสามารถกำหนดการวางตำแหน่งผลิตภัณฑ์ของเราในตลาดได้การวางตำแหน่งของผลิตภัณฑ์

ในการวางตำแหน่งของสินค้าในตลาดจำเป็นต้องทราบว่า ใครเป็นผู้ขาย ขายอะไร ขายให้ใคร ผู้ผลิตต้องตอบคำถามเหล่านี้ให้ได้ว่าต้องการให้ผู้บริโภคมองเห็นผลิตภัณฑ์ในลักษณะที่สัมพันธ์อย่างไรกับบริษัทและผลิตภัณฑ์อื่นหรือตราอื่นๆ ของบริษัท รวมทั้งผลิตภัณฑ์ของบริษัททั้งหมดที่อยู่ในตลาดที่สนองความต้องการเดียวกัน

การวางตำแหน่งของผลิตภัณฑ์นอกจากจะตอบคำถามเพื่อการออกแบบด้านบรรจุภัณฑ์แล้ว ยังต้องตอบคำถามให้ครอบคลุมถึงงานด้านการโฆษณา ประชาสัมพันธ์และการส่งเสริมการขายได้อีกด้วย หากเราตั้งสมมติฐานในเบื้องต้นว่าตลาดเป้าหมายได้รับการคัดเลือกและได้ศึกษาและกำหนดการวางตำแหน่งของตัวผลิตภัณฑ์ในตลาดแล้วอย่างสมบูรณ์ ลำดับต่อไปเป็นการดำเนินการเลือกวัสดุที่มีโครงสร้างเหมาะสมสำหรับการผลิตเป็นบรรจุภัณฑ์ ซึ่งเราต้องกำหนดให้ได้ก่อนว่าบรรจุภัณฑ์ต้องทำหน้าที่อะไรบ้าง

บรรจุภัณฑ์และวัสดุช่วยบรรจุมีความสำคัญหรือมีหน้าที่พื้นฐานที่เป็นไปได้ทางเศรษฐศาสตร์ 4 ข้อ โดยหน้าที่พื้นฐาน 3 ข้อแรกจะเกี่ยวกับการออกแบบ โครงสร้าง ส่วนหน้าที่สุดท้ายจะโยงไปสู่การออกแบบกราฟฟิก

หน้าที่แรก การรองรับ บรรจุภัณฑ์จะต้องรองรับสินค้าที่มีปริมาณและน้ำหนักได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปริมาณบรรจุสามารถบอกได้โดยปริมาตร น้ำหนัก หรือจำนวนหน่วยของผลิตภัณฑ์ มิติของบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมมีความสำคัญทั้งด้านความแข็งแรงและค่าใช้จ่าย กล่าวคือ

-บรรจุภัณฑ์ที่มีมิติพอดีกับผลิตภัณฑ์และมีพื้นที่ว่างภายในบรรจุภัณฑ์น้อยที่สุดจะทนทานต่อแรงกดและแรงดันจากการเคลื่อนย้ายได้ดีกว่าบรรจุภัณฑ์ที่มีช่องว่างภายในมาก โดยที่ตัวผลิตภัณฑ์เองจะช่วยต้านแรงกดต่างๆ ที่กระทำต่อบรรจุภัณฑ์ ในขณะที่บรรจุภัณฑ์ที่มีช่องว่างมากตัวบรรจุภัณฑ์จะรับแรงกดทั้งหมดเพียงลำพัง

-บรรจุภัณฑ์ที่มีมิติใหญ่กว่าผลิตภัณฑ์จะสิ้นเปลืองวัสดุที่ใช้ทำบรรจุภัณฑ์และค่าใช้จ่ายในการขนส่ง ในหลายๆ ประเทศ หน่วยงานคุ้มครองผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม จะไม่ยอมรับบรรจุภัณฑ์ที่มีขนาดใหญ่เกินผลิตภัณฑ์ที่บรรจุอยู่ หลายประเทศมีการเรียกเก็บค่าใช้จ่ายในการทำลายต่ำ จะต้องคำนึงถึงความแข็งแรงของบรรจุภัณฑ์ที่สามารถรองรับผลิตภัณฑ์ได้อย่างปลอดภัยด้วย

หน้าที่ประการต่อมาคือ ความคุ้มครองป้องกัน บรรจุภัณฑ์จะต้องคุ้มครองป้องกันสินค้าที่บรรจุอยู่ให้ปลอดภัยจากการเสื่อมสภาพ การแตกหัก ความชื้นหรือบรรยากาศ และการถูกฉกฉวย

การออกแบบบรรจุภัณฑ์จะต้องป้องกันสินค้าให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์จนกระทั่งถึงมือผู้บริโภค การใช้บรรจุภัณฑ์เกินความจำเป็นคือสิ่งที่ผิดพลาด เนื่องจากจะทำให้ค่าใช้จ่ายในการบรรจุภัณฑ์สูงเกินความต้องการ หรือใช้บรรจุภัณฑ์น้อยไปสินค้าอาจเกิดความเสียหายได้ สิ่งที่เราควรระลึกถึงคือ บรรจุภัณฑ์ควรมีความแข็งแรงเท่าที่สินค้าต้องการ โดยมีค่าใช้จ่ายที่เหมาะสม

หน้าที่ประการที่สาม คือ การเคลื่อนย้าย บรรจุภัณฑ์จะช่วยอำนวยความสะดวกต่อการเคลื่อนย้ายและการขนส่งขนผลิตภัณฑ์ไปถึงมือผู้บริโภคในสภาพที่สมบูรณ์ สำหรับผู้ส่งออกค่าใช้จ่ายในการขนส่งจะเป็นค่าใช้จ่ายที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งค่าใช้จ่ายนี้จะถูกเพิ่มเข้าไปในตัวสินค้า การออกแบบบรรจุภัณฑ์มีส่วนช่วยลดค่าใช้จ่ายในส่วนนี้

การเคลื่อนย้ายบรรจุภัณฑ์จะครอบคลุมถึงการเคลื่อนย้ายในการนำบรรจุภัณฑ์กลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ หรือกระบวนการเคลื่อนย้ายในการทำลายบรรจุภัณฑ์ที่ใช้แล้ว และบรรจุภัณฑ์ก็ควรถูกออกแบบให้ง่ายต่อการเปิดปิดและการหิ้วถือเคลื่อนย้ายไปตลอดทั้งระบบในตลาดเป้าหมายที่อาจจะใช้เครื่องจักรหรือแรงงานคน

หน้าที่ประการสุดท้าย คือการส่งเสริมการขาย บรรจุภัณฑ์จะต้องส่งเสริมการขายผลิตภัณฑ์ทั้งในระยะเริ่มต้นและในระยะยาว เมื่อบรรจุภัณฑ์ได้รับการออกแบบให้เหมาะสมในการรองรับป้องกัน และเคลื่อนย้ายแล้ว ยังต้องทำหน้าที่เป็นผู้แทนขายที่ดีสำหรับบรรจุภัณฑ์ที่บรรจุอยู่ ภาพกราฟฟิคที่มองเห็นจะทำหน้าที่ได้สมบูรณ์ก็ต่อเมื่อการออกแบบกราฟฟิคอยู่บนบรรจุภัณฑ์มีความเหมาะสม ภายใต้หน้าที่ส่งเสริมการขาย บรรจุภัณฑ์ที่ดีจะต้องมีข้อมูลต่าง ๆ บนฉลากครบถ้วนและถูกต้องตามกฎหมายทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อมและตลาดเป้าหมาย บรรจุภัณฑ์จะต้องสะดุดตาตั้งแต่ครั้งแรกที่วางจำหน่ายและสร้างตราหรือยี่ห้อที่เชื่อถือได้

การออกแบบบรรจุภัณฑ์จะต้องพิจารณาถึงกรอบหน้าที่พื้นฐานทั้ง 4 ข้อ โดยขั้นตอนแรกของการออกแบบเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ซึ่งต้องอาศัยการวิจัยเป็นปัจจัยสำคัญเพื่อการรวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่จำเป็นในการออกแบบ เพราะในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้เหมาะสมและถูกต้องจำเป็นต้องใช้ข้อมูลต่างๆ หลายสาขามาประกอบกันสำหรับการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ดี ดังนี้

-ข้อมูลเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์ โดยบุคคลที่รับผิดชอบในเรื่องการวางแผนด้านการบรรจุภัณฑ์จะต้องมีความรู้เกี่ยวกับคุณสมบัติทางด้านกายภาพ เคมี และทางกลของตัวผลิตภัณฑ์ โดยควรรู้ว่าผลิตภัณฑ์จะเสื่อมสภาพอย่างไร หรือแตกหักได้ง่าย ผลิตภัณฑ์หลายชนิดจะมีการเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติเมื่ออุณหภูมิและความชื้นแปรผัน ผลิตภัณฑ์ประเภทอาหารจะเสื่อมสภาพได้ง่ายเมื่อเกิดปฏิกิริยาเคมี เช่น ออกซิเดชัน ผลิตภัณฑ์บางชนิดจะขึ้นราหรือถูกเชื้อแบคทีเรียแล้วเกิดการเสื่อมสภาพ เป็นต้น ความรู้ด้านการเสื่อมสภาพของผลิตภัณฑ์จะช่วยให้ผู้ออกแบบบรรจุภัณฑ์พิจารณาเลือกวัสดุบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม และแข็งแรงเพียงพอต่อการป้องกันการเสื่อมสภาพของผลิตภัณฑ์

ในบางกรณีการหีบห่อผลิตภัณฑ์จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างหรือขนาดของผลิตภัณฑ์เพื่อให้บรรจุได้พอดี โดยที่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหรือขนาดจะต้องไม่ลดทอนคุณภาพของตัวผลิตภัณฑ์ เช่น การหีบห่อเฟอร์นิเจอร์ ซึ่งต้องแยกชิ้นเฟอร์นิเจอร์ก่อนการบรรจุ แต่เมื่อนำส่วนประกอบมาประกอบกันแล้ว จะต้องได้ผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ที่มีคุณภาพเหมือนเดิมทุกประการ

-ข้อมูลด้านการผลิต ที่จำเป็นต่อการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ได้แก่ ความเร็ว และปริมาณการผลิตต่อครั้ง วิธีการผลิต ลักษณะการผลิตเป็นแบบอัตโนมัติ หรือแบบใช้แรงงานคน ซึ่งการเลือกใช้เครื่องจักรในการบรรจุจะสัมพันธ์กับความเร็วของการผลิตสินค้าและสอดคล้องกับแผนผังการวางเครื่องจักรภายในโรงงาน

-ข้อมูลกระบวนการบรรจุ ก่อนการบรรจุสินค้าด้วยเครื่องจักร ผู้ปฏิบัติงานจะต้องตรวจสอบความเหมาะสมของวัสดุที่ใช้ทำเป็นบรรจุภัณฑ์ และมีขนาดตรงตามข้อกำหนดของเครื่องจักรบรรจุ นอกจากนั้นอาจต้องพิจารณากระบวนการทำงาน ดังนี้

1.กระบวนการบรรจุด้วยเครื่องจักรแบบอัตโนมัติ จำเป็นต้องตั้งความตึงของวัสดุที่ใช้ทำบรรจุภัณฑ์ให้มากกว่าการบรรจุแบบใช้แรงงานคน เพื่อให้บรรจุภัณฑ์มีขนาดที่ถูกต้องต่อเนื่องตลอดการทำงาน

2.กรณีการบรรจุหีบห่อแบบใช้แรงงานคน การเลือกแบบของบรรจุภัณฑ์ รวมทั้งชนิดของวัสดุจะต้องสอดคล้องกับความสามารถในการปฏิบัติงานของคนโดยใช้ความเร็วในการบรรจุตามที่ออกแบบไว้

3.สำหรับกรณีที่ต้องใช้เครื่องจักรบรรจุเดิมที่มีอยู่แล้ว จำเป็นต้องตรวจสอบความสามารถในการบรรจุของเครื่องจักรตลอดจนพื้นที่ปฏิบัติงาน รวมทั้งความเชี่ยวชาญของผู้ปฏิบัติงานด้วย

-ข้อมูลด้านวัสดุบรรจุภัณฑ์ ผู้เกี่ยวข้องกับการวางแผนด้านบรรจุภัณฑ์ ต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับ

คุณสมบัติของวัสดุบรรจุภัณฑ์หลากหลายชนิด เพื่อเลือกวัสดุบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับตัวผลิตภัณฑ์และกระบวนการบรรจุ ตลอดจนข้อจำกัดของตัววัสดุและบรรจุภัณฑ์ด้วย วัสดุที่ถูกเลือกจำเป็นต้องเหมาะสมกับตลาดเป้าหมายที่อาจต้องพิจารณากฎระเบียบเรื่องการหมุนเวียนใช้วัสดุหรือการทิ้งวัสดุที่ใช้ทำบรรจุภัณฑ์ เป็นต้น

นอกจากนี้ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้จัดจำหน่ายวัสดุ ความเชื่อถือ ราคาวัสดุ และระยะเวลาการจัดส่งวัสดุ ก็เป็นข้อมูลจำเป็นที่จะกำหนดการเลือกใช้วัสดุที่มีคุณภาพและราคาเหมาะสม อย่าลืมว่าคุณภาพของวัสดุต้องมาก่อนราคา วัสดุที่มีราคาถูกที่สุด อาจจะไม่คุ้มค่าทางเศรษฐกิจต่อบริษัทก็ได้ ในกรณีที่การกองเก็บวัสดุต้องการสภาวะการเก็บที่แตกต่างกันไป และบริษัทไม่สามารถจัดหาสถานที่กองเก็บที่เหมาะสมได้ครบ การจำกัดปริมาณการสั่งซื้อวัสดุจะช่วยให้การบริหารการกองเก็บวัสดุมีประสิทธิภาพมากขึ้น

-ข้อมูลด้านการขนส่งและการจัดจำหน่าย การขนส่งสินค้าทางบก ทางอากาศ และทางน้ำ แต่ละแบบมีความต้องการบรรจุภัณฑ์ที่แข็งแรงต่างกัน ดังนั้นการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ประกอบด้วยบรรจุภัณฑ์ย่อยๆ รวมหน่วยกันจะช่วยเพิ่มความแข็งแรงให้แก่บรรจุภัณฑ์รวมหน่วย เพื่อคุ้มครองสินค้าไปตลอดเส้นทางการขนส่ง ผู้ออกแบบบรรจุภัณฑ์ควรรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายและการขนส่ง จำนวนครั้งของการขนถ่ายบรรจุภัณฑ์ ตลอดจนกระบวนการลำเลียงบรรจุภัณฑ์ไปตลอดการขนส่ง การใช้อุปกรณ์เครื่องจักรกลในการขนถ่ายสินค้า ณ จุดขนถ่ายจำเป็นต้องให้บรรจุภัณฑ์ขนส่งย่อยรวมกันเป็นหน่วยใหญ่ 1 หน่วยบนแท่นรองรับสินค้า และใช้อุปกรณ์ทางกลเป็นเครื่องขนย้าย ดังนั้นการพิจารณาเลือกวิธีการขนส่งจึงต้องคำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียเพิ่มเมื่อเทียบกับการขนย้ายด้วยแรงงานคน

การเลือกขนาดของแท่นรองรับสินค้าในการขนย้าย ควรมีความเหมาะสมกับรูปแบบการขนส่งและเครื่องจักรที่ใช้ในการขนย้าย ณ ตลาดเป้าหมายที่อยู่ปลายทางขนส่ง

รูปแบบการขนส่งแต่ละแบบ จำเป็นต้องมีเครื่องหมายสากลแสดงข้อกำหนดของการขนย้ายและขนส่ง เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้ใช้อุปกรณ์ที่ถูกต้อง และระมัดระวังเป็นพิเศษในระหว่างการขนย้าย สำหรับกลุ่มสินค้าผักและผลไม้ สินค้าที่เน่าเปื่อยได้ และสินค้าอันตราย จำเป็นต้องมีเครื่องหมายพิเศษที่เป็นสากลระบุไว้บนบรรจุภัณฑ์เพื่อช่วยในการขนย้ายและขนส่งได้อย่างถูกวิธี ตลอดจนผู้นำเข้าบางท่านอาจต้องการเครื่องหมายหรือข้อมูลบางอย่างอยู่บนบรรจุภัณฑ์เพื่อช่วยเหลือในการแยกแยะบรรจุภัณฑ์ได้อย่างรวดเร็ว สำหรับการขนส่งไปจัดจำหน่ายต่อไป

-ข้อมูลเรื่องกฎระเบียบ ผู้ออกแบบและวางแผนบรรจุภัณฑ์ ควรจะมีความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบของตลาดเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งระบุข้อกำหนดการใช้วัสดุบรรจุภัณฑ์ การปนเปื้อนบนบรรจุภัณฑ์ ขนาดของบรรจุภัณฑ์ ตลอดจนฉลากบรรจุภัณฑ์ ตลาดเป้าหมายแต่ละประเทศ หรือกลุ่มประเทศมีข้อกำหนดกฎระเบียบต่างๆ ไม่เหมือนกัน ดังนั้น ข้อมูลเหล่านี้จะต้องศึกษาและรวบรวมไว้ให้มากที่สุด เพื่อใช้ในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้สอดคล้องกับกฎระเบียบต่างๆ ดังกล่าว

-ข้อมูลของผู้บริโภคในตลาดเป้าหมาย ผู้บริโภคในตลาดมีทัศนคติที่แตกต่างกันในเรื่องของรูปร่าง จำนวน สี สัน และสัญลักษณ์ บรรจุภัณฑ์ที่สามารถทำหน้าที่แทนผู้ขายได้อย่างสมบูรณ์สำหรับสินค้า โดยเฉพาะสินค้าส่งออกจะมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้ผู้บริโภคได้พิจารณาความแตกต่างของวัฒนธรรมที่ปรากฏอยู่บนบรรจุภัณฑ์ ซึ่งประเทศต่างๆ จะออกแบบสื่อความหมายของรูปร่าง สี สัน และสัญลักษณ์บนบรรจุภัณฑ์ที่ไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับทัศนคติ ความเชื่อ และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ

-ข้อมูลบรรจุภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมเป็นกฎเกณฑ์สำคัญที่ต้องนำมาพิจารณาถึงแม้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตและสิ่งแวดล้อมจะมีความซับซ้อนและวัดค่าผลกระทบได้ยาก การตลาดที่อิงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมได้รับการยอมรับออกมาในรูปแบบฉลากเขียว (Eco-labels) ซึ่งจะช่วยส่งเสริมคุณค่าของ

ผลิตภัณฑ์และชื่อเสียงของสินค้าด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การใช้ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อช่วยดึงดูดความสนใจและแสดงคุณค่าของผลิตภัณฑ์ได้ขยายตัวมากขึ้นในประเทศต่างๆ แต่ละประเทศก็จะมีแนวคิดและระบบดูแลด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมาตรฐานระดับนานาชาติด้านสิ่งแวดล้อมที่หลายๆ ประเทศได้ร่วมกันพัฒนาให้เป็นมาตรฐานสากลเพื่อลดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในเรื่องการตลาดกับสิ่งแวดล้อม โดยเผยแพร่ความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมออกมาเป็นกฎระเบียบข้อแนะนำ และฉลากสิ่งแวดล้อมมากกว่า 20 แบบ กระจายไปทั่วโลก

-ข้อมูลการวิเคราะห์และตรวจสอบวงจรชีวิต เป็นการวิเคราะห์และตรวจสอบวงจรชีวิต ศึกษาผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของกระบวนการต่างๆ ตัวอย่างเช่น บรรจุภัณฑ์ โดยศึกษาตั้งแต่เริ่มต้นการออกแบบไปจนถึงระยะสิ้นสุดของการใช้บรรจุภัณฑ์ การตรวจวัดและประเมินรูปแบบของวงจรชีวิตบรรจุภัณฑ์จะถูกวัดค่าและประเมินผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตลอดระยะทางตั้งแต่ต้นจนจบกระบวนการ

การวางแผนเพื่อออกแบบบรรจุภัณฑ์

เมื่อได้ข้อมูลทั้งหมดจากการทำวิจัยเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการออกแบบบรรจุภัณฑ์แล้ว ปัจจัยสำคัญที่ต้องพิจารณาในขั้นตอนต่อไปได้แก่

-วัสดุบรรจุภัณฑ์ วัสดุเดียวหรือวัสดุผสมที่ถูกคัดเลือกใช้ทำบรรจุภัณฑ์ควรมีความสามารถในการป้องกันสินค้าจากการเสื่อมสภาพหรือความเสียหายต่างๆ ได้ ผู้ออกแบบควรให้ความสนใจรอยเชื่อมและการปิดผนึกของบรรจุภัณฑ์เป็นพิเศษ เพราะถึงแม้จะเลือกวัสดุที่มีคุณสมบัติที่สุดมาออกแบบทำเป็นบรรจุภัณฑ์ แต่หากบรรจุภัณฑ์นั้นมีรอยร้าวหรือปิดผนึกไม่เหมาะสม บรรจุภัณฑ์นั้นก็ไม่สามารถป้องกันสินค้าจากความเสียหายได้

-การออกแบบโครงสร้างของบรรจุภัณฑ์และวัสดุช่วยบรรจุต้องคำนึงถึงคุณสมบัติในการป้องกันการแตกหักเสียหายของสินค้าตลอดระยะทางการขนส่งทั้งระบบ ผู้ออกแบบจำเป็นต้องรู้ข้อมูลว่าสินค้าจะขนส่งในลักษณะใด และสินค้าจะได้รับแรงเค้นหรือแรงกดดันอย่างไรตลอดเส้นทางขนส่ง การใช้เครื่องหมายสากลพิมพ์ลงบรรจุภัณฑ์ขนส่งจะช่วยให้การขนย้ายสินค้ากระทำอย่างถูกต้อง และลดโอกาสการลักขโมยระหว่างการขนย้าย โดยข้อมูลที่ปรากฏอาจอยู่ในรูปของรหัสสินค้าซึ่งตรงกับรหัสสินค้าในเอกสารการขนส่งเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกขโมย ตัวอย่างสินค้าที่ควรระมัดระวังได้แก่ สินค้าอิเล็กทรอนิกส์ และของมีค่าชิ้นเล็กๆ และสิ่งทอ เป็นต้น

เครื่องหมายและข้อมูลต่างๆ เหล่านี้ เช่น น้ำหนัก ตลาดปลายทาง ควรพิมพ์ให้ชัดเจนและตัวอักษรถูกต้อง นอกจากนี้ เครื่องหมายและตัวอักษรไม่ควรลบเลือนง่ายเมื่อถูกความชื้นหรือเปื้อนคราบสกปรกต่างๆ ระหว่างการขนส่ง การขนส่งด้วยวิธีรวมหน่วยโดยใช้แท่นรองรับสินค้าหรือตู้คอนเทนเนอร์ จะช่วยป้องกันความเสียหายและการลักขโมยได้

-มิติ (ขนาด) ของบรรจุภัณฑ์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ควรมีขนาดที่เหมาะสมกับตัวสินค้า โดยใช้วัสดุอย่างมีประสิทธิภาพมีของเสียน้อยที่สุด และใช้พื้นที่ในการวางเรียงซ้อนในตู้คอนเทนเนอร์อย่างเต็มที่ กล่าวคือบรรจุภัณฑ์ขายปลีก ควรมีขนาดพอดีกับบรรจุภัณฑ์ขนส่ง และบรรจุภัณฑ์ขนส่งสามารถวางเรียงซ้อนบนแท่นรองรับสินค้าได้เต็มพื้นที่

การออกแบบต้องยึดมาตรฐานขนาดแท่นรองรับสินค้าของตลาดเป้าหมายเป็นข้อกำหนดในการออกแบบบรรจุภัณฑ์ขนส่งและบรรจุภัณฑ์ขายปลีก ซึ่งขนาดบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับขนาดของแท่นรองรับสินค้าจะช่วยให้การขนย้ายสะดวก รวดเร็ว ประหยัด และสามารถแข่งขันกับผู้ผลิตรายอื่นๆ ได้ การเลือกบรรจุภัณฑ์ขนส่งตัวอย่างเช่น กล่องกระดาษลูกฟูก ให้มีขนาดที่เหมาะสมสำหรับบรรจุสินค้าได้หลายขนาด จะช่วยลดจำนวนบรรจุภัณฑ์ขนส่งประหยัดค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อและการกองเก็บบรรจุภัณฑ์การขนย้ายบรรจุภัณฑ์

การขนย้ายจะเกิดขึ้นอย่างเป็นระเบียบและมีประสิทธิภาพได้ด้วยการใช้บรรจุภัณฑ์ที่มีขนาดมาตรฐาน การรวมหน่วยบรรจุภัณฑ์ และการใช้แท่นรองรับสินค้า มาตรฐานนานาชาติ (ISO 3394) ได้ระบุมิติภายนอกของบรรจุภัณฑ์ขนส่งเป็นขนาด 600 x 400 มม. หรือเรียกว่า "รูปแบบพื้นฐานของบรรจุภัณฑ์" ขนาดของบรรจุภัณฑ์นี้จะพอดีสำหรับการวางเรียงซ้อนบนแท่นรองรับสินค้ามาตรฐานของ ISO มิติพื้นฐานดังกล่าว เป็นมิติของบรรจุภัณฑ์ขนส่งหลักที่เป็นมาตรฐานใช้ในตลาดยุโรป มิตินี้จะเชื่อมโยงกับระบบลูกโซ่ การจัดจำหน่ายตั้งแต่ระบบเครื่องจักรขนถ่ายระบบแท่นรองรับสินค้า ระบบขึ้นวางในซูเปอร์มาร์เก็ต บรรจุภัณฑ์ขนส่ง และบรรจุภัณฑ์ขายปลีก

เครื่องหมายต่างๆ บนบรรจุภัณฑ์ช่วยเป็นข้อมูลสำคัญที่จะทำให้การขนย้ายสะดวก และรวดเร็วขึ้น ภาพของเครื่องหมายจะต้องชัดเจน และระบุเฉพาะเครื่องหมายที่จำเป็นต้องการขนถ่ายหรือขนส่ง ตัวอย่างเช่น เครื่องหมายลูกศรชี้ให้วางบรรจุภัณฑ์ตั้งขึ้น เครื่องหมายแสดงการห้ามใช้ตะขอกเกี่ยวบรรจุภัณฑ์ การใช้เครื่องหมายมากเกินความจำเป็น จะทำให้ผู้ปฏิบัติงาน ขาดความสนใจต่อเครื่องหมายที่ประโยชน์ที่บรรจุภัณฑ์

สำหรับบรรจุภัณฑ์ขายปลีกที่วางบนชั้นในซูเปอร์มาร์เก็ต ควรคำนึงถึงความสะดวกสบายของผู้บริโภคในการหิ้วถือ ขนาดที่เหมาะสม การเปิดและปิดซ้ำ ตลอดจนข้อมูลที่จำเป็นต้องระบุบนบรรจุภัณฑ์ตามข้อกำหนดของกฎหมายแต่ละประเทศ ซึ่งข้อมูลที่ปรากฏบนบรรจุภัณฑ์จะต้องถูกต้อง ชัดเจน และอ่านง่ายความสะดวกสบายของบรรจุภัณฑ์

บรรจุภัณฑ์ควรแสดงภาพลักษณ์ที่ถูกต้องของสินค้า โดยบรรจุภัณฑ์ที่ใช้ไม่ควรแพงหรือถูกจนเกินไปเมื่อเทียบกับราคาของสินค้า การเลือกใช้สีโลโก้ ชื่อสินค้า และภาพประกอบ ไม่ควรทำลายสุนิยม ความเชื่อในศาสนา หรือ ธรรมเนียมปฏิบัติของตลาดเป้าหมาย สินค้าอุตสาหกรรมและสินค้าอุปโภคบริโภคควรได้รับความสนใจเท่าเทียมกัน ทั้งการออกแบบและการวางแผนการใช้บรรจุภัณฑ์ โดยมุ่งเน้นความเหมาะสมของบรรจุภัณฑ์ในด้านความคุ้มครองและการรองรับสินค้า หิ้วถือสะดวก มองดูสะอาด สวยงาม สะดุดตาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

ความปลอดภัย สุขอนามัย และไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เป็นข้อกำหนดสำคัญของระบบการหีบห่อที่เหมาะสม ข้อมูลจากข้อกำหนดเหล่านี้จะต้องถูกแปลงไปสู่การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่เป็นมิตรและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ค่าใช้จ่ายและคุณภาพ

ค่าใช้จ่ายของการบรรจุหีบห่อหมายถึง ค่าใช้จ่ายรวมของการบรรจุหีบห่อ ไม่ใช่เฉพาะค่าใช้จ่ายของตัวบรรจุภัณฑ์หรือวัสดุบรรจุภัณฑ์เท่านั้น ค่าใช้จ่ายรวมประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายด้านการวางแผนบรรจุภัณฑ์ การจัดหา และการจัดเก็บบรรจุภัณฑ์ วัสดุบรรจุภัณฑ์ ตลอดจนอุปกรณ์เครื่องจักรที่ใช้ในการขนย้ายบรรจุภัณฑ์ นอกจากนี้ ยังรวมถึงการปฏิบัติงานการบรรจุรวมค่าจ้างแรงงาน ค่าขนส่ง ค่าจัดจำหน่าย รวมทั้งการประกันภัยสินค้าและบรรจุภัณฑ์

ค่าใช้จ่ายที่เหมาะสมของระบบการหีบห่อที่ถูกต้อง ไม่ใช่ค่าใช้จ่ายที่ถูกที่สุดเสมอไป บางกรณีค่าใช้จ่ายด้านบรรจุภัณฑ์ที่ต่ำอาจหมายถึง คุณภาพของบรรจุภัณฑ์ที่ต่ำกว่ามาตรฐาน และอาจทำให้กระบวนการบรรจุหีบห่อสะดุดหรือชะงักในระหว่างการปฏิบัติงาน เกิดการแตกหักเสียหายระหว่างการขนส่ง และทั้งหมดนี้ทำให้ค่าใช้จ่ายรวมของระบบสูงขึ้น ข้อพิจารณาอันดับแรกของการเลือกวัสดุบรรจุภัณฑ์ ได้แก่ คุณภาพของวัสดุที่มีคุณภาพตรงกับคุณสมบัติในการนำไปใช้งาน สิ่งสำคัญต่อมาคือ ความน่าเชื่อถือของผู้ขายวัสดุบรรจุภัณฑ์ ที่สามารถส่งมอบวัสดุบรรจุภัณฑ์ได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้ราคาสต็อกไม่เปลี่ยนแปลง

การวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ของการวางแผนด้านบรรจุภัณฑ์ รวมทั้งการเลือกบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม โดยใช้ข้อมูลเชิงวิชาการด้านต่างๆ จะช่วยให้การวางแผนการส่งออกสินค้าและบรรจุภัณฑ์บรรจุตามแผนที่วางไว้และสามารถศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อลดค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่ไม่จำเป็นต่อไป

แผนภูมิสมมูลแห่งการออกแบบบรรจุภัณฑ์

ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย

ตรงกับเงื่อนไขของสินค้า การผลิต และการลงทุน

ส่งเสริมภาพลักษณ์ของตราสินค้า

การออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่ดี

การใช้งานสะดวกและสามารถคุ้มครองผลิตภัณฑ์ได้ดี

ฉลากที่ครบถ้วนทุกรายละเอียด

ข้อมูลจาก : หลักการออกแบบบรรจุภัณฑ์ รวบรวมโดย สักจิ แสนสุภา วารสารการบรรจุภัณฑ์ ศูนย์

การบรรจุหีบห่อไทย

เพื่อส่งเสริมความรู้ด้านอุตสาหกรรม เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้ประกอบการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เขวาชวน และประชาชนทั่วไป

--วารสารกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม กรกฎาคม-สิงหาคม 2545--

ข้อมูลบนบรรจุภัณฑ์

การออกแบบกราฟิกบนบรรจุภัณฑ์ เป็นการบอกถึงเรื่องราวของสิ่งทีบรรจุอยู่ภายในให้ผู้บริโภคทราบถึงข้อมูลต่าง ๆ ที่มี ทั้งผลดีและผลเสียของผลิตภัณฑ์ ข้อมูลที่นักออกแบบกราฟิกควรนำเสนอมีดังนี้

- ประเภท
- ส่วนประกอบหรือส่วนผสมโดยประมาณ
- คุณค่าทางสมุนไพร
- ขั้นตอนหรือวิธีใช้
- การเก็บรักษา
- วันที่ผลิตและวันหมดอายุ
- คำบรรยายสรรพคุณ
- ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ผลิต

การใช้ตัวอักษรและตัวพิมพ์

ประชิด ทิณบุตร (2530 :29) กล่าวว่าไว้ว่า ตัวอักษรหรือตัวพิมพ์จัดว่าเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญอันดับแรกของการ ออกแบบ การออกแบบโดยทั่ว ๆ ไป มีการนำตัวอักษรมาใช้เพื่อการออกแบบเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. ใช้ตัวอักษรเป็นส่วนดึงดูดตา มีลักษณะตัวอักษรแบบ Display face เพื่อต้องการตกแต่งหรือการเน้นข้อความข่าวสารให้สามารถดึงดูดความสนใจของผู้ ดู ผู้อ่าน ด้วยการใช้นาครูปแบบตัวอักษรที่มีขนาดใหญ่ มีความเด่นเป็นพิเศษ
2. ใช้ตัวอักษรเป็นส่วนบรรยายหรืออธิบายเนื้อหา คือ การใช้ตัวอักษรเป็น Book face หรือเป็นตัว Text ที่มีขนาดเล็กในลักษณะของการเรียงพิมพ์ข้อความเพื่อการบรรยายหรืออธิบายส่วน ประกอบปลีกย่อย และเนื้อหาที่สื่อสารเผยแพร่

ดังนั้น การที่จะนำตัวอักษรมาใช้ในการออกแบบกราฟิกผู้ออกแบบจึงควรที่จะต้องศึกษา เรียนรู้ถึง ส่วนประกอบของตัวอักษรในภาษาต่าง ๆ ในเรื่องต่อไปนี้

1. รูปแบบตัวอักษร
2. รูปลักษณะของตัวอักษร
3. ขนาดตัวอักษร

การพิจารณาเลือกตัวหนังสือในการออกแบบ

1. ลักษณะรูปร่างหนังสือแต่ละตัวสวยงามน่าพอใจ และมีความสูง ความกว้าง สมดุล สำหรับผู้อ่านทั่วไป (สัดส่วนโดยประมาณ สูง 1 กว้าง 3/5)

2. การประสมคำบรรทัดเป็นหน้า

- การประสมคำ ตัวหนังสือทุกตัวต้องเข้ากันได้ ในการออกแบบมีช่องไปเหมาะสม
- การเรียงบรรทัด ต้องไม่พอมเกินไป เพราะอ่านได้ไม่สะดวก อ่านช้า น่าเบื่อ
- การจัดบรรทัดเป็นหน้า อย่างวางบรรทัดชิดเกินไป ทำให้อ่านยากและอ่านพลาดได้ง่าย ควรมีชายหน้าและหลัง เพราะอ่านง่ายกว่า และง่ายต่อการผลิต

3.การตัดกัน ของตัวหนังสือ เกิดจากความหนักเบาของเส้น และความอ่อนแก่ของแสงสีพื้นกับ ตัวอักษร

4.ความเหมาะสมกับผู้อ่าน โดยพิจารณาจาก

คน ที่มีปัญหาทางสายตา เช่น สายตาสั้น สายตายาว ตาบอดสี ก็ต้องเลือกใช้ตัวหนังสือแก่สิ่งเหล่านี้สภาพแวดล้อมของที่ใช้ อ่าน เช่น มีเสียงรบกวนมาก คนพลุกพล่าน อากาศร้อนไป เย็นไป เช่น ตัวหนังสือที่ใช้กับเบลเตอร์กลางแจ้ง ก็ต้องมีการตัดกันของตัวหนังสือมาก เพื่อแข่งกับสิ่งแวดล้อมนั้นได้ ในที่ร่มอ่านสบายตาดี ลด การตัดกันให้น้อยลง

การจัดวางตัวอักษร

1. การวัดตัวพิมพ์ (Type Measuremen) แนวตั้งใช้ระบบการวัดเป็นพอยท์ (Point) 1 พอยท์เท่ากับ 1/72” เลขที่มากขึ้นก็คือขนาดที่สูงขึ้น

2. แนวนอน ใช้ระบบวัดความยาวของคอลัมน์เป็นไพกา (Pica) 1 ไพกาเท่ากับ 1/6” จำนวนไพกาจะเพิ่มขึ้น ตามความยาวที่เพิ่มขึ้น

3. ช่องไฟตัวอักษร (Letter spacing) จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับช่องไฟบริเวณช่องว่าง ระหว่างตัวอักษรแต่ละตัว รูปทรงตัวอักษรแต่ละชนิดมีความเด่นชัดแตกต่างกัน

4. แนวเส้น (Stroke) ตัวอักษรประกอบด้วยแนวเส้น 4 แนว การรวมตัวต้องพิจารณาช่องไฟอย่างเป็นเหตุเป็น ผล มีความสม่ำเสมอและให้ความรู้สึกถูกต้องกับการรับรู้ คงไว้ซึ่งปริมาณในการมองเห็นอย่างระมัดระวังระหว่างตัวอักษร ผูกเนื่องต่อไปกับ ตัวอักษรถัดไป

5. ปริมาตรทางสายตา (Optical Volume) โดยคำนึงถึงปริมาตรที่มีคุณภาพ ความสมดุลโดยประมาณทาง สายตา

6. มาตรฐานของช่องไฟตัวอักษร (Letter Spacing Scale) การวางช่องไฟตัวอักษรให้มีความคำนึงถึงสภาพการ มองเห็น (มากกว่าความกว้างของช่องไฟที่มีขนาดเท่ากัน) พยายามสร้างความเข้าใจ และค้นหาระบบช่องไฟตัวอักษรด้วย ตนเอง

7. เส้นฐาน (Baseline) ตัวอักษรโค้งจะนิยมออกแบบให้สูงกว่าอักษรเส้นตรงเล็กน้อยจึงจะมองดูความสูงใกล้เคียงกัน ตัวอักษรโค้งต้องวางให้ต่ำกว่าเส้นฐานเล็กน้อย จึงจะมองดูเหมือนกับว่าตั้งอยู่บนเส้นฐานพอดีตามสภาพหลอน (Illusion) ของรูปทรง

8. กรอบ (Margin) ตัวอักษรโค้ง ตัวอักษรเอียง และตัวอักษร เส้นนอนบาง ตัวควรวางล้ำเส้นของเล็กน้อย การรับรู้จึงจะให้ความรู้สึกตรงเส้นขอบ ถ้ามีการเว้นวรรคจากบรรทัดก่อน ก็ควรนำมาชนเส้นขอบ

9. ปรับช่องไฟ (Kerning) การจัดช่องไฟจำเป็นต้องลดช่องไฟให้แคบลงระหว่างตัวอักษรเส้นเอียง เส้นโค้ง ตัวอักษรที่มีบริเวณว่างภายนอก การรวตัวของตัวใหญ่กับตัวเล็ก จำเป็นต้องปรับช่องไฟจำนวนมาก

10. เว้นวรรค (Word spacing) คำต่าง ๆ เริ่มต้นและส่งท้ายด้วยตัวอักษรที่มีรูปร่างต่างกัน การเว้นวรรคควรจัดให้มีความสอดคล้องระหว่างคำ ให้มองดูแล้วเหมือนกันทั้งหมด ปริมาตรของเว้นวรรคควรปรับเช่นเดียวกับช่องไฟของตัวอักษร (Letterspacing)

11. ตัวอักษรหัวเรื่อง (Headline Type) อักษรทุกแบบสามารถที่จะเป็นตัวอักษรหัวเรื่องได้ ขนาดตัวอักษรหัวเรื่องอาจจะเล็กตั้งแต่ 14 พอยท์ จนถึง 144 พอยท์ หรืออาจโตกว่านั้น 12. ตัวอักษรเนื้อความ (Body Type) ขนาดประมาณตั้งแต่ 4-14 พอยท์ 8-14 พอยท์ เป็นที่นิยมกันโดยทั่วไป แบบอักษรควรจะต้องเลือกให้เหมาะสม ตัวอักษรแต่ละแบบมีบุคลิกที่แตกต่างกัน ตัวอักษรควรเป็นสิ่งเร้า การสื่อสารและกระตุ้นผู้อ่าน (It should enhance the message and stimulate the audience) ตัวอักษรมากมายนั้นก็มีเพียงไม่กี่แบบที่เหมาะสมกับการพิมพ์เนื้อความ

แบบการจัดตัวอักษร (Type Composition) การเลือกรูปแบบการจัดตัวอักษร ควรคำนึงถึงการรับรู้ของกลุ่มผู้อ่านด้วย เช่น

- **แบบชิดซ้าย Flush Left**

แบบชิดซ้ายจะปล่อยให้ทางขวามือเว้าแหว่งแบบอิสระ ให้ความรู้สึกความลื่นไหลของคำเป็นธรรมชาติ เป็นที่นิยมของนักออกแบบกราฟิก การจัดแนวด้านซ้ายมือ เป็นวิธีการของพิมพ์ดีดโดยทั่วไป

- **แบบปรับซ้ายขวาตรง Justified**

เป็นแบบที่ปรับตัวอักษรให้ได้แนวตรงทั้งซ้ายขวา นิยมใช้พิมพ์ในหนังสือและนิตยสาร ไม่ดีตรงที่คำบางคำถูกตัดขาดทำให้ยากต่อการอ่าน

- **แบบชิดขวา Flush Right**

แบบชิดขวาจะปล่อยให้ทางซ้ายมือเว้าแหว่งเป็นอิสระ ให้ความรู้สึกอ่อนแอ ทางซ้ายมือเหมาะสมกับข้อมูลสั้น ๆ เช่น คำโฆษณา (Ad Copy) ระบบธุรกิจ (Business Systems) หัวเรื่อง (Headlines) ให้ความสมบูรณ์และช่องไฟดี

- **แบบศูนย์กลาง Centered**

เป็นการจัดแบบสมดุลภาพ ทั้งขอบซ้ายและขวาเว้าแหว่ง ช่องไฟระหว่างคำดี แต่ละบรรทัดควรจะมีขนาดสั้นยาวแตกต่างกัน เพื่อสร้างรูปร่างที่น่าสนใจ ให้ความรู้สึกเป็นแบบแผน

- **แบบรอบขอบภาพ (Contour)**

เป็นการจัดวางตัวอักษรให้สัมพันธ์กับรูปร่างของสัญลักษณ์ภาพถ่ายเฉพาะรูปร่าง (Silhouette) หรือภาพประกอบ ให้ความรู้สึกสบาย ตื่นเต้น

- **แบบล้อมรอบ (Run Around)**

ตัวอักษรที่จัดล้อมรอบรูปภาพซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นภาพสี่เหลี่ยม ความยาวของคอลัมน์แต่ละตอนแตกต่างกันออกไป ส่วนมากเป็นคำบรรยายภาพ

• **แบบอสมมาตร Asymmetric**

มีสภาพเว้าแหว่งทั้งซ้ายและขวา เป็นแบบหรือการจัดวางที่คาดเดาไม่ได้ ดึงความสนใจในการมองเห็นได้ดี อ่านค่อนข้างยาก นิยมใช้กับข้อความสั้น ๆ

• **แบบแสดงรูปร่าง Shaped**

การจัดตัวอักษรแบบนี้สัมพันธ์ กับทฤษฎีเกสต่อลท์ ในเรื่องของความสืบเนื่อง (Continuation) สายตาจะมองสืบเนื่องไปตามแนวโค้งหรือแนวเส้นฐานในลักษณะต่าง ๆ ให้ความรู้สึกในการแสดงออกได้ดี เป็นแบบการจัดที่หาดูไม่ค่อยได้

• **แบบรูปธรรม Vertical Type**

เป็นการจัดตัวอักษรให้เกิดรูปร่างของวัตถุ หรือรูปร่างอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น เช่น รูปร่างเรขาคณิตหรือนามธรรม ซึ่งสอดคล้องกับคำที่บรรยาย เป็นการช่วยกระตุ้นความหมายของภาษาให้มีศักยภาพกว้างขึ้น

• **แบบแนวตั้ง (Vertical Type)**

การจัดตัวอักษรตามแนวตั้งนี้ นิยมใช้กับหัวเรื่อง บ่อยครั้งที่พบการนำไปใช้อย่างผิดพลาด

• **แบบเอียง (Inclined Type)**

โดยจัดเอียงมุมเปลี่ยนไปตามมุมที่ต้องการมีส่วนดึงดูดความสนใจต่อประชากรเป้า หมายได้พอสมควร ตัวอักษรเอียงช่วยกระตุ้นความรู้สึกสร้างสรรค์หรือก้าวหน้าได้ การเอียงลาดขึ้นทางขวามือจะให้ความรู้สึกสะดวกสบายกว่าเอียงลง

• **ลักษณะเฉพาะของตัวอักษร (Identification)**

โดยทั่วไปแล้วจะพิจารณาตามบุคลิกของตัวอักษรแบบต่าง ๆ ซึ่งมีแบบตัวอักษรอยู่มากมาย อาจจะพิจารณาตัวอักษรต่าง ๆ ได้ดังนี้

รูปร่าง (Shape)

การกำหนดชื่อแบบตัวอักษรบางแบบมาจากชื่อนักออกแบบ บางแบบมาจากบุคลิกของตัวอักษร หรือบางแบบมาจากจุดประสงค์ในการออกแบบก็ได้

ขนาด (Size)

ขนาดของตัวอักษรจะวัดตามแนวตั้ง โดยวัดเป็นพอยท์ ตัวอักษรภาษาอังกฤษจะวัดตัวใหญ่เป็นหลัก

น้ำหนัก (Weight)

ความกว้างของเส้นตัวอักษรเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดรูปแบบของตัวอักษร คำที่ใช้คือ บาง (Light) กลาง (Medium) หนา (Bold) และความหนามาก (Extra Bold) โดยพิจารณาตามความแคบกว้างของสีดำหรือความทึบ (Density)

ความกว้าง (Width)

เป็นการวัดความกว้างของตัวอักษรตามแนวราบ คำที่ใช้เรียกคือ ผอม (Condensed) ปกติ (Normal) กว้าง (Expanded) โดยพิจารณาจากแคบไปสู่ออกกว้าง

แนวลาด (Slope)

เป็นการพิจารณาของตัวอักษรเพื่อบอกบุคลิก คำที่ใช้คือ ตัวตรง (Vertical) ตัวเอียง (Italic หรือ Inclined)

ความคิดพื้นฐาน Fundamental Concept

ความคิดรวบยอดพื้นฐานสำหรับการแก้ปัญหาการจัดวางตัวอักษร จำเป็นต้องคำนึงถึงปัญหาความขัดแย้งกัน (Contrast) ของตัวอักษร ต้องเปรียบเทียบผลการมองเห็นที่ขัดแย้งกันของประชากรเป้าหมาย สภาพตัดกันหรือขัดแย้งกันเป็นตัวแสดงพลัง ในอันที่จะช่วยให้การออกแบบเสนอความคิดที่ชัดเจนขึ้น ความขัดแย้งคือ พลังอันเร้าใจทางการเห็น (Force of Visual Intensity) และช่วยให้กระบวนการสื่อสารง่ายยิ่งขึ้นได้

เข้าใจง่าย Readability

ความเข้าใจในสื่อสารเกินความถึงการจัดตัวอักษรแบบต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับการออกแบบสภาพส่วนรวม ที่มองเห็นได้ เป็นความง่ายบนการผสมผสานแบบตัวอักษร สัญลักษณ์ ภาพถ่าย และภาพประกอบเข้าด้วยกัน (รวมความซับซ้อนให้เข้าใจง่าย)

อ่านง่าย Legibility

เป็นการเกี่ยวข้องกับการออกแบบหรือเลือกแบบตัวอักษรที่แสดงบุคลลิกเฉพาะตัว ให้อ่านง่าย รวดเร็ว การทดสอบอาจทำได้โดยอ่านตัวอักษรแต่ละแบบ แล้วเปรียบเทียบเวลาของการ

3. ข้อมูลด้านวัสดุและกรรมวิธีการผลิตบรรจุภัณฑ์

สินินาถ เลิศไพโรจน์(2549:12-20) กล่าวว่า การจำแนกประเภทของบรรจุภัณฑ์นั้นสามารถจำแนกได้ตามการใช้งานและความสำคัญของบรรจุภัณฑ์ที่มีต่อตัวผลิตภัณฑ์ ดังนี้

3.1 บรรจุภัณฑ์ชั้นใน (Inner Package) คือบรรจุภัณฑ์ที่สัมผัสตัวผลิตภัณฑ์มากที่สุดหรือถ้าเป็นผลิตภัณฑ์ของเหลวบรรจุภัณฑ์จะมีหน้าที่เป็นภาชนะบรรจุเพื่อคงรูปร่างและเก็บรักษาได้ในชั้นเดียวกัน วัสดุที่ใช้เป็นบรรจุภัณฑ์ชั้นในมีดังนี้

บรรจุภัณฑ์ภาชนะ โดยส่วนมากใช้เป็นการกำหนดรูปร่างทรงของของเหลวและก๊าซ วัสดุที่มีสถานะไม่คงที่มักทำด้วย

แก้ว เป็นการนำทรายหรือที่เราเรียกว่า ซิลิกา (SiO_2) มีความบริสุทธิ์ 99.5 % โซดาแอช (Na_2CO_3) หินปูน (CaO) หินฟันม้า ที่มีส่วนประกอบของ SiO_2 และ Al_2O_3 หินโดโลไมต์ ที่มีส่วนประกอบของ CaO และ MgO นำทุกอย่างมาหลอมที่อุณหภูมิ 2,800 องศาเซลเซียสแล้วนำไปขึ้นรูปเป็นภาชนะที่ต้องการ เช่น ขวดแก้ว คนโท จานข้าว ถ้วยชาม แก้วน้ำ เป็นต้นบรรจุภัณฑ์แก้วจำแนกออกได้เป็น 4 ประเภท

-แก้วโซดาโลม ทำมาจากโซดาโลม ทรายโซดาแอช ที่ผ่านกรรมวิธีอัลคาไลส้อย่างเหมาะสม มีความทนต่อกรดและด่างสูงนิยมนำมาใช้ผลิตภาชนะบรรจุยาสำหรับฉีดที่มีความเป็นกรด หรือด่าง หรือเครื่องแก้วในห้องปฏิบัติการ เช่น บีกเกอร์ หลอดทดลอง

-แก้วบอโรซิลิเกต ทำมาจากโบรอนไดรอกไซด์ ซึ่งมีคุณสมบัติในการทนทานสูงนิยมนำมาใช้ผลิตเป็นภาชนะบรรจุยาสำหรับฉีด

-แก้วโซดาโลม ที่นำมาใช้ผลิตภาชนะบรรจุยาที่ใช้สำหรับรับประทานหรือยาที่ใช้เฉพาะที่ แต่ไม่นิยมใช้เป็นภาชนะบรรจุยาสำหรับฉีด 4. แก้วโซดาโลม ที่ไม่ใช่ทำภาชนะบรรจุยาสำหรับฉีด ยกเว้นยาฉีดที่ทดสอบความคงตัวแล้ว ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเมื่อบรรจุในภาชนะที่ทำจากแก้วนิยมนำมาใช้เป็นภาชนะบรรจุในอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ เช่น อุตสาหกรรมเบียร์ น้ำอัดลม อาหาร เครื่องสำอาง จาน ชาม

พลาสติก สมาคมอุตสาหกรรมพลาสติกแห่งอเมริกา (The Society of the Plastics Industry, Inc.) ได้กำหนดสัญลักษณ์มาตรฐานของพลาสติกชนิดกลุ่มต่างๆ ไว้ดังนี้ หากพลาสติกใดสามารถนำกลับมาหมุนเวียนใช้ใหม่ได้ (Recycle) ก็ให้ใส่รหัสอันประกอบด้วยลูกศร 3 ตัว วนเป็นรูป 3 เหลี่ยมรอบๆ ตัวเลขตัวหนึ่ง ซึ่งบอกชนิดของพลาสติกนั้น มีรายละเอียดดังนี้

-เลข 1 พลาสติกนั้นมีชื่อว่า โพลีเอทิลีนเทเรฟทาเลต (Polyethylene Terephthalate) เรียกโดยย่อว่า เพ็ต (PET หรือ PETE) เป็นพลาสติกใส แข็ง ทนแรงกระแทกดี ไม่เปราะแตกง่าย และกันแก๊สซึมผ่านดี จึงนิยมใช้ทำขวดน้ำดื่ม ขวดน้ำอัดลม และขวดน้ำมันพืช พลาส ดิกชนิดนี้นำกลับมาใช้ใหม่เป็นเส้นใยโพลีเอสเตอร์สำหรับเสื้อกันหนาว พรม และ โยสังเคราะห์สำหรับยัดหมอน

-เลข 2 พลาสติกนั้นมีชื่อว่า โพลีเอทิลีนความหนาแน่นสูง (High Density Polyethylene) เรียกโดยย่อว่า เอชดีพีอี (HDPE) เป็นพลาสติกความหนาแน่นสูง ก่อนข้างแข็งแต่ยืดได้มาก เหนียวไม่แตกง่าย ขึ้นรูปง่าย มักมีสีสันทนสวยงาม และทนสารเคมี จึงนิยมใช้ทำขวดแชมพูสระผม กระป๋องแป้งเด็ก ภาชนะบรรจุน้ำยารีดผ้า รวมทั้งขวดบรรจุนม ซึ่งจะช่วยให้อายุของนมให้ยาวนานขึ้น เพราะป้องกันความชื้นซึมผ่านได้เป็นเลิศ พลาสติกชนิดนี้น่ากลับมาใช้ใหม่เพื่อทำขวดใส่น้ำยาสักผ้า แท่งไม้เทียมสำหรับรั้ว ศาลา หรือม้านั่งในสวน

-เลข 3 พลาสติกนั้นมีชื่อว่า โพลีไวนิลคลอไรด์ (Polyvinylchloride) เรียกโดยย่อว่า พีวีซี (PVC) มี 2 ลักษณะ หาก แข็ง จะนิยมใช้ทำท่อ เช่น ท่อน้ำประปา ทำเลียนแบบไม้ เป็นประตู หน้าต่าง และวงกบ แต่หากนิ่ม มักจะใช้ทำฉนวนหุ้มสายไฟฟ้า สายยางใส แผ่นฟิล์มสำหรับห่ออาหาร ม่านในห้องอาบน้ำ แผ่นกระเบื้องยาง แผ่นพลาสติกปูโต๊ะ และขวดใส่แชมพูสระผม พลาสติกนี้น่ากลับมาใช้ใหม่เพื่อผลิตท่อน้ำประปาสำหรับการเกษตร กรวยจราจร รวมทั้งม้านั่งพลาสติก

-เลข 4 พลาสติกนั้นมีชื่อว่า โพลีเอทิลีนความหนาแน่นต่ำ (Low Density Polyethylene) เรียกโดยย่อว่า แอลดีพีอี (LDPE) เป็นพลาสติกความหนาแน่นต่ำ นิ่ม เหนียว ยืดตัวได้มาก ใส ทนทาน แต่ทนร้อนไม่ใคร่ไหว จึงนิยมใช้ทำแผ่นฟิล์ม ถุงพลาสติก (เช่น ถุงเย็นบรรจุอาหาร) ฟิล์มสำหรับห่ออาหาร ห่อของ หลอดโฟมล้างหน้า และหลอดครีมหน้าผอม พลาสติกนี้น่ากลับมาใช้ใหม่เพื่อผลิตเป็นถุงดำใส่ขยะหรือถังขยะ

-เลข 5 พลาสติกนั้นมีชื่อว่า โพลีโพรพิลีน (Polypropylene) เรียกโดยย่อว่า พีพี (PP) เป็นพลาสติกความหนาแน่นค่อนข้างต่ำ ทนความร้อนดี คงรูปดี เหนียว ทนแรงกระแทกได้ดี ทนต่อสารเคมีและน้ำมันใสพอสมควร จึงนิยมใช้ทำถุงร้อน ขวดน้ำ ถ้วยชะหมี่หรือจิ๊กกิ้งสำเร็จรูป กล่องบรรจุอาหาร และกระบอกสำหรับใส่น้ำแช่เย็น เป็นต้น พลาสติกนี้น่ากลับมาใช้ใหม่ได้โดยผลิตเป็นกล่องเบตเตอร์ ทรายนต์ กันชนรถยนต์ และกรวยสำหรับเติมน้ำมัน

-เลข 6 พลาสติกนั้นมีชื่อว่า โพลีสไตรีน (Polystyrene) เรียกโดยย่อว่า พีเอส (PS) มีหลายลักษณะ หากเป็นพลาสติก ใส จะเปราะและแตกง่าย แต่ราคาถูก จึงมักใช้ทำช้อน ถ้วยไอติม และด้ามทัพ แต่หากเป็น โฟม มักจะเป็นกล่อง หรือตัวกันกระแทกป้องกันสิ่งของมีค่าไม่ให้แตกหักเสียหาย อนึ่ง ดังที่ทราบกันดีว่า โฟมมีน้ำหนักเบาแต่นั้น อธิบายได้ว่า เป็นเพราะเนื้อโฟมมีพลาสติกพีเอสนี้เพียงแค่ 2 ถึง 5 ส่วนใน 100 ส่วนเท่านั้น ที่เหลือเป็นฟองอากาศ พลาสติกนี้น่ากลับมาใช้ใหม่ได้ โดยผลิตเป็นไม้แขวนเสื้อ กล่องวีดีโอ ไม้บรรทัด

-เลข 7 พลาสติกนั้นมิได้มีการระบุชื่อจำเพาะ พลาสติกมิใช่พลาสติกชนิดใดชนิดหนึ่งใน 6 ชนิด ขอดนิยมนิยามมาแล้ว แต่เป็นพลาสติกที่นำมาหลอมใหม่ได้ เช่น โพลีคาร์บอเนต (polycarbonate, PC) หรือโพลิเมทิล เมทาไครเลต (PMMA)

ในปัจจุบันพลาสติกเข้ามามีบทบาทต่อชีวิตประจำวันของมนุษย์เรามาก ทั้งของเล่น อุปกรณ์เครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องประดับ รวมถึงภาชนะบรรจุสินค้า ต่างๆมากมาย พลาสติกที่นำมาใช้เหล่านี้มีหลายชนิด ซึ่งมีคุณสมบัติแตกต่างกันไป ในบรรดาของที่ทำด้วยพลาสติกดังกล่าว พลาสติกเพื่อการ บรรจุหีบห่อ นับว่าได้รับความสนใจเป็นพิเศษ ทั้งในเชิงการค้า การตลาด และอุตสาหกรรม มีอัตราการเจริญเติบโตเพิ่มขึ้นสูงมาก แบ่งได้เป็น 2 ประเภทดังนี้

1. ภาชนะบรรจุชนิดแข็ง (rigid container) เช่น ขวดน้ำมันพืช ขวดนม กล่องโฟมและถาดพลาสติก
2. ภาชนะบรรจุชนิดอ่อนตัวได้ (flexible container) เช่น ถุงใส่น้ำแข็ง ถุงขนม ถุงหิ้วทั้งหลาย รวมทั้งฟิล์มห่ออาหาร สกินแพค (skin pack) และบิสเตอร์แพค (blister pack) เป็นภาชนะพลาสติกที่ทำจากแผ่นพลาสติก ที่ขึ้นรูปด้วยความร้อนแล้วนำมาประกบหรือประกอบกระดาษแข็ง ซึ่งแผ่นพลาสติกดังกล่าวทำมาจากพอลิไวนิลคลอไรด์ (PVC) ตัวอย่างเช่นเครื่องเขียน แปรงสีฟัน เป็นต้น

ชนิดของขวดพลาสติกแบ่งได้ดังนี้

2..1. ขวดทำจากพอลิไวนิลคลอไรด์ คุณสมบัติทั่วไปจะใส สามารถป้องกันก๊าซซึมและไขมันซึมผ่านได้ดี ทนความเป็นกรดได้ดี ไม่ทนความร้อนและความเย็น จึงเหมาะสำหรับใช้ที่อุณหภูมิ ตามปกติ มักจะใช้ในการบรรจุ เครื่องสำอาง น้ำผลไม้ น้ำมันพืช น้ำส้มสายชู และผลิตภัณฑ์ทางเคมี ขวดน้ำพลาสติกนั้นเวลานำมาใช้ซ้ำๆ จะมีสารเคมีที่ สามารถละลายออกมาได้ โดยเฉพาะเมื่อขวดมีการขูดขีด รวมถึงขวดเพท และขวดขาวขุ่นด้วย(ขวดขาวขุ่นจะละลาย ออกมามากกว่าโดยเฉพาะเมื่อเก็บไม่ถูกวิธี)

2.2 ขวดทำจากพอลิโพรพิลีน ป้องกันก๊าซและไอน้ำได้ไม่ดึ้นก ทนความเป็นกรดได้ปานกลาง ไม่ทน ความร้อนและความเย็น เหมาะสำหรับใช้ที่อุณหภูมิปกติ โดยทั่วไปนิยมใช้บรรจุ ยาเม็ด วิตามิน เครื่องเทศ และทำให้มี ขนาดใหญ่สำหรับใช้บรรจุนมเพื่อการขนส่ง แต่ไม่นิยมใช้ในบ้านเรา

2.3. ขวดทำจากพอลิเอทิลีน มีการใช้ในสองลักษณะคือ พอลิเอทิลีนชนิดความหนาแน่นต่ำ และพอลิ เอทิลีนชนิดความหนาแน่นสูง โดยทั่วไปขวด ชนิดนี้จะยอมให้น้ำซึมผ่านได้น้อย แต่จะยอมให้ก๊าซซึมผ่านได้ ทนความ เป็นกรดได้ปานกลาง ทนความร้อนได้ไม่ดี มากนัก แต่จะทนความเย็นได้ดีมาก สำหรับขวดที่มีชนิดความหนาแน่นสูง มักจะใช้บรรจุผงซักฟอก น้ำดื่ม สารเคมีและเครื่องสำอาง

2.4. ขวดทำจากพอลิโพรพิลีน คุณสมบัติโดยทั่วไปแล้วจะยอมให้น้ำซึมผ่านได้น้อยแต่จะยอมให้ก๊าซ ซึมผ่านได้ดี ทนความเป็นกรดได้ปานกลาง ทนความร้อนได้ดี แต่จะไม่ทนความเย็น จึงไม่เหมาะแก่การแช่เย็น โดยทั่วไป ใช้ในการบรรจุยา น้ำผลไม้ น้ำเชื่อม เครื่องสำอาง แชมพู

2. 5.ขวดทำจากพอลิเอทิลีนเทอร์พาทาเลตหรือพอลิเอสเตอร์ ขวดเพท คุณสมบัติโดยทั่วไปจะแข็งแรง ใส ป้องกันการซึมผ่านของไอน้ำได้ปานกลาง แต่ป้องกันการซึมผ่านก๊าซได้ดีมาก ทนความเป็นกรดได้และความเย็นได้ดี มัก นิยมใช้บรรจุเครื่องดื่มประเภทน้ำอัดลม เบียร์ นอกจากนี้ยังบรรจุของเหลวที่มีแอลกอฮอล์ได้ เช่น แชมพูน้ำ โคลญ์ โลชั่น เป็นต้น

โลหะ ที่ใช้ทำบรรจุภัณฑ์ มี 2 ชนิด คือ

-เหล็กเคลือบดีบุก เป็นบรรจุภัณฑ์ที่แข็งแรง ป้องกันอันตรายจากสิ่งแวดล้อมและสภาวะอากาศ การ ลงทุนในการผลิตไม่สูงนักและไม่ซับซ้อนสามารถบรรจุอาหารได้ดี เนื่องจากสามารถปิดผนึกได้สนิทและฆ่าเชื้อได้ด้วย ความร้อน

-อลูมิเนียม มักใช้ในรูปอลูมิเนียมเปลว หรือกระป๋องมีน้ำหนักเบาเมื่อเทียบกับความแข็งแรง ทนต่อการ ซึมผ่านของอากาศ ก๊าซ แสง และกลิ่นรสได้ดีเยี่ยม อลูมิเนียมเปลวมักใช้ควบกับวัสดุอื่นซึ่งให้ภาพลักษณ์ที่ดีเนื่องจาก ความเงาแวบของอลูมิเนียม

ตัวอย่างบรรจุภัณฑ์จากโลหะได้แก่ กระป๋อง ปีบ ถัง และแผ่นเปลว อลูมิเนียม

เครื่องเคลือบดินเผา /เซรามิก

เครื่องเคลือบดินเผา มีความหมายคล้ายคลึงกับ เครื่องปั้นดินเผา แต่ในทางปฏิบัติแล้วเป็นงาน หัตถกรรมชนิดเดียวกัน เครื่องเคลือบดินเผาอาจมีความหมายที่อธิบายได้มากกว่าในการที่มีการเคลือบบนผิวดินแล้ว นำไปเผาเคลือบนั้นสามารถเป็นวัสดุอะไรก็ได้ที่มีความเหมาะสมในการยึดเกาะติดกับผิวงานดินเผา และสามารถหลอมตัว เมื่อได้รับความร้อน (หรือการได้รับพลังงานนั่นเอง)ที่พอเหมาะ เคลือบที่นิยมส่วนใหญ่จะเป็นเคลือบที่มีลักษณะมันวาว สามารถห่อหุ้มวัสดุดินเผาที่มีความพรุนได้ดี สามารถป้องกันสิ่งสกปรกซึ่งจะเป็นการง่ายสำหรับการทำความสะอาด ตัวอย่างของเคลือบที่มีชื่อเสียงในปัจจุบันเช่นเคลือบเซลาดอน (Celadon) ซึ่งเป็นเคลือบสีเขียวอ่อนๆ ซึ่งได้จากการเผา สารประกอบเหล็กออกไซด์ (FeO)ในบรรยากาศ reduction (คือการเผาแบบไม่ใช้ออกซิเจน)

เซรามิก (อังกฤษ: ceramic) เซรามิกมีรากศัพท์มาจากภาษากรีก keramos มีความหมายว่า สิ่งที่ถูกเผา ในอดีตวัสดุเซรามิกที่มีการใช้งานมากที่สุดคือ เซรามิกดั้งเดิม ทำมาจากวัสดุหลักคือดินเหนียว โดยในช่วงแรกเรียกผลิตภัณฑ์ประเภทนี้ว่า ไชน่าแวร์ เพื่อเป็นเกียรติให้กับคนจีนซึ่งเป็นผู้บุกเบิกการผลิตเครื่องปั้นดินเผาครั้งแรก

3.2 บรรจุภัณฑ์ชั้นนอก (Outer Package) เป็นบรรจุภัณฑ์ที่มีหน้าที่หุ้มห่อภายนอกและการปกป้องนี้ เพื่อสะดวกในการขนส่งและคำนึงถึงการซ้อนทับและการเคลื่อนย้ายเมือของมีน้ำหนักและมีขนาดใหญ่โดยมีวัตถุประสงค์ในการใช้งานดังนี้

-ปกป้องผลิตภัณฑ์

วัตถุประสงค์เพื่อกันกระแทกให้กับตัวสินค้าในขณะที่ขนส่งให้กับสินค้าที่มีความเปราะบางแตกหักเสียหายง่าย เช่น เครื่องแก้ว เซรามิกเพื่อป้องกันรอยขีดข่วน มักจะเป็นการห่อหุ้มด้วยวัสดุบางและนุ่มเพื่อป้องกันการเสียดสีเท่านั้น ได้แก่ เครื่องเพชร เครื่องประดับ

-บรรจุหรือรวบรวมผลิตภัณฑ์ที่มีองค์ประกอบมากกว่า 1 ชิ้น โดยมากจะเป็นบรรจุภัณฑ์ผลิตภัณฑ์อุปกรณ์ไฟฟ้า เครื่องมือ เครื่องใช้ที่ต้องมาประกอบกันจึงต้องบรรจุให้อยู่ในที่เดียวกันซึ่งมักจะเป็นบรรจุภัณฑ์ที่ยังคงสามารถเก็บคืนที่ใช้เสมือนกล่องเครื่องมือต่อไปได้อีก

-บรรจุผลิตภัณฑ์ประเภทสินค้าชุด เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมการขาย เพื่อเร่งการขายและเพื่อให้ผู้บริโภคได้ประโยชน์เต็มที่กรณีสินค้าที่ต้องใช้ร่วมกันจึงจะเกิดผลเช่น เครื่องสำอางชุด ชุดเครื่องอาบน้ำ เป็นต้น

4. องค์ประกอบของรูปแบบบรรจุภัณฑ์เครื่องสำอาง

การออกแบบบรรจุภัณฑ์มีส่วนประกอบหลัก 2 ประการคือ การออกแบบเพื่อประโยชน์ใช้สอยและการออกแบบเพื่อการดึงดูดผู้บริโภค ดังนั้นการออกแบบบรรจุภัณฑ์จึงเกี่ยวข้องกับงานออกแบบผลิตภัณฑ์และงานออกแบบสื่อสาร องค์ประกอบด้านรูปแบบจึงเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการการออกแบบให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการเป็นสินค้าส่งออกของไทย สีนินาถ เลิศไพโรจน์กล่าว (2548:12-16)

รูปร่าง (Shape) คือ รูปแบบ ๆ มี 2 มิติ มีความกว้างกับความยาวไม่มีความหนาเกิดจากเส้นรอบนอกที่แสดงพื้นที่ขอบเขตของรูปต่าง ๆ เช่น รูปวงกลม รูปสามเหลี่ยม หรือ รูปอิสระที่แสดงเนื้อที่ของผิวที่เป็นระนาบมากกว่าแสดงปริมาตรหรือมวล สำหรับการออกแบบบรรจุภัณฑ์แล้ว รูปร่างมักจะหมายถึงรูปร่างที่เป็นกรฟีกหรือลวดลายบนฉลากหรือตัวบรรจุภัณฑ์ที่มีลักษณะสองมิติ โดยมากจะเป็นส่วนที่ให้อรรถาธิบาย ความหมายเกี่ยวกับตัวผลิตภัณฑ์และคุณภาพภายในบรรจุภัณฑ์ซึ่งต้องสอดคล้องกับองค์ประกอบอื่นๆทางศิลปะด้วยได้แก่ สี เส้น ลักษณะพื้นผิว เป็นต้น

ภาพ 9: Body Oil

Body Wash Label De

Genova Body
Private Label : Body

รูปทรง (Form) คือ รูปที่ลักษณะเป็น 3 มิติ โดยนอกจากจะแสดงความกว้าง ความยาวแล้ว ยังมีความลึก หรือความหนา นูน ด้วยเช่น รูปทรงกลม ทรงสามเหลี่ยม ทรงกระบอก เป็นต้น ให้ความรู้สึกมีปริมาตร ความหนาแน่น มีมวลสาร ที่เกิดจากการใช้น้ำหนัก หรือการจัดองค์ประกอบของรูปทรง หลายรูปรวมกัน สำหรับบรรจุภัณฑ์เครื่องสำอางจะหมายถึงรูปทรงที่เกิดจากการบรรจุผลิตภัณฑ์ไว้ภายในตามปริมาตรที่กำหนดโดยคำนึงถึงการเก็บรักษา การป้องกันแสงแดด การใช้งานที่แตกต่างกัน

ภาพ 10: จาก www.jaintransfer.co.in/yahoo_site_admin/asset...

ภาพ 11: จาก Cixi Yuanxiao Plastic Packing Factory

รูปร่างและรูปทรงจึงมีความแตกต่างกันตามขนาดบรรจุและลักษณะในการใช้งานผลิตภัณฑ์ โดยสามารถแบ่งตามประเภทดังนี้

1. เครื่องสำอางประพินผิว เป็นเครื่องสำอางประเภทที่ใช้ในการแต่งหน้า เพิ่มสีสันและเน้นความงามบนใบหน้าด้วยการใช้สีลิปสติก และแสงเงา เน้นส่วนที่ควรเน้นสามารถแปลงโฉมให้แก่สุภาพสตรีได้อย่างน่าอัศจรรย์ เครื่องสำอางประเภทนี้ ได้แก่ ดินสอเขียนคิ้ว(Eyes Liner) ลิปสติก (Lipstick) สีสบู่แก้ม(Brush on) สีลงเงาตา (Eyes Shadow) เครื่องสำอางประเภทนี้แม้จะเป็นเพียงการเคลือบสีภายนอกก็ยังคงต้องระวังส่วนผสมที่เป็นอันตรายต่อผิวหนังซึ่งโดยมากจะมีขนาดที่ไม่ต่างกัน

2. เครื่องสำอางบำรุงผิว

2.1 ครีมล้างหน้า โน้ตครีม เดย์ครีม มีลักษณะเป็นกระปุกหรือขวดบรรจุขนาด 20 กรัม 30 กรัม 50 กรัม หรือหากเป็นจุกบีบจะมีขนาดบรรจุเป็น 30ml. 80ml. 100ml.

ภาพ 12:เซรั่ม บรรจุ50กรัม

ภาพ 13:ครีมกระปุกบรรจุ 50 กรัม

บรรจุภัณฑ์ประเภทนี้ใช้งานต่างกันตรงที่หัวปั้มนั้นใช้บรรจุสินค้าที่มีความต้องการใช้ต่อครั้งในปริมาณที่น้อยมาก ผู้ใช้ต้องการประหยัดใช้เพราะสินค้ามีราคาแพง ดังนั้นเทคโนโลยีในการผลิตบรรจุภัณฑ์ได้เอื้อประโยชน์ให้ผู้ผลิตสามารถเลือกลักษณะของหัวปั้มได้ตามการใช้งานให้เหมาะสมกับเนื้อผลิตภัณฑ์นั้นๆ

ประโยชน์ใช้สอย งานบรรจุภัณฑ์เครื่องสำอางมีประโยชน์ใช้สอยที่เป็นลักษณะเฉพาะโดยผู้บริโภคที่มีความพึงพอใจในตัวผลิตภัณฑ์จะเชื่อมั่นในตัวผู้ผลิตมากขึ้นเมื่อพบว่าใช้เทคโนโลยีในการผลิตที่ทันสมัยและสะอาดถูกสุขอนามัย เท่านั้นยังไม่พอผู้บริโภคยังต้องการความสะดวกในการใช้งานที่อาจทำให้ดูมีอะไรมากกว่าเนื้อคู่แข่งยี่ห้ออื่น

ภาพ 14:หัวปั้มแบบต่างๆ

ภาพ 15:หัวสเปรย์

ภาพ 16:ฝาเปิดปิดแบบ

สี หมายถึง ลักษณะความเข้มของแสงสว่างที่ปรากฏต่อสายตา

- อิทธิพลของสีที่มีต่อความรู้สึกของมนุษย์

สีเขียว ให้ความรู้สึกสบาย เป็นสีแห่งพลังวังชา

สีส้ม ให้ความสนุกสนานร่าเริง

สีม่วง ให้ความพิศหวัง เศร้า และแสดงความกักตุน

สีขาว ให้ความบริสุทธิ์ ใหม่ สดใส และให้ความรู้สึกราวแห่

สีจะช่วยให้ทัศนวิสัยที่ดีเมื่อนำมาใช้งานดังนี้

- สีอ่อนตัดกับสีแก่
- สีสดใสตัดกับสีสดใส
- สีอ่อนตัดกับสีสดใส
- สีอ่อนตัดกับสีเย็น

สีที่ตัดกันเองอยู่แล้วตามปกติ เช่น

สีด้านบนพื้นเหลือง
สีเหลืองบนพื้นดำ
สีแดงบนพื้นขาว
สีเหลืองบนพื้นน้ำเงิน
สีส้มบนพื้นน้ำตาล
สีชมพูบนพื้นดำ

อิทธิพลของสีที่มีต่อผลิตภัณฑ์

ทางด้านขนาด

- สีอ่อน (Light Value) ทำให้ผลิตภัณฑ์แลดูใหญ่ขึ้น
- สีเข้ม (Dark Value) ทำให้ผลิตภัณฑ์แลดูเล็กลง

ทางด้านน้ำหนัก

- สีอ่อนหรือสีร้อน (Warm Value) ทำให้ผลิตภัณฑ์ดูเบา
- สีเข้มหรือสีเย็น (Cool Value) ทำให้ผลิตภัณฑ์ดูหนัก

ทางด้านความแข็งแรง

- สีร้อน ทำให้เกิดความรู้สึกว่าแข็งแรงมาก
- สีเย็น ทำให้เกิดความรู้สึกว่าบอบบางกว่า

การใช้สีสำหรับการตกแต่งหีบห่อบรรจุภัณฑ์

การใช้สีตกแต่งหีบห่อของภาชนะ เพื่อก่อให้เกิดความสวยงาม และช่วยให้การดึงดูดความสนใจของผู้บริโภค เกิดความสะดุดตา บ่งบอกถึงความหมายและประโยชน์ใช้สอยของผลิตภัณฑ์นั้นๆ การกำหนดความหมายจากสีจากความรู้สึกและกำหนดจากมาตรฐานสากลช่วยบอกถึงลักษณะการใช้งานตามประโยชน์ใช้สอยของผลิตภัณฑ์ นอกเหนือจากการใช้สีเพื่อตกแต่งผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นการกำหนดโดยผู้ออกแบบและความนิยมของสภาวะตลาดในปัจจุบัน

องค์ประกอบที่สำคัญในการเลือกใช้สีที่ควรคำนึงถึงสำหรับการตกแต่งหีบห่อบรรจุ คือ

1. สีต่าง ๆ ที่ใช้บนเนื้อที่ของหีบห่อบรรจุควรติดต่อกันอย่างได้เรื่องราวทั้งหมดไม่ขัดกัน
2. ขอบเขตของสีที่ใช้บนหีบห่อบรรจุ แต่ละสีควรจะประกอบกันแล้วเข้าใจกันได้ หรือเป็นสีคู่กันได้
3. สีที่ใช้ควรเป็นสีที่ยอมรับของผู้บริโภคในตลาด ถูกต้องตามรสนิยมของผู้บริโภค
4. ขอบเขตของสีที่จะทำหีบห่อบรรจุ ขัดแย้งหรือไม่เด่น เมื่อเปรียบเทียบกับหีบห่อ บรรจุภัณฑ์

ของผลิตภัณฑ์คู่แข่ง

5. การใช้สีต้องดึงดูดความสนใจของผู้บริโภคที่สุด ในกรณีที่จำหน่ายในสถานที่ต่าง ๆ กัน เช่น ร้านบริการเอง Supermarket ตู้แช่ หรืออื่น ๆ

6. การใช้สีที่ให้ความดึงดูดสูงสุด ภายใต้แสงสว่างมาก ๆ ซึ่งเป็นสภาวะปกติในร้านค้า

7. การใช้สีที่เหมาะสมกับค่านิยมของผู้บริโภค โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับประเภทของผลิตภัณฑ์

8. ขอบเขตของสีที่สามารถทำให้ผู้บริโภคเกิดความประทับใจในตราสินค้า และขอบเขต การใช้สีนี้ซ้ำ ๆ กันในการจัดจำหน่ายและการโฆษณา

9. ขอบเขตของสีที่ใช้บนหีบห่อบรรจุที่เข้ากันได้กับสีของสินค้าและการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความประทับใจขึ้นมาก

10. ขอบเขตของสีที่มีผลต่อราคาของหีบห่อบรรจุ

11. การยอมรับของหีบห่อบรรจุภัณฑ์ผู้บริโภคและผู้ขายปลีก

12. ขอบเขตของหีบห่อบรรจุภัณฑ์อาจจะกว้างและซับซ้อนมากขึ้น เพื่อการจำหน่ายที่เด่น ๆ อาจจะดูแล้วน่าเบื่อ ทำให้ส่งเสริมบรรพบุรุษของผลิตภัณฑ์คู่แข่ง มยุรี ภาคกล้าเจียกกล่าว (2550: 12-16)

ดังนั้น การเลือกใช้องค์ประกอบในการออกแบบขึ้นอยู่กับปัจจัยในการใช้งานหรือประโยชน์ใช้สอยหลักของบรรจุภัณฑ์ บรรพบุรุษใดมีหน้าที่อย่างไรได้แก่บรรจุภัณฑ์ขึ้นในเพื่อปกป้องตัวสินค้าและสะดวกในการใช้งาน บรรพบุรุษภายนอกเพื่อป้องกันการกระทบกระเทือนป้องกันรอยขีดข่วนและการแตกหักเสียหายและในบางครั้งใช้เพื่อการโฆษณาประชาสัมพันธ์สินค้าได้ในตัว นักออกแบบต้องมีขอบเขตในการพิจารณาและตัดสินใจซึ่งโดนส่วนใหญ่ต้องอาศัยข้อมูลจากผู้บริโภคแทบทั้งสิ้น

นันทสาร สีสลับ (2552:6) กล่าวว่าภูมิปัญญา ตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Wisdom หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะความเชื่อ และศักยภาพในการแก้ปัญหาของมนุษย์ที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นอย่างไม่ขาดสายและเชื่อมโยงกันทั้งระบบทุกสาขา

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง ความรู้ ความสามารถ ทักษะและเทคนิคการตัดสินใจ ผลิตรายงานของบุคคล อันเกิดจากการสะสมองค์ความรู้ทุกด้านที่ผ่านกระบวนการสืบทอด พัฒนาปรับปรุง และเลือกสรรมาแล้วเป็นอย่างดีสามารถแก้ไข ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนไทยได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้านหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นได้เองและนำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นเทคนิควิธี เป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน ทั้งทางกว้างและทางลึกที่ชาวบ้านคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัยความเหมือนกันของภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ เป็นองค์ความรู้ และเทคนิคที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ซึ่งได้สืบทอดและเชื่อมโยงมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

ความต่างกันของภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ภูมิปัญญาไทย เป็นองค์ความรู้และความสามารถโดยส่วนรวม เป็นที่ยอมรับในระดับชาติ ส่วน ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้และความสามารถในระดับท้องถิ่นซึ่งมีขอบเขตจำกัดในแต่ละท้องถิ่น เช่น ภาษาไทยเป็นภูมิปัญญาไทย ในขณะที่ภาษาอีสานเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

ผู้ทรงภูมิปัญญาไทย หมายถึง บุคคลผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญา หรือเป็นผู้นำภูมิปัญญาต่าง ๆ มาใช้ประโยชน์จนประสบความสำเร็จ มีผลงานดีเด่นเป็นที่ยอมรับและได้รับการยกย่องในฐานะเป็นผู้เชี่ยวชาญ สามารถเผยแพร่และถ่ายทอดเชื่อมโยงคุณค่าของภูมิปัญญาในแต่ละสาขานั้น ๆ ให้แพร่หลายไปอย่างกว้างขวาง

ปราชญ์ชาวบ้าน หมายถึง บุคคลผู้เป็นเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้าน และนำภูมิปัญญามาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตจนประสบผลสำเร็จสามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงคุณค่าของอดีตกับปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม

ความเหมือนกันระหว่างผู้ทรงภูมิปัญญาไทยกับปราชญ์ชาวบ้านคือ บทบาทและการกิจในการนำภูมิปัญญาไปใช้แก้ปัญหา และการถ่ายทอดเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงจากอดีตถึงปัจจุบัน ส่วนความแตกต่างกันนั้นขึ้นอยู่กับระดับภูมิปัญญาที่จะนำไปแก้ปัญหาและถ่ายทอดกล่าวคือ ผู้ทรงภูมิปัญญาไทยย่อมมีความสามารถหรือการกิจในการนำภูมิปัญญาในระดับชาติไปแก้ปัญหา หรือถ่ายทอด หรือผลิตผลงานใหม่ๆ ที่มีคุณค่าต่อประเทศชาติโดยส่วนรวม ส่วนปราชญ์ชาวบ้านมีความสามารถหรือการกิจในการนำภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นไปแก้ปัญหาหรือถ่ายทอดในท้องถิ่น

อย่างไรก็ตาม ภูมิปัญญาไทย และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ย่อมมีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกัน เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นถือว่าเป็นฐานหลักแห่งภูมิปัญญาไทยเปรียบเหมือนฐานเจดีย์

บรรจุภัณฑ์จากธรรมชาติ

บรรจุภัณฑ์แบบไทยๆ ที่ทำจากธรรมชาติ อันสอดคล้องวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทย ที่อยู่โดยพึ่งพาและไม่ทำลายธรรมชาติกัน ไม่น่าว่าบรรจุภัณฑ์เหล่านี้อาจจะกลับมาได้รับความนิยมอีกครั้งก็เป็นได้

1. ใบตอง อันดับหนึ่งของหีบห่อบรรจุภัณฑ์ของไทยที่ได้รับความนิยมมาทุกยุคทุกสมัย ใบตองมักถูกนำห่ออาหารคาวหวาน ผักปลา บ้างก็นำมาทำเป็นกระทงสำหรับบรรจุอาหารและขนม อีกทั้งยังสามารถใช้แทนถ้วยชามพลาสติกชนิดใช้แล้วทิ้งอย่างในปัจจุบันได้อีกด้วย ใบตองมีผิวสัมผัสที่ลื่นเย็นและกันน้ำ มีกลิ่นหอมอ่อนๆ อีกทั้งยังหาได้ง่าย อาหารไทยหรือขนมไทยบางชนิด ต้องใช้ใบตองเท่านั้นเป็นวัสดุในการห่อและบรรจุ เช่น ข้าวต้มมัด ขนมใส่ไส้ แหนม หมูขย เป็นต้น

2. ใบบัว ใบบัวสามารถอุ้มน้ำได้ดี อีกทั้งยังมีกลิ่นหอม คนไทยโบราณมักนิยมนำมาห่อสำหรับกับข้าวเวลาออกเดินทาง หรือไปทำงานตามไร่นาเรือกสวน เราสามารถนำใบบัวมาห่อข้าวสวย ข้าวอบ และอาหารต่างๆ ในขณะที่ยังร้อนๆ จะได้กลิ่นหอมของใบบัวติดมากับอาหารด้วย

3. ใบเตย ใบจาก ใบมะพร้าว ใบไผ่ ที่มีลักษณะของใบที่เป็นเส้นเรียวยาว คนโบราณมักนำมาห่อขนมข้าวต้มชนิดพอดิคำ หรือขนมที่ต้องการกลิ่นหอมหวานและสิริมงคล อาทิ ขนมจาก บ๊ะจ่าง (อาหารของคนจีน) นอกจากนี้ยังสามารถนำมาสานเป็นเครื่องใช้ต่างๆ ได้อีกมาก จึงนับว่าเป็นพืชที่มีประโยชน์และสำคัญมาตั้งแต่สมัยก่อน

4. กะลามะพร้าวและกระบอกไม้ไผ่ กะลาอุ้มน้ำได้ มีน้ำหนักเบา ทนร้อนและแข็งแรง สามารถนำมาใช้ซ้ำได้อีก นิยมนำมาใช้เป็นภาชนะ ทั้งยังดัดแปลงทำเป็นเครื่องใช้ได้อีกหลายอย่างเช่น ทำเป็น ทัพพี ช้อน ตะเกียบ เช่นเดียวกับกระบอกไม้ไผ่ที่ในสมัยโบราณใช้แทนแก้วน้ำ ปัจจุบันร้านขายน้ำผลไม้และสมุนไพรไทยแบบโบราณก็ยังเอากะบอกไม้ไผ่มาใช้แทนแก้วน้ำพลาสติก

5. ใบสักหรือใบตองตึง ชาวไทยโดยเฉพาะที่อยู่ในแถบภาคเหนือจะรู้จักกันดี เพราะป่าตองตึงในแถบภาคเหนือนั้นขึ้นชื่อและหาได้ง่ายทั่วไป ใบตองตึงมีลักษณะใบใหญ่และกว้าง นิยมนำมาห่ออาหาร ผักสดพลาสติก เพื่อถนอมอาหารให้สดอยู่เสมอ เช่นเดียวกับใบตอง แต่ใบตองตึงจะไม่มีกลิ่นหอม จึงไม่นิยมนำมาห่ออาหารที่ผ่านความร้อน ยกเว้นอาหารประเภทข้าวหรือแป้ง

ภาพ 17:บรรจุภัณฑ์ธรรมชาติในท้องถิ่นไทย

Drinking Paper Cup 6oz , 6.5 oz with handle

Drinking Paper Cup 16oz

Drinking Paper Cup 8oz with handle

Drinking Paper Cup 22oz

5. การสื่อสารความเป็นไทย

การเขียนภาพลายไทย นี้มีมาตั้งแต่โบราณ ผู้เขียนภาพลายไทยในกาลก่อนมีความรู้สึกรักใคร่ตามสิ่งที่เกิด ขึ้นตามธรรมชาติ แล้วนำมาเขียนเป็นลวดลายหรือภาพต่างๆ ต่อมาได้รับอิทธิพล จากต่างชาติ โดยเฉพาะ ชาวอินเดีย ได้นำศิลปะหลายแขนงเข้ามา ครูอาจารย์คนไทย ก็ได้เรียนรู้จากอาจารย์เหล่านั้น แล้วนำมาผสม ผสานกับศิลปดั้งเดิม ของคนไทยสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ หลักฐานตามประวัติศาสตร์ลายไทย ได้เริ่ม ขึ้น ตั้งแต่สมัยเชียงแสน สืบทอด กันมาที่สุโขทัย อุทยาน และรัตน โกสินทร์ แต่เดิมมีแค่ช่างตามวัดต่างๆ ต่อมาช่างเหล่านั้นได้ถวายตัวเพื่อรับใช้พระเจ้า แผ่นดินเรียก “ช่างหลวง” หรือ “ช่างสิบหมู่” อันแบบแผนลายไทยเท่าที่ปรากฏ ให้เห็นอยู่ทุกวันนี้ ถือได้ว่าเป็นแบบแผน ดायตัว เนื่องด้วยลายไทยได้วิวัฒนาการตัวเอง ตั้งแต่สมัยสุโขทัย อุทยาน และรัตน โกสินทร์ จนสู่จุดสมบูรณ์ กลายเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยจนถึงทุกวันนี้

ที่จริงในสมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา ลายไทยมิได้มีรูปร่างหน้าตาอย่างที่เรารู้จักกันทุกวันนี้ จากการค้นคว้าลายรู้นเก่า บน ลายปูนปั้นและลายจำหลักศิลา บนใบเสมาฐานอุโมง และสุโขทัย ซึ่งพบทั่วไปในดินแดนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ในท้องที่ของ นครเก่าแก่ ตั้งแต่สมัยสุโขทัยเรื่อยมา ลงไปสุดใต้ที่นครศรีธรรมราช ลายอันปรากฏนั้น มิได้เป็นลายที่สืบทอดมาจากขอม หรือ ทวารวดี หากแต่เป็นลายที่ เกิดขึ้นจากการ “สัดแออกอิทธิพลอินเดีย” เข้าสู่ความเป็นตนเอง โดยจะมีลักษณะเหมือน ธรรมชาติ คือเป็นลายเครือเถา ลายก้านขด ประกอบด้วยรูปดอกไม้ ใบไม้ รูปนก สัตว์จตุบาท (สัตว์ ๔ เท้า) ทวิบาท (สัตว์ ๒ เท้า) ต่างๆ ซึ่งลายลักษณะนี้ เป็นลายคนละตระกูล กับลายอันมีอิทธิพลจากอินเดีย

ลายไทยนั้นได้มีวิวัฒนาการ และพัฒนามาอย่างต่อเนื่อง โดยนับเริ่มต้นได้ตั้งแต่ ในสมัยอุทอง อโยธยา สุโขทัย ลาย ไทยในสมัยอยุธยาตอนต้น ตอนกลาง ลายไทยอันสง่างาม เลื่อนไหลเป็นเปลวไฟ ในสมัยอยุธยาตอนปลาย จนถึงสมัย รัตนโกสินทร์ และศิลปะของเมืองหลวงปัจจุบัน ลายไทยในสมัยโบราณ แบ่งออกเป็น 4หมวด ได้แก่

1. หมวดกระหนก หมายถึง การเขียนลวดลายไทยต่างๆ เช่น กระหนกสามตัว กระหนกใบเทศ กระจ้งดาอ้อย ประจำ ยาง เป็นต้น
2. หมวดนารี หมายถึง การเขียนภาพคน เช่น ภาพพระ ภาพนาง ภาพเทวดา เป็นต้น ซึ่งต้องฝึกเขียนรูปร่าง ใบหน้า และกิริยาท่าทางต่างๆของคน รวมถึงภาพจับ
3. หมวดกระบี่ หมายถึง การเขียนภาพลิง ภาพยักษ์ อสูร และพวกอมมนุษย์ต่างๆโดยมากจะขีดเอายักษ์ และลิงที่เป็นตัว เเอกในเรื่องราวเกียรติเป็นหลัก
4. หมวดคชะ หมายถึง การเขียนภาพสัตว์ต่างๆ ได้แก่ สัตว์ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เช่น ช้าง ม้า วัว ควาย เสือ สิงห์ กระตัง แรด เป็นต้น และสัตว์ในวรรณคดีที่เกิดจากจินตนาการของช่างเขียนหรือเราเรียกว่า สัตว์หิมพานต์ มีรูปร่าง ประหลาด เช่น ราชสีห์ คชสีห์ กนิรี กรุฑ หงส์ เป็นต้น

การเขียนลายไทยนั้นต้องฝึกการเคลื่อนไหวของมือ การฝึกเขียนเส้นให้มีความลื่นไหล อ่อนช้อยมีลีลาและจังหวะที่ สอดรับสัมพันธ์กันอย่างลงตัว ควรคำนึงถึงช่องไฟของลายการล้อมของลาย และควรที่จะฝึกเขียนมากสักหน่อย เพื่อที่จะ เป็นพื้นฐานที่ดีในการเขียนลายไทยต่อไป ศิลปภาพลายไทย

ชาติไทยเราได้รับมรดกตกทอดทางศิลปมาแต่บรรพบุรุษ อันหาค่ามิได้ และงดงามทางศิลป ทำให้ผู้ที่ได้พบเห็นศิลป ไทยรู้สึกติดตาตรึงใจ ที่ได้เห็นสิ่งมหัศจรรย์อันน่าตื่นตาตื่นใจ ทำให้เกิดปิติ ความสงบ และความสุข

ภาพ18:มโหรีหญิง

แสดงการเล่นดนตรีไทย มีดีด สี ดี เป่า เครื่องคิด-กระจำปี ,เครื่องสี-ซอสามสาย ,เครื่องตี-กรับ นึ่ง และโทน , เครื่องเป่า-ขลุ่ย ได้แบบอย่างมาจากภาพจิตรกรรมฝาผนัง สมัยรัตนโกสินทร์ ในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์

ภาพ 19:กนิรี

แสดงถึงความอ่อนหวาน ของดอกไม้ (ดอกบัว) จากอีกตัวหนึ่ง ภาพนี้แสดงให้เห็นลักษณะ ลีลาของการนั่ง ซึ่งเป็นเครื่องคนครึ่งนก และการยืนพักอิริยาบถทั้งสอง ตลอดจนศิราภรณ์ และเครื่องตกแต่งร่างกาย

ภาพ20:กนิร

คือมีทั้งเพศหญิงและเพศชาย ซึ่งเรียกว่า กนิรี และกนิรา ในภาพแสดงให้เห็น กนิรากำลังขอความรัก หรือความเห็น

ใจจากกนิรี ซึ่งกนิรีก็ได้แต่เอียงอาย ตามวิสัยเพศหญิงอันพึงมี

พื่อนร่ำหญิงชายได้แบบอย่างจากลายรดน้ำ ซึ่งเขียนเป็นฉาก อยู่ในพระที่นั่งพิมานรัตยา ในเขตพระราชฐานฝ่ายใน ใน

พระบรมมหาราชวัง

ภาพ 21: จิตรกรรมฝาผนัง

ระเบียงวัดพระแก้ว เรื่องรามเกียรติ์ แสดงให้เห็นตอน หนุมานอาสาหลวงเอากล่องดวงใจทศกัณฐ์ จากพระฤๅษีโคบุตร อาจารย์ทศกัณฐ์ แล้วขอให้พระฤๅษีนำเข้าเฝ้าถวายตัว อาสาทศกัณฐ์นำจับพระราม

ขั้นตอนการฝึกเขียนลายไทย

1 การเขียนแม่ลายกระจิง

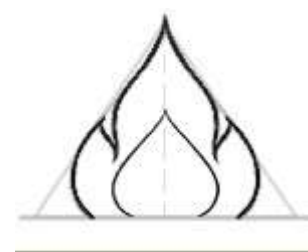
แม่ลายกระจิง เป็นแม่ลายพื้นฐานอย่างหนึ่งในการเขียนลายไทย มีรูปทรงมาจากดอกบัวและดาไม้ ตัวอย่างแม่ลายในบทเรียนนี้ เรียกว่า กระจิงดาอ้อย ถ้าเราเป็นคนช่างสังเกต จะเห็นว่า ตามข้อของต้นอ้อยหรือปล้องไผ่ จะมีดาไม้อยู่ ซึ่งมีรูปร่างเช่นเดียวกับลายในบทเรียนนี้ ซึ่งนับได้ว่า เป็นความช่างสังเกตของช่างไทย ในการประยุกต์รูปแบบธรรมชาติ มาประดิษฐ์เป็นลวดลายที่งดงามได้ ในบทเรียนนี้จะทำการฝึกเขียนลาย โดยมีตัวลายซ้อนกันอยู่ 2 ชั้น ซึ่งลายที่อยู่ภายในนั้น เรียกว่า ไล่ลาย (เส้นจะบางกว่า) การเขียนลายไทยนั้น ความสำเร็จขึ้นอยู่กับการฝึกฝน และเป็นคนช่างสังเกต ถ้ามีการฝึกเขียนมากเท่าไร ความชำนาญจะเพิ่มมากขึ้น หากหมั่นสังเกต ก็จะสามารเปรียบเทียบได้ว่า รูปทรงจากการฝึกหัด มีความสมบูรณ์สวยงาม เทียบกับต้นแบบได้หรือไม่

ขั้นตอนการเขียนแม่ลายกระจิงดาอ้อย

1.) เริ่มด้วยการเขียน โครงรูปสามเหลี่ยม โดยมีความสูงจากฐาน 1.5 นิ้ว กว้าง ๒ นิ้ว และลากเส้นแบ่งกึ่งกลาง ข้างละ ๑ นิ้ว

2.) เมื่อได้รูปสามเหลี่ยมสมบูรณ์แล้ว จึงเริ่มวาด เส้นรูป แม่ลายกระจิง โดยเริ่มวาดจากยอดดา ไล่ลงมา ตามรูปทรงของลายกระจิงดาอ้อย ทั้ง ๒ ด้านตามตัวอย่าง

3.) จากนั้นจึงวาด ลายสอดไล่ ไล่ภายในตัวกระจิง การเขียนลายสอดไล่นี้ ใช้วิธีการเขียนเช่นเดียวกับการเขียนเส้นรูป แต่มีขนาดเล็กกว่า เสร็จสิ้นขั้นตอนการเขียนแม่ลายกระจิง

ภาพ 22: ลายประจำยาม

2.การบายลาย

เมื่อคุณสามารถฝึกหัดเขียนลายกระจิงดาอ้อยได้จนชำนาญแล้ว บทเรียนต่อมาก็คือการบายลาย การ

บากลายเป็นการเน้นตัวลายไม่ให้เรียบจนเกินไป และยังเพิ่มความสวยงามของรูปทรง ให้มีลักษณะเหมือนธรรมชาติอีกด้วย การบากลายมี 2 แบบคือ แบบที่ 1. การบากลายเข้า และแบบที่ 2.การบากลายออก โดยการใช้การบากลายแต่ละแบบขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของตัวลาย ที่จะนำไปใช้ประกอบในพื้นที่ต่างๆ

วิธีการ บากลายเข้า

- 1.) เริ่มต้นการวาด ด้วยการลากเส้นจากยอดลาย จนมาถึงกึ่งกลางของตัวลาย และทำการบากลายเข้าภายในตัวลาย พร้อมกับตัวเส้นออก ให้เป็นเส้นโค้งพองามทั้งสองด้าน ตามตัวอย่าง
- 2.) เริ่มต้นเช่นเดียวกับการบากลายเข้า แต่เมื่อลากเส้น จนถึงกึ่งกลางตัวลาย ให้ตัวเส้นออก สังเกตดูจะมีลักษณะเป็นยอดแหลม เหมือนกลีบดอกไม้ ตามตัวอย่าง
- 3.) การเขียนแม่ลายประจำยาม

3.แม่ลายประจำยาม

แม่ลายประจำยาม เป็นแม่ลายสำคัญอีกแม่ลายหนึ่ง ของการเขียนภาพไทย โดยรูปทรงทั่วไปจะเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ตรงกลางเป็นรูปวงกลม มีสี่กลีบคล้ายกับดอกไม้ และกลีบทั้งสี่ก็มาจากรูปทรงของ แม่ลายกระจังตาอ้อยนั่นเอง ซึ่งแม่ลายประจำยามนี้ สามารถแตกแขนง ออกไปได้อีกมากมาย โดยการใส่ไส้ซ้อนเข้าไป จนดูหรูหรามากขึ้น และรูปทรงยังสามารถ เปลี่ยนจากสี่เหลี่ยมจัตุรัส เป็นสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ได้อีกด้วย ซึ่งทำให้เกิดความงาม ที่แตกต่างไปอีกแบบหนึ่ง

วิธีการเขียนแม่ลายประจำยาม

- 1.) เริ่มจากการเขียนรูป สี่เหลี่ยมจัตุรัสกว้าง 3 นิ้ว แบ่งกึ่งกลางข้างละ 1.5 นิ้ว และส่วนที่เป็นทรงกลมตรงกลาง 1 นิ้ว ตามภาพตัวอย่าง
- 2.) เมื่อได้รูปโครงร่างตามแบบแล้ว ขั้นตอนมาให้เขียนรูปวงกลมก่อน โดยทางวงเวียนออก รัศมีครึ่งนิ้ว วาดทั้งทรงกลมด้านในและด้านนอก โดยให้ทรงกลมด้านใน ที่เป็นไส้ลาย มีน้ำหนักเส้นเบาว่า ทรงกลมที่เป็นเส้นรูปด้านนอก
- 3.) วาดกลีบดอกทั้ง ๔ กลีบ กรรมวิธีเช่นเดียวกับ การเขียนลายกระจังตาอ้อย (ในบทเรียนที่ 2.) โดยคุณจะได้เลือกเขียนให้กลีบ มีรูปแบบเป็น การบากลายเข้า หรือบากลายออกก็ได้
- 4.) เมื่อวาดได้รูปทรงทั้งหมดแล้ว ขั้นตอนสุดท้ายคือการใส่กลีบรองดอก ที่มุมเว้าทั้ง 4 เป็นอันเสร็จสมบูรณ์

4.การเขียนแม่ลายพุ่มข้าวบิณฑ์

บทเรียนนี้จะกล่าวถึง การเขียนแม่ลายพุ่มข้าวบิณฑ์ โดยพุ่มข้าวบิณฑ์นี้เป็นรูปทรงที่บ่งบอกถึง วัฒนธรรมของชาวไทยโดยเฉพาะ คนไทยแต่โบราณ เมื่อจะถวายข้าวให้แก่พระสงฆ์ ก็จะนำข้าวที่นึ่งวางบนพาน และโกยยอดให้แหลม ดังเช่นทุกวันนี้เราจะพบเห็นรูปทรงเหล่านี้ ได้ตามพานพุ่มต่างๆ ที่เราจะถวายหรือมอบให้ แก่บุคคลที่เราเคารพนับถือ ส่วนใหญ่จะประดับด้วยดอกไม้ เช่น ดอกบานไม่รู้โรยเป็นต้น แม่ลายพุ่มข้าวบิณฑ์นี้ก็เป็นหนึ่งในแม่ลายที่สำคัญ อีกแม่ลายหนึ่งของไทย เนื่องจากสามารถแตกแขนง ออกไปได้อีกมากมาย ตัวอย่างเช่น แม่ลายหางสิงห์โต ซึ่งรูปทรงส่วนหนึ่ง ก็มาจากแม่ลายพุ่มข้าวบิณฑ์นี้

ภาพ 23: ลายพุ่มข้าวบิณฑ์

ขั้นตอนการเขียนแม่ลายพุ่มข้าวบิณฑ์

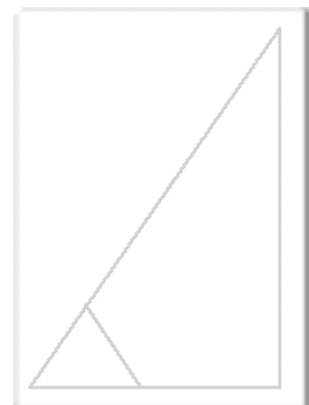
- 1.) วาดโครงรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ซึ่งเป็นโครงรูปของลายพุ่มข้าวบิณฑ์ กว้าง 2 นิ้ว สูง 3 นิ้ว การแบ่งรายละเอียดต่างๆ ดูได้จากภาพตัวอย่าง
- 2.) เมื่อได้โครงแล้ว ก็เริ่มวาดรูปทรงหยดน้ำ ซึ่งเป็นไส้ในของลายพุ่มข้าวบิณฑ์ มีสองชั้น โดยวาดให้ไส้ลาย มีน้ำหนักเส้นอ่อนกว่า เส้นรูปหยดน้ำด้านนอก
- 3.) เริ่มวาดเส้น โครงด้านนอกเบาๆ สำหรับเป็นเส้นนำ ในการเขียนกลีบลายด้านในต่อไป
- 4.) ขึ้นต่อไปเขียนกลีบด้านนอก ทั้งกลีบซ้ายและกลีบขวา โดยกลีบซ้าย จะเกาะกับรูปหยดน้ำ วิธีการเขียนเช่นเดียวกับการเขียนลายกระจังตาอ้อย แต่จะเขียนเพียงครึ่งเดียว
- 5.) เขียนกลีบด้านบน ให้สังเกตว่า กลีบด้านบนจะมีลักษณะ ยื่นยาวกว่า ตามรูปทรงของตัวลาย
- 6.) เขียนกลีบด้านล่าง โดยกลีบล่างจะมีลักษณะ กลมป้อมกว่า
- 7.) เมื่อได้กลีบครบทั้งหมดแล้ว จึงสอดไส้ลาย ทั้งหมด 4 จุด
- 8.) เขียนกลีบรองดอก ที่มุมเว้าด้านล่าง ให้ยื่นเป็นคู่ ออกมาเล็กน้อยพองาม เสร็จได้รูปทรง พุ่มข้าวบิณฑ์ที่สมบูรณ์

6.การสอดไส้และบากลายกระหนก

เมื่อคุณสามารถฝึกวาด กระหนกตัวเดียวแบบเปลือยๆ จากบทเรียนที่ ๕ ได้จนชำนาญแล้ว บทเรียนนี้จะให้คุณ ได้สอดไส้ตัวกระหนก และบากลายในลักษณะต่างๆ ซึ่งมีความแตกต่างกัน (โดยใช้ทั้งการบากลายเข้า และบากลายออก ในกระหนกตัวเดียวกัน) และใส่กาบใบ ให้กับตัวกระหนกด้วย ลักษณะกระหนกเช่นนี้ บางคราวก็เรียกกันว่า กระหนกใบเทศ เพราะมีรูปร่างเหมือนกับใบเทศ หรือใบของต้นพุทธรักษา (hibiscus) ซึ่งเป็นไม้ตระกูลชบา ดอกใหญ่ มีกลีบดอกซ้อนสวยงามมาก

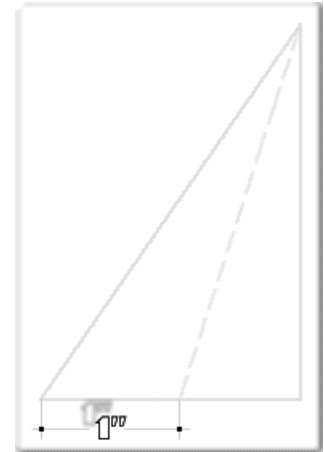
ขั้นตอนการสอดไส้และบากลายกระหนก

- 1.) การเขียนโครงสามเหลี่ยมมุมฉาก ใช้ขนาดเดียวกับบทเรียนที่ ๕
- 2.) เริ่มจากการวาดกาบใบเสียก่อน (คือส่วนที่เป็นสามเหลี่ยมด้านเท่า ในบทเรียนที่ ๕) โดยเขียนให้โค้ง และตัวยอดเหมือนกับยอดโค้งของใบไม้อ่อน และบากลายที่กึ่งกลางกาบ ดังภาพตัวอย่าง
- 3.) สังเกตช่วงของการบากลายเข้า และออกได้จากภาพตัวอย่างนะ ครับ เริ่มลากเส้นจากโคน ตัวกระหนกและลากยาว จนถึงยอดลาย และตัวคดกลับ แต่ระหว่างทางที่ลากเส้นนั้น จะมีการบากลายอยู่ตลอด สังเกตดูได้จากภาพตัวอย่าง
- 4.) เมื่อได้ตัวกระหนกที่สมบูรณ์แล้ว ขึ้นต่อมาก็คือการสอดไส้ลาย ให้วาดลายสอดไส้ ทั้งตัวกระหนก และกาบใบ ลักษณะเส้นจะอ่อนเบากว่า เส้นรูปของตัวกระหนกที่เข้มกว่า
- 5.) เสร็จสมบูรณ์
- 6.) การวาดตัวกระหนกพลิกกลับ ด้านซ้ายมือมี วิธีการเช่นเดียวกับ การวาดด้านขวามือ

7.การเขียนหางไหล

ลายทางไหล ส่วนใหญ่แล้วจะใช้ประกอบ เป็นยอดของตัวกระหนก โดยช่างไทยได้แรงบันดาลใจ มาจาก หางของสัตว์จำพวกงู และเปลวเพลิง ลักษณะรูปร่างของหางไหล โคนหางจะอ้วน ส่วน ปลายจะเรียวแหลม และจะสลับเลื้อยไปมา การฝึกเขียนหางไหลนั้น ก่อนข้างทำได้ยาก โดยผู้เรียนส่วนใหญ่ จะเขียนแล้วไม่สมดุลย์กัน ทำให้หางไหลนั้น ดูแล้วสลับไม่เป็น ธรรมชาติ วิธีแก้ไข คือต้องหัดสังเกตจากบทเรียน หรือจากธรรมชาติใกล้ตัว และ ทดลองฝึกเขียนให้มาก ก็จะทำให้มีพัฒนาการที่ดีขึ้น

ขั้นตอนการเขียนหางไหล

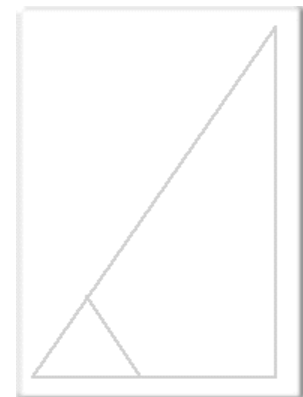
- 1.) ให้วาดสามเหลี่ยมมุมฉาก ที่มีขนาดเดียวกับบทเรียนที่ ๕ และ ๖ ผิดกันแต่ ไม่ต้องวาดสามเหลี่ยมด้านเท่าเล็กๆ แต่ให้แบ่งกึ่งกลางขนาด ๑ นิ้วแทน เพื่อ ลากเส้นประนำ แบ่งกึ่งกลางของรูปสามเหลี่ยม
- 2.) วาดเส้นโค้งจากโคนลาย เลื้อยมาเรื่อยๆ จนถึงยอดลาย และลาก ให้เลื้อยกลับ ให้สังเกตการ โค้งของเส้น จะ ไปเล็กที่สุดคือส่วนยอดลาย เหมือนหางงู
- 3.) ลากเส้นกึ่งกลางหนึ่งเส้น ให้คดโค้งไปตามรูปจนถึงยอดลาย

8. การเขียนกระหนกเปลว

เมื่อเรานำหางไหลมาประกอบกับกระหนก เราจะเรียกกระหนกนั้นว่า "กระหนกเปลว" เนื่องจากมีรูปทรง เหมือนเปลวไฟ ที่สลับเลื้อย พริ้วไหวไปมา โดยรูปทรงของกระหนกเปลวนี้ มีโครงของตัวหางไหลอยู่ แต่ถ้าหากคุณวาด โดยไม่มีโครงของหางไหล กระหนกที่ได้จะแข็ง ไม่สลับพริ้วเท่าที่ควร ช่างไทยที่มีฝีมือดี ส่วนผ่านการวาดกระหนกชนิด นี้มาอย่างหนักทั้งสิ้น หัวใจของศิลปะไทยคือ ความอดทน ช่างสังเกตและขยันหมั่นฝึกฝนนั่นเอง

ขั้นตอนการเขียนกระหนกเปลว

- 1.) ให้วาดสามเหลี่ยมมุมฉาก ที่มีขนาดและการแบ่งพื้นที่ เช่นเดียวกับบทเรียนที่ ๕ และ ๖
- 2.) วาดเส้นโค้งในส่วนของกาบใบ (กาบเล็กๆ ที่เป็นส่วนของการงอกออก ของตัวลายกระหนกเปลว) ในพื้นที่สามเหลี่ยมเล็กๆ มุมซ้ายมือ
- 3.) วาดเส้นโค้งจากโคนลาย ลากตัววัดเป็นส่วนหัวของตัวกระหนก และลากเส้นลายมาเรื่อยๆ สลับ เส้นให้เลื้อยเป็นเปลว จนถึงยอดลาย และลากให้เลื้อยกลับ โดยพยายามสังเกตทิศทาง ของเส้น ให้วาดเลื้อยไป เหมือนกับหางของงู และจบลงด้วยการวัดเส้น โค้งกลับ มาที่ กาบใบ

- 4.) ลากเส้นกึ่งกลางหนึ่งเส้น ให้คดโค้งไปตามรูปจนถึงยอดลาย

9.การสอดไส้และบากลายกระหนกเปลว

เมื่อคุณสามารถฝึกวาดกระหนกเปลว จนชำนาญดีแล้ว ต่อไป คือการสอดไส้และบากลาย ให้กับตัวกระหนกเปลว ซึ่งกระหนกเปลวส่วน ใหญ่ จะใช้ลายบากตัวละประมาณ ๖-๘ ตำแหน่ง (โดยสามารถเพิ่มหรือลด ตำแหน่งของรอยบากได้อีก ตามความเหมาะสม หรือตามขนาด ของตัว

กระหนก) เมื่อมีการบากลายแล้ว ตัวกระหนกจะดูสวยงามมากขึ้น และเพิ่มพลังความพริ้วไหว ดูเปลวเพลิง สม ดั่งชื่อที่ตั้งอย่างแท้จริง

ขั้นตอนการสอได้และบากลายพระหนกเปลว

1. ให้วาดสามเหลี่ยมมุมฉาก ที่มีขนาดและการแบ่งพื้นที่ เช่นเดียวกับ
บทเรียนที่ ๕ และ ๖

2. วาดเส้นโค้งในส่วนของกาบใบ (กาบเล็กๆ ที่เป็นส่วนของการงอก
ออก ของตัวลายพระหนกเปลว) ในพื้นที่สามเหลี่ยมเล็กๆ มุมซ้ายมือ พร้อมกับบากลายเข้า
ตามรูป

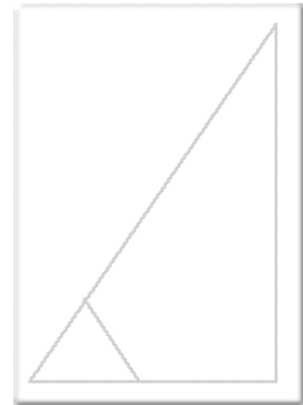
3. วาดเส้นโค้งจากโคนลาย ลากตัวเป็นส่วนหัวของตัวพระหนก
และลากเส้นลายมาเรื่อยๆ (ถ้าคุณยังไม่ชำนาญ ควรร่างโครงของพระหนกเปลว ด้วยเส้น
เบาๆ ก่อน) แล้วจึงสอได้เส้นขึ้น และบากลายเข้าและออก ตามจังหวะของตัวลาย บากไปเรื่อยๆ ให้เลื้อยเป็นเปลว จนถึง
ยอดลาย และลากเส้นให้เลื้อยกลับ พร้อมกับบากลายตามภาพ โดยพยายามสังเกตทิศทางของเส้น ระหว่างการบากลาย ให้
อยู่ในทรงของพระหนกเปลว ที่สอได้ยอดเป็นหางไหลด้วย

4. สำเร็จเป็นรูปทรง พระหนกเปลว ที่สอได้และบากลาย เรียบร้อยแล้ว จึงสอได้ลายที่ตัวพระหนก
และกาบใบ ด้วยเส้นที่อ่อนกว่าดังภาพ

5. วาดพระหนกเปลว สอได้และบากลาย ที่พลิกกลับ ทางด้านซ้าย เช่นเดียวกับบทเรียนที่ผ่านมา วิธีการ
วาดเช่นเดียวกับการวาดด้านขวา เครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง สำหรับเครื่องปั้นดินเผาลายเขียนสี บ้านเชียง อ.หนองหาน จ.
อุดรธานี แหล่งอารยธรรมมรดกโลก เมื่อ 5,000 ปีก่อน มีกลุ่มเขียนสีลายบ้านเชียง ทำเครื่องปั้นดินเผาทั้งของใหม่และทำ
เลียนแบบของเก่า ฝีมือชาวบ้านเชียงที่รวมกลุ่มกันแต่งแต้มลวดลายเขียนสีบ้านเชียงให้คงอยู่ใน รูปแบบของที่ระลึก ของ
แต่งบ้าน จนได้เป็นหนึ่งในสินค้าทางภูมิศาสตร์ เครื่องปั้นดินเผา บ้านเชียง พอตเตอร์ นอกเหนือไปจากภูมิปัญญาโอ
ท็อป

คุณตาเสริม ธำรงรัตน์ ปัจจุบัน เป็นประธานที่ปรึกษากลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียงและของที่ระลึก
ประเภทศิลปะประดิษฐ์ เล่าให้ฟังว่า ลายเขียนของบ้านเชียงนั้นจะมี 2 ลายคือ ลายตะขอและลายก้นหอย สีที่วาดลวดลาย
บนเครื่องปั้นดินเผาบ้าน เชียง เดิมนั้นเป็นสีจากดินสีแดงที่อยู่ติดลงไปใต้ดินประมาณ 3-4 เมตร เอามาละลายน้ำและผสม
กาว แต่ในยุคปัจจุบันเทคโนโลยีการผลิตสีฝุ่นมีความก้าวหน้าไปมากจึงใช้สีฝุ่นที่ ใช้ผสมลงในสีเมนต์แทนสีจากดิน ก็ได้
คุณภาพสีออกมาไม่แพ้กัน เส้นของเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง อยู่กับการเขียนลายโดยไม่ร่างเส้นเอาไว้ก่อน หรือฟรีแฮนด์
ผู้วาดลายจะมีเพียงพู่กันและสีลากเส้นลายตะขอและลายก้นหอย ดินเหนียวที่ใช้ปั้นนั้น ก็เป็นดินเหนียวสีดำจากแหล่งดิน
ในสกลนคร เอามาผสมกับหัวเชื้อ ปั้นขึ้นรูปแล้วเผาให้สุก จึงนำมาเขียนสี กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาฯ ยังใช้เทคนิคการปั้นทั้ง
แบบใช้มือและใช้เครื่อง เพื่ออนุรักษ์การปั้นแบบดั้งเดิมเอาไว้ ระยะเวลาเผาหากเป็นใบเล็กก็ใช้นานประมาณครึ่งวัน ใบ
ใหญ่ก็เต็มวัน กรรมวิธีการเผาก็ยังเป็นแบบโบราณ ใช้ไม้และฟางข้าวเป็นเชื้อเพลิงชาวบ้านเชียงมีเรื่องตลกเล่าให้ขำกมา
เขียนฟังว่า ไม่ต้องกลัวว่า ของทำเลียนแบบของเก่าหรือทำเหมือนใหม่จะโดนจับ เพราะเดี๋ยวนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจในจังหวัดรู้
แล้วว่า ไม่ใช่ของเก่าแต่เป็นของทำเลียนแบบ ทางกลุ่มจะมีใบรับรองให้ว่าเป็นของทำเลียนแบบ หรือของปลอมแท้ๆ ไว้ให้
ห้ราคาขายมีตั้งแต่ 10 บาทไปจนถึงสองหมื่นบาท วิธีสังเกตของเก่าของใหม่บ้านเชียงนั้น คุณตาเสริมมีเคล็ดลับก็คือ ของ
เก่าแท้ ๆ ลวดลายจะไม่ละเอียดเหมือนของใหม่ เนื่องจากผ่านกาลเวลามานานนาน แต่ของใหม่จะสวยมีลวดลายชัดเจน

นายมงคล สุระสัจจะ อธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน กล่าวว่า ภาครัฐได้พยายามเข้าช่วยพัฒนาคุณภาพของงาน
หัตถกรรมในท้องถิ่นให้มีคุณภาพ ตรงกับความต้องการของตลาด ผ่าน โครงการ โอท็อป หรือหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ใน

อุดรธานี นอกจากกลุ่มงานเขียนสืบบ้านเชียง ก็ยังมีกลุ่มผ้ามัดหมี่ข้อมครามพิบูลย์รักษ์ ที่ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยเสริมฝีมือชาวบ้านทั้งการทอ การย้อม ซึ่งในกลางปี 2553 จะมีโอท็อปมิดิเยอร์ ให้ชาวบ้านจากทั่วประเทศนำผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นมาจำหน่าย และปีนี้จะเปิดคัดสรรลงทะเบียนสินค้าโอท็อปด้วย

ในโลกปัจจุบัน เราปฏิเสธไม่ได้แล้วว่า เทคโนโลยีเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตประจำวัน การทำธุรกิจ สิ่งที่ดีที่สุดก็คือ การอนุรักษ์และการพัฒนาต้องทำควบคู่กันไป เพื่อให้คนได้อยู่ในถิ่นเกิด มีงานทำและมีความสุขตามอัตภาพกันทั้งปี.

ลักษณะภูมิปัญญาไทย

สารานุกรมฉบับเยาวชนไทย (2550:12) กล่าวว่าลักษณะของภูมิปัญญาไทย มีดังนี้

๑. ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเป็นทั้งความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรม
๒. ภูมิปัญญาไทยแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ
๓. ภูมิปัญญาไทยเป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิตของคน
๔. ภูมิปัญญาไทยเป็นเรื่องของการแก้ปัญหา การจัดการ การปรับตัว และการเรียนรู้ เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม
๕. ภูมิปัญญาไทยเป็นพื้นฐานสำคัญในการมองชีวิต เป็นพื้นฐานความรู้ในเรื่องต่างๆ
๕. ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเฉพาะ หรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง
๗. ภูมิปัญญาไทยมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคม

จากการศึกษาพบว่า มีการกำหนดสาขาภูมิปัญญาไทยไว้อย่างหลากหลายขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และลักษณะที่ต่างๆ ที่หน่วยงาน องค์กร และนักวิชาการแต่ละท่านนำมากำหนด ในภาพรวมภูมิปัญญาไทยสามารถแบ่งได้เป็น ๑๐ สาขาดังนี้

๑. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในภาวะการณ์ต่างๆ ได้

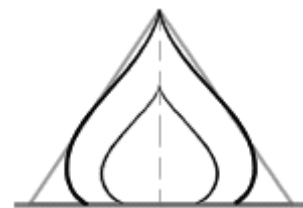
๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลิตผลเพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม อันเป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้

๓. สาขาการแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพและอนามัยได้

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนา และการใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการด้านการสะสมและบริการกองทุนและธุรกิจชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์ เพื่อส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

๖. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกันคุณภาพชีวิตของคน ให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

๗. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะสาขาต่างๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทศนศิลป์ กิตติศิลป์ ศิลปะมวยไทย เป็นต้น

๘. สาขาการจัดการองค์กร หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการดำเนินงานขององค์กรชุมชนต่างๆ ให้สามารถพัฒนา และบริหารองค์กรของตนเองได้ตามบทบาท และหน้าที่ขององค์กร เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มประมงพื้นบ้าน เป็นต้น

๙. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษาทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทยและการใช้ภาษา ตลอดทั้ง ด้านวรรณกรรม ทุกประเภท เช่น การจัดทำสารานุกรมภาษาถิ่น การปริวรรต หนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนการสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่างๆ เป็นต้น

๑๐. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์ และปรับใช้หลักธรรมคำสอนทางศาสนา ความเชื่อ และประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติ ให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม

ภูมิปัญญาไทยสามารถสะท้อนออกมาใน 3 ลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกัน คือ

๑. ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกันระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช และธรรมชาติ

๒. ความสัมพันธ์ของคนกับคนอื่นๆ ที่อยู่ร่วมกันในสังคม หรือในชุมชน

๓. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์สิ่งเหนือธรรมชาติ ตลอดทั้งสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ทั้งหลาย

ทั้ง 3 ลักษณะนี้ คือ สามมิติของเรื่องเดียวกัน หมายถึง ชีวิตชุมชน

สะท้อนออกมาถึงภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างมีเอกภาพ เหมือนสามมุมของรูปสามเหลี่ยม ภูมิปัญญาจึงเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของคนไทย

ลักษณะมรดกไทย

เมื่อราว ๓,๐๐๐-๖,๐๐๐ ปีมาแล้วนั้น ดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำโขงตอนใต้ได้เกิดชุมชน โบราณขึ้นที่บริเวณบ้านเชียง ใกล้วัดโพธิ์ศรีใน อำเภอนองหาน จังหวัดอุดรธานี มนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์กลุ่มนี้ถือว่ามีความสามารถด้านเทคโนโลยีสูง รู้จักวิธีทำเครื่องปั้นดินเผาที่มีลักษณะเด่นเฉพาะท้องถิ่นคือการเขียนลายบนภาชนะดินเผาแทนการใช้ลายแบบเชือกทาบที่มีมาแต่เดิม และเขียนลายสีประกอบด้วยลายเชือกทาบ เป็นลวดลายเฉพาะไม่เหมือนแหล่งโบราณคดีที่ใดในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

มนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ที่บ้านเชียงนี้รู้จักการหล่อโลหะสำริดเป็นเครื่องประดับ สร้างรูปแบบมิด หอก ขวาน หัวลูกศร ฯลฯ ได้เมื่อ ๔,๕๐๐-๕,๖๐๐ ปีมาแล้ว รู้จักถลุงเหล็กแล้วนำมาหลอมตีขึ้นรูปเป็นเครื่องมือเครื่องใช้เมื่อ ๓,๒๐๐-๓,๖๐๐ ปีมาแล้ว รู้จักปลูกข้าว เลี้ยงสัตว์ (ควาย) และทอผ้าไหมได้ ซึ่งพบหลักฐานทางโบราณคดีเป็นเศษผ้าไหมบน

ภาพ 24: ลายภาชนะบ้านเชียง

กระดุกดินขาของกระดุกมนุษย์โบราณในหลุมสำรวจ

ภาพ 25: มรดกโลกเครื่องปั้นดินเผาบ้านเชียง

มนุษย์กลุ่มบ้านเชียงนี้มีหลักแหล่งอยู่ในดินแดนดังกล่าวมากกว่า ๖,๐๐๐ ปี (จากการตรวจสอบอายุภาชนะดินเผา โดยสถาบัน MASCA แห่งสหรัฐอเมริกา) จึงมีความก้าวหน้าเช่นเดียวกับมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ในประเทศจีน อินเดีย หรือในตะวันออกกลาง ที่นักโบราณคดีให้ความเชื่อมาว่าเป็นแหล่งที่มีอารยธรรมเจริญมาก่อน

แหล่งอารยธรรมโบราณนอกจากพบที่บ้านเชียง อำเภ

หนองหาน จังหวัดอุดรธานี แล้วยังพบวัฒนธรรมแบบเดียวกันอีกหลายแห่ง ในตำบลบ้านดุง (อำเภอบ้านดุง) ตำบลศรีสุทโธ (อำเภอบ้านดุง) ตำบลบ้านชัย (ตำบลบ้านดุง) ตำบลบ้านอ้อมกอ (อำเภอบ้านดุง) บ้านเมืองพริก ตำบลแซแล (อำเภอกุมภวาปี) บ้านต้อ (อำเภอหนองหาน) บ้านนาดี (อำเภอหนองหาน) บ้านผักตบ ตำบลผักตบ (อำเภอหนองหาน) บ้านโนนนาสร้าง ตำบลสะแบง (อำเภอหนองหาน) บ้านสะแบง ตำบลสะแบง (อำเภอหนองหาน) บ้านโพธิ์ ตำบลบ้านธาตุ (อำเภอเพ็ญ) ที่ศาลเจ้าปู่บ่อใต้ ในตำบลสร้างคอม (อำเภอสร้างคอม) ตำบลเตาไห (อำเภอเพ็ญ) และที่โนนจี้กั้ง ในบ้านหนองสระปลาที่ตำบลบ้านยา (อำเภอหนองหาน) ตำบลม่วงไข่ (อำเภอฟังโคน) ตำบลสะแบง (อำเภอหนองหาน) ซึ่งมีแหล่งถลุงสำริดขนาดใหญ่ที่บ้านนาดี (อำเภอหนองหาน)

จังหวัดสกลนคร พบที่บ้านโคกคอน ตำบลโคกสี (อำเภอสว่างแดนดิน) ตำบลพันนา (อำเภอสว่างแดนดิน) ตำบลแว้ง (อำเภอสว่างแดนดิน) บ้านสร้างคู้ บ้านโนนโคกยาง ตำบลคำบ่อ (อำเภอวาริชภูมิ) และ ที่เนินโรงเรียนบ้านม้า ตำบลทรายมูล (อำเภอวาริชภูมิ) เป็นต้น

วัฒนธรรมบ้านเชียง นั้นเป็นวัฒนธรรมของเครื่องปั้นดินเผาที่เขียนลายสี ซึ่งมีการสร้างลวดลายเฉพาะท้องถิ่น ได้แก่ ลายขดกันหอย ลายตุ๊กแก จนเรียกว่า ลายบ้านเชียง ซึ่งสามารถศึกษาว่ามนุษย์ได้มีการเรียนรู้วิธีผลิตสีเขียนจากวัสดุที่พบในท้องถิ่น ปัจจุบันแหล่งโบราณคดีที่สร้างอารยธรรมบ้านเชียงได้รับการประกาศให้เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม